104 a

SUNDEKSEMPLAR

2 Государственная библиотека СССР им. В. И. Ленина

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

SIRP JA VASAR

EN KIRJANIKE LIIDU, EN KUNSTNIKE LIIDU, EN HELILOOJATE LIIDU JA ENSV TEATRIÜHINGU HÄÄLEKANDJA

Reedel, 8. augustil 1952. a.

Nr. 32 (450)

XI aastakäik. Hind 50 kop.

Kogemusrikkad pidupäevad

Suurt elevust ja huvi vabariigi töötajate seas tekitasid viimase kahe kuu jooksul üle vabariigi toimunud, Eesti NSV 12. aastapäevale pühendatud laulupäevad ja rahvakunstiõhtud. Oma esinemistes demonstreerisid tuhanded lauljad, tantsijad, pillimängijad ja näitekunstnikud suuri saavutusi vormilt rahvusliku ja sisult sotsialistliku kunsti aladel. Oma ettekandeis väljendasid nad nõukogude patriotismi üllaid ideid, sõprustunnet vennasrahvaste vastu, armastust ja austust nõukogude rahva suurte võitude innustajaile — bolševike parteile ja suurele Stalinile.

Laulupäevade ja rahvakunstiõhtute populaarsuse tõus meie rahva laiades hulkades on saanud võimalikuks tänu nende ürituste sisukusele, mitmekesisusele ja kunstilise taseme tõusule. Laulupäevad on aidanud meie kunstielu aktiviseerida, luua uusi kollektiive ja olemasolevaid laiendada. On märgata edu varemail aastail vägagi tagasihoidlikul tasemel püsinud žanrides, nagu meeskoorilaul, puhkpilli- ja rahvapillimuusika. Laulupäevade teene on ka uute, andekate noorte kollektiivijuhtide esilekerkimises.

Eriti silmatorkav on edu kolhoosiküla kunstielus, kus tänu kollektiviseerimise lõpuleviimisele ja väiksemate majandite liitmisele tugevateks sotsialistlikeks majandeiks areneb kultuurielu pidevalt, üha rohkem kaob vahe maa ja linna vahel.

Rajoonide möödunud laulupäevad pakuvad rikkalikku materjali ülevaatliku pildi saamiseks kunstilise isetegevuse leviku ja taseme kohta terve vabariigi ulatuses. Need kogemused on suure tähtsusega nii vabariigi kultuurielu edasisele tõusule kui ka ettevalmistuskäigus 1955. a. üldlaulupeole.

Positiivsete tulemuste kõrval kõnelevad rajoonide laulupäevade kogemused ühtlasi ka senipüsinud tõsistest puudustest vabariigi kultuurihariduslikus töös, puudustest, mis on takistanud meie kunstilise isetegevuse veelgi jõudsamat arenemist ja on ahendanud nii mõnegi rajooni laulupäeva ja rahvakunstiõhtu kunstilisi tulemusi. Uheks peamistest sellistest piduritest on kampaanialikkus, mis valitseb kunstilise isetegevuse juhtimises ja suunamises. See andis end tugevasti tunda ka ettevalmistuses käesoleva aasta rajoonide laulupäevadeks. Kampaanialikkus on iseloomustav nii Uldlaulupeo Peakomisjoni tööstiilile kui ka rajoonide laulupäevakomisjonidele kohtadel. Sellest polnud vaba ka paljude rahvamajade ja klubide töö, samuti nagu neid suunavate organisatsioonide — Eesti NSV Kultuurihariduslike Asutiste Komitee ja Ametiühingute Nõukogu tegevus.

Jääb mulje, nagu puuduks meie kesksetes kultuurihariduslikes asutustes ja ka Uldlaulupeo Peakomisjonis õige perspektiivitunne, nagu oleks asutud „seisukohale", et meie isetegevuslased, tänu oma üldisele tublile kunstilisele tasemele, tulevad laulupäeva kunstilise küljega niikuinii toime. Mille muuga seletada tõsiasja, et terves reas küsimustes korrati ka tänavu täpselt neidsamu vigu, mis möödunud aastatelgi.

Tuletagem meelde olukorda repertuaariga. Ka tänavu anti laulupäevade ja rahvakunstiõhtute repertuaar kollektiividele kätte suure, lihtsalt lubamatu hilinemisega. Selle tulemusel ei jõutud reas rajoonides küpselt omandada mitmeid Uldlaulupeo Peakomisjoni poolt soovitatud laule. Mõned laulud, mis oma teemade poolest on nõukogude inimestele eriti südamelähedased (E. Kapi „Laul Leninist", Muradeli „Laul Moskvast" jt.), esitati reas kohtades viimistlematult.

Lünki esines ka repertuaaris. Oma ülesannete kõrgusel polnud EN Heliloojate Liidu pere, kes viimase paari aasta kestel pärast 1950. a. üldlaulupidu pole näidanud vajalikku huvi koorilaululoomingu vastu. Ka repertuaari valitud vähestest algupärastest lauludest polnud sugugi kõik veel värsked ja haaravad (eriti lastekooride osas). Täielikku unustusse on jäänud puhkpillimuusika, mille tõttu polnud kavas ühtki uut algupärast puhkpilliorkestri kontsertpala.

Hilinemine laulupäevade ja rahvakunstiõhtute repertuaari valikuga ja selle trükkimisega põhjustas kampaanialikkuse ka tegelikus ettevalmistustöös, väljakuulutatud repertuaari õppimises. Kogu tegevus elavnes vaid paar kuud enne laulupäevi. Ja sellegi aja jooksul andsid end tunda hoolimatus ja läbimõtlematus organisatsioonilistes küsimustes mitme rajooni laulupäevakomisjoni poolt. Eriti kannatasid selle all celproovid, mis mõnedes rajoonides kujunesid alles repertuaariga tutvumiseks ja sedagi õige vähese osavõtjate arvuga. 8. juunil Raplas korraldatud rajooni laulupeo eelproovist võttis näiteks 156-st registreeritud tantsijast osa ainult 35. Reas rajoonides ei kantud vajalikku hoolt ka käesoleval aastal meeskooride, rahvapilliorkestrite (näiteks Kiviõli), puhkpilliorkestrite (Orissaare, Tõrva linn jt.) organiseerimiseks.

Uheks ilmekaks näiteks muretust suhtumisest kunstilisse isetegevusse on praegugi olukord laulupäeva ettevalmistusega Kohtla-Järvel. See otsustati läbi viia kaevurite päeval 31. augustil. Maikuu lõpul suunati Kultuurihariduslike Asutiste Komitee poolt Kohtla-Järvele koorijuht K. Leinus, kellele oli tehtud ülesandeks abistada kohapeal laulupäeva ettevalmistuskäiku. Sm. Leinus täitis oma ülesande. Kutsuti kokku laulupäeva komisjon, töötati välja eelproovide graafik, anti lubadus hoogustada repertuaari õppimist. Sellest on möödunud juba tükk aega, laulupäev on ukse ees, kuid ettevalmistused laulupäevaks on vahepeal jällegi seisma jäänud.

Pole vaja pikemalt rõhutada, kuivõrd tähtis koht kunstilise isetegevuse arendamisel on kollektiivijuhil. Koori-, orkestri-, tantsu- ja näiteringijuhid on maailma eesrindlikuma kunsti, nõukogude kunsti propageerijad, rahvamasside kasvatajad kommunismi vaimus. Need suured ülesanded eeldavad aga kunstilise isetegevuse juhtide pidevat ideoloogilist ja erialast enesetäiendamist. Selgi alal pole olukord vabariigis hiilgav. Meil on veel kollektiivijuhte, kes oma andekusest hoolimata vajavad pidevat abi oma kunstialaste teadmiste täiendamisel, on aga ka juhte, kes peavad alles saama vajaliku põhja oma edasiseks tööks. Kollektiivijuhtide kasvatamine, nende võimete arendamine, uute juhtide avastamine ja edutamine on meie keskkete kulturhariduslike asutuste tähtsaks ülesandeks. Nagu sellest kõnelevad laulupäevade kogemused, valitseb ka sel alal meil juhuslikkus sihija järjekindla töö asemel. Kultuurihariduslike Asutiste Komitee näiteks hakkas suunama konsultante kohtadele alles paar kuud enne laulupäevi. Kuid sellist abi vajatakse alatasa. Ka on vajalik operatiivselt arvestada konsultantide tähelepanekuid, jooksvas töös kõrvaldada avastatud puudusi ja vigu. Seda tehakse meil aga õige harva. Viga fikseeritakse, kuid selle kõrvaldamiseks ei võeta ette vajalikke vahendeid.

Suuremat algatusvõimet kollektiivijuhtide kvalifikatsiooni tõstmiseks peavad osutama ka kultuurihariduslikud organid oblasti- ja rajoonikeskustes. Ei tule tingimata oodata, millal ettepanek seminari või konsultatsiooni korraldamiseks tuleb Rahvaloominga Keskmajalt, ka endil tuleb astuda selleks samme. Kahjuks pole selline praktika veel juurdunud küllaldasel määral.

Kollektiivijuhtide kvalifikatsiooni tõstmise küsimusega tõuseb jällegi teravalt päevakorda vabariigi professionaalsete kunstnike šefluse vajadus isetegevuslike kollektiivide üle. Õige väheste eranditega pole sel alal veel saavutatud midagi nimetamisväärset.

Tugevasti andsid end mitmete laulupäevade korraldamisel tunda olulised organisatsioonilised puudused, mida oleks samuti saanud hoolikama ja õigeaegse ettevalmistustööga vältida. Nurinat tekitas mõnedes rajoonides transpordi halb korraldamine (Kiviõli). Kohati (Pärnu, Rapla, Pärnu-Jaagupi jt. laulupäevadel) lonkas raadiotranslatsioon, kava läbiviimisel esines tarbetuid tühimikke (Keila, Väike-Maarja) jm.

Meie kunstilised kollektiivid oma rõhuvas enamuses on võimelised lahendama üsna ulatuslikke ja nõudlikke ülesandeid. Elu ise sunnib peale vajaduse mitmekesistada seniseid kunsti viljelemise vorme. Päevakorda on tõusnud küsimus laulupäevade ja rahvakunstiõhtute kavade rikastamiseks uute vormidega. Rahvakunstiõhtutel tuleksid kõne alla kas või näiteks teatraliseeritud etendused, stseenid jne. Laulupäevade ettekandeiks võiksid olla ka ulatuslikumad muusikalised teosed, mõelda tuleks ka solistide, mitmesuguste ansamblite jne. rakendamisele. Selle kõigega tulevad meie isetegevuslased kindlasti toime tingimusel, kui parandatakse organisatsioonilist tööd.

On aeg alustada eeltöid järgmiste laulupäevade korraldamiseks. Juba lähemate kuude jooksul tuleb anda kollektiividele uut, sisukat ja mitmekesist repertuaari, välja töötada pikemaks ajaks ette seminaride, konsultatsioonide ja teiste vajalike ürituste kavad, hoolitseda uute kollektiivide loomise eest, kaotada senised lüngad mõnedel kunstilise isetegevuse aladel, arvestades seejuures vastava rajooni spetsiifilist olukorda. Unustada ei tohi ka eelseisvate massiürituste kujunduslikku külge, varakult tuleb hoolitseda pidustuste kunstilise kujundamise taseme tõstmise eest.

Seni valitsenud kampaanialikute töötiilile tuleb teha otsustav lõpp. Hoolikalt tuleb uurida ja arvestada tänavustelt rajoonide laulupäevadelt saadud väärtuslikke kogemusi. Seda tuleb teha kõigis kultuuriharidusliku töö lülides, alates kunstilisest kollektiivist, rahvamajast ja klubist ning lõpetades Uldlaulupeo Peakomisjoni ja meie kesksete kultuuri- ja kunstiasutustega.

V. KARRUS — *„Vilja riigile" (õli)*

Rahvapidu NSV Liidu sõjalaevastiku päeva auks

10. augustil korraldatakse Tallinnas Lauluväljakul NSV Liidu sõjalaevastiku päevale pühendatud rahvapidu. Kontsertosas esinevad Balti mere laevastiku laulu- ja tantsuansambel, Tallinnas viibiv külaliskollektiiv, Aserbaidžani NSV Riiklik Laulu- ja Tantsuansambel, Riikliku Filharmoonia estraadiorkester, „Raudami" segakoor ja teised pealinna kunstilise isetegevuse kollektiivid.

Suure Nõukogude Entsüklopeedia kümnes köide

Neil päevil ilmus trükist Suure Nõukogude Entsüklopeedia kümnes köide, mis sisaldab üle 1500 kirjutuse alates sõnast „gasell" kuni sõnani „germani".

Järjekordses köites on toodud rohkesti artikleid loodusteaduse ja tehnika küsimuste alalt, samuti kirjutusi geograafia, geomeetria, geofüüsika, geokeemia ja teiste teaduste kohta. Suurt huvi pakuvad materjalid, mis käsitlevad mitmesuguste ajajärkude teadlaste elu ja loomingut, nagu artiklid Galilei, Darvini järglase Ernst Haeckeli, ühe suurima prantsuse teadlase ja füüsiku Cay-Lussac'i, teadusliku füsioloogia ühe looja William Harvey ja teiste kohta.

Tartu Riikliku Ülikooli juubelinäitus

Seoses Tartu Riikliku Ülikooli 150. aasta juubeliga avatakse 6. septembril ülikoolis juubelinäitus. Näituse komisjon, mille esimeheks on H. Moosberg, on kogunud näitusel esitamiseks mitmesuguseid eksponaate, ülikooli kasvandike mälestusi, arhiivimaterjale ülikooli ajaloost, materjale ülikooli saavutustest nõukogude võimu ajal jm.

Näitusel tulevad esitamisele huvitavad väljapanekud ülikooli sidemete kohta vene kultuuritegelaste ja teadlastega — Dahli, Jazõkovi, Žukovski, Sologubi, Kutorga, Struve ja paljude teistega. Erivitriinidesse pannakse väljapanekud, mis näitavad üliõpilaste osavõttu revolutsioonilisest liikumisest ja ülikooli osa revolutsioonilise liikumise arenemises Eestimaal.

NÕUPIDAMINE LASTEKIRJANDUSE ÜLE LÄTIS

Riias toimus nõupidamine, mis oli pühendatud Nõukogude Läti lastekirjanduse arendamise küsimustele. Nõupidamise tööst võtsid osa grupp Moskva kirjanikke, samuti Karjala-Soome, Moldaavia, Valgevene, Leedu ja Eesti kirjanikke.

Nõupidamisel arutati Stalini preemia laureaadi A. Grigulise, J. Vanagi, E. Zalite, V. Luksi, P. Silsa, V. Jadini, M. Kincise ja teiste läti autorite uusi teoseid noorsoole. Nõupidamisest osavõtjad vahetasid loomingulisi kogemusi.

NOORSOO- JA LASTEKIRJANDUSE VÕISTLUS LÄTIS

Lätimaa Leninliku Kommunistliku Noorsooühingu Keskkomitee, Läti NSV Haridusministeerium ja Läti Nõukogude Kirjanike Liit korraldasid noorsooja lastekirjanduse võistluse, kuhu esitati 82 proosa-, luule- ja draamateost.

Vastavalt žürii otsusele jäeti I ja III preemiad välja jagamata. Kaks teist preemiat määrati A. Krauklisele luuletuskogu „Kevad kodumaal" eest ja B. Saulitile poeemi eest „Üksteist unustamatut". Neljanda preemia said V. Luks luuletuste eest kogust „Ehitajad", E. Zalite ühevaatuselise näidendi „Emil" ning L. Volf ja J. Burg jutustuse „Poiss Bakbost" eest.

Nõukogude mereväelaste pidupäeval

10. augustil tähistatakse üle kogu Nõukogudemaa NSV Liidu sõjalaevastiku päeva.

Tehastes, kolhoosides ja sovhoosides, laevadel ning väeosades korraldatakse NSV Liidu sõjalaevastiku päevale pühendatud loenguid, ettekandeid ja vestlusi. Organiseeritakse näitusi, mis kajastavad nõukogude sõjalaevastiku sangarlikku ajalugu, mereväelaste kuulsusrikkaid kangelastegusid Suures Isamaasõjas. Tuhanded töötajad külastavad neil päevil sõjalaevastiku muuseume.

Uleliiduline Armee, Lennuväe ja Sõjalaevastiku Abistamise Vabatahtliku Ühingu organisatsioonid korraldavad rohkearvuliselt ujumis- ja sõudevõistlusi.

Ulatuslikult tähistatakse sõjalaevastiku päeva Moskvas. Pealinna ettevõtetes, asutustes ja õppeasutustes korraldatakse loenguid teemal: „Lenini-Stalini partei — NSV Liidu sõjalaevastiku organiseerija ja juhtija", „NSV Liit — võimas mereriik", „Kommunistlik noorsooühing — sõjalaevastiku šeff" jt. Klubides ja kultuurimajades toimuvad töötajate kohtamised mereväelastega — Nõukogude Liidu kangelastega.

Moskva parkides ja aedades toimuvad kontserdid ja rahvapeod.

NSV Liidu Teaduste Akadeemias

NSV Liidu Teaduste Akadeemia presiidiumi koosolekul arutati hiljuti Frunze linnas toimunud teadusliku konverentsi tulemusi, mis oli pühendatud Kirgiisi eeposele „Manas". Kirjanduse ja Keele Osakonna ning NSV Liidu Teaduste Akadeemia Kirgiisi filiaali poolt organiseeritud konverentsist võttis osa 400 teadlast ja kirjanikku Moskvast, Leningradist, Kirgiisiast, Kasahstanist ja Usbekistanist.

Presiidium märkis, et teaduslik konverents Frunzes määras eepose „Manas" edaspidise uurimistöö suuna. Sel alal on püstitatud lähemad ülesanded: eepose koosseisu määramine, tema süžeelise joone täpsustamine, tema loomise ajaloolise ajastu uurimine, ning samuti eepose kohta käivate versioonide kogumistööde jätkamine.

Presiidium märkis, et NSV Liidu Teaduste Akadeemia Kirgiisi filiaali Keele, Kirjanduse ja Ajaloo Instituut, kes on teinud suure töö „Manase" kogumise alal, pole organiseerinud eepose teaduslikku uurimist. Seniajani pole ulatuslikke monograafilisi teoseid eeposest „Manas", mis vastaksid teaduslikele nõuetele.

Leedu kirjanduse ja kunsti dekaadi ettevalmistus

Leedu kirjanduse ja kunsti dekaadi puhul, mis toimub Moskvas käesoleva aasta lõpul, annab Leedu NSV Riiklik Ilukirjanduse Kirjastus välja rea raamatuid vene keeles.

Eri väljaannetena ilmuvad luuletajate, Stalini preemia laureaatide A. Venclovi ja T. Tilvitise valitud luuletuste kogud, revolutsioonilise Leedu poeedi J. Janonise luuletused. Ettevalmistusel on P. Cvirka kaheköiteline koguteos. Selles avaldatakse hiljuti vene keelde tõlgitud romaan „Frank Kruk", mis paljastab „ameerika elulaadi", romaan „Maa-toitja" ja jutustusi. Samuti antakse välja J. Žemaite ja teiste kirjanike teoseid.

Palju tähelepanu osutatakse lasteraamatute väljaandmisele vene keeles. Ilmunud on P. Cvirka koguteos „Jutustusi Neemenimaalt", trükis on M. Sluckise, A. Baltrunase ja teiste autorite jutustused.

Kirjastuse poolt käesoleval aastal väljaantavate vene keelde tõlgitud teoste kogutiraaž ulatub üle miljoni eksemplari. Peale selle valmistab kirjastus trükiks rea muusikalisi koguteoseid, mille seas pakuvad erilist huvi kogumik, mis sisaldab kolmsada leedu rahvaviisi ja „Leedu nõukogude heliloojate laulud".

Nõukogude kunstnike edu Soomes

NSV Liidu Riikliku Rahvatantsuansambli (juhataja Igor Moissejev) ja nõukogude estraadikunstnike külalisesinemised Soomes äratasid laialdast huvi.

Ajakirjandus andis hiilgavaid hinnanguid nõukogude kunsti esindajatele. „Helsingin Sanomat" kirjutab, et üksikud solistid kui ka kogu Moissejevi ansambel „on saavutanud peadpööritava meisterlikkuse". „Ilta Sanomat" märgib, et ansambli edu „on kirjeldamatu". Edasi kirjutab ajaleht, et selle esinemised on ainulaadsed omal alal.

Ajakirjandus hindab samuti kõrgelt nõukogude estraadikunstnike meisterlikkust.

3. augustil toimus Helsingis Soome ooperiteatri ruumes NSV Liidu Riikliku Rahvatantsuansambli lõppkontsert.

Kõik kontserdipiletid olid aegsasti läbi müüdud. Sajad inimesed, kes soovisid vaadata nõukogude koreograafilist ansamblit, ei pääsenud enam saali.

Kontsert möödus suure menuga. Rohkearvuline publik korraldas nõukogude kunstnikele tormilise ovatsiooni, neid tänasid soojalt külalisetenduste eest ühingu „Soome-Nõukogude Liit" juhid. Ansambli liikmetele anti lilli.

*

2. augustil toimus Helsingis ooperiteatri ruumes Soomes külaliskontserte andva nõukogude kunstnike grupi lõppkontsert.

Kontserdi organiseeris ühing „Soome-Nõukogude Liit" ja sellel oli suur menu. Kontserdist võtsid osa NSV Liidu Riikliku Akadeemilise Suure Teatri balletiartistid I. Tihhomirnova, G. Farmanjants, S. Vlassov, L. Meržanova ja N. Lihhatšov, Suure Teatri solist V. Borissenko, laulja A. Krivtšenja, pianist J. Malinin, viiuldaja M. Vaiman ja grupp estraadiartiste.

Pärast kontserti tänas ühingu „Soome-Nõukogude Liit" esimees Sylvi-Kylliki Kilpi nõukogude kunstnikke nende esinemise eest ja ütles, et nad andsid uue panuse rahu ja sõpruse tugevdamisesse Soome ja Nõukogude Liidu rahvaste vahel.

Sellele kontserdile pühendatud artiklis annab ajaleht „Helsingin Sanomat" kõrge hinnangu nõukogude kunstnike meisterlikkusele.

Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Raamatukogu

Suurehituse arhitektuur

Nõukogude Liidu rahvad tähistavad pidulikult ajaloolist võitu: on lõpule viidud V. I. Lenini nimelise Volga-Doni laevatava kanali ehitus. See suurejooneline hüdrotehniline ehitus kujutab endast ühtlasi võrratut arhitektuuriansamblit, milles kajastub stalinliku ajastu suurus.

Nõukogude ehitusmeistrid ei ole piirdunud kanali arvukate inseneriehituste arhitektuurilise kujundamisega, vaid on ka loovalt osa võtnud kõigist kanali projekteerimise ja ehitamise järkudest.

Volga-Doni kanali arhitektuurilise kujundamise aluseks on võetud suured stalinlikud ideed looduse ümberkujundamisest ja NSV Liidu Euroopa-osas ühtse veetranspordisüsteemi loomisest Valge, Balti ja Kaspia mere ühendamise teel Aasovi ning Musta merega. Volga-Doni arhitektuuris arvestati endastmõistetavalt ka seda asjaolu, et kanal asetseb selles piirkonnas, kus 1918. aastal Punaarmee Tsaritsõni lähistel purustas valgekaartlaste vägesid ja kus Suure Isamaasõja aastail saavutati ajalooline võit hitlerlike anastajate üle.

Kanali ehitusel töötanud arhitektide peamiseks eesmärgiks oli ansambli loomine, mis oleks iseloomult ühtne ja võimsuselt ning väljendusrikkuselt arhitektuuri ajaloos enneolematu. Suure ideelis-kunstilise mõtte, täiusliku tehnoloogia ja konstruktsioonide ühtsus määratlesid kanali arhitektuuriteostes sotsialistliku realismi nõuete täitmise.

Arvestades Volga-Doni ehituste paiknemist avaruses taotlesid arhitektid hoonete ruumi ja siluetiarhitektuuri loomist, mis oleks maksimaalselt seoses ümberkujundatava loodusega ja ehituste hüdrotehnilise osaga.

Vastukaaluks kapitalistlike maade praktikale, kus tööstuslik arhitektuur on taandatud paljaiks funktsionaalseiks karpideks, peab meie Nõukogudemaal tööstuslik arhitektuur olema elamute ja ühiskondlike hoonete arhitektuuri kõrgete nõuete tasemel.

Oma peamiseks ja kõige tõsisemaks ülesandeks pidasime ehituste kõige õigema stiililise iseloomustuse kindlaksmääramist. Volga-Doni laevatava kanali, Tsimljanski hüdrosõlme ja niisutusseadmete arhitektuur lähtusid tarvidusest kriitiliselt omaks võtta vene klassikalise ehituskunsti parimad eeskujud. Vene klassikaline arhitektuur on loonud nii suurte ansamblite kui ka üksikute ehituste lahenduste ületamatuid eeskujusid. Baženovi, Starovi, Voronihhini, Zahharovi, Stassovi ja teiste vene arhitektide traditsioonid on nõukogude arhitektuurile hindamatuks rikkuseks. Selle pärandi tundmaõppimine ja loominguline kasutamine peab olema tähtsaimaks eelduseks kommunismi suurehituste arhitektuuri loomisele.

Suurt osa Volga-Doni ehituste arhitektuuri loomises etendas arhitektide, konstruktorite, hüdrotehnikute, mehhaanikute, elektrikute ja teiste eriteadlaste kestev ühine ning üksmeelne töö. Selle loomingulise koostöö tulemusena toodi palju uut nii maapealsete ehituste arhitektuuri kui ka nende tehnoloogiasse. Nii näiteks on Volga-Doni kanalis lüüside juhtimise hooned üle viidud lüüside ülemisest osast alumisse ossa. See on parandanud lüüside ekspluateerimise tingimusi ja on erakordselt rikastanud hoonete arhitektuurilise kujundamise võimalusi. Nad on kujundatud nii, nagu seisaksid nad tohutuil alustel, ja olles ise mahult väikesed, näivad nad oma ümbruses suurejooneliste tornidena. Teostati arhitektuuriliste detailide, tisleritoodete, kunstipäraste võrede, tõkete, laternate jm. tüübistamine. Ulatusliku leviku omandasid liitiseloomuga arhitektuurilised detailid.

Arhitektide kollektiiv abistas ehitajaid aktiivselt hoonete rajamisel. Arhitektide, konstruktorite ja ehitajate koostöö kujunes tagatiseks arhitektuurilise idee kõrgekvaliteedilisele praktilisele teostamisele. Hoonete rajamise algpäevist viimase arhitektuurilise detaili kohaleasetamiseni olid arhitektid ja konstruktorid ehitustööl. Nende osavõtt ehitusprotsessist endast oli projekteerimise loomulikuks jätkuks.

Ulatuslik oli inimeste ringkond, kes rakendati Volga-Doni ehituste arhitektuurilisele kujundamisele. Arhitektide, skulptorite, konstruktorite ja ehitajate hingestatud töö rakendati ettenähtud projektide teostamiseks. Töölised ja insenerid Moskva, Leningradi, Kuibõševi ja teiste keskuste tehastest, kes täitsid tellimusi kunstipärastele valutöödele, Uraali ja Ukraina graniidi- ning marmorimurdude töötajad ühinesid esitatud arhitektuurilise ülesande täitmiseks.

*

Kuidas näeb välja V. I. Lenini nimeline Volga-Doni laevatav kanal viimistletuna?

Sarpa jõekese endises deltas algav kanal avaneb seltsimees J. V. Stalini skulptuuriga. Monument on paigutatud kõrgele, igast küljest lahtisele Volga kaldale ja ta on hästi näha laiadest Volga-äärsetest avarustest, Stalingradist ja Volga alamjooksult.

Kanali trass algab esimese lüüsi sissesõidu-võiduväravaga, kahekorruselise randumissilla-võlvistikuga, ja majakaga Sarpa poolsaarel. Võiduvärav on lahendatud pidulikes ja ühtlasi lihtsais arhitektuurilistes vormides.

Võiduvärava kõrgele esiküljele on

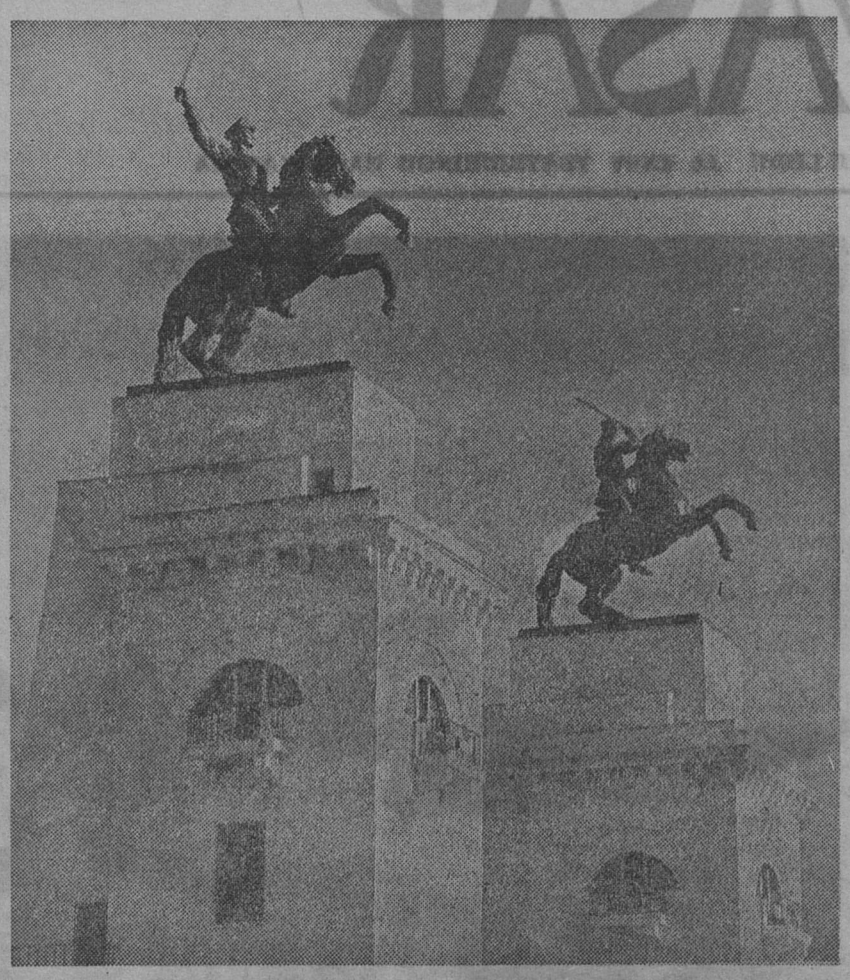

V. I. Lenini nimelise Volga-Doni laevatava kanali lüüsi nr. 15 juhtimishoone tornid. Doni kasakate skulptuurid on loodud Stalini preemia laureaadi G. Motovilovi poolt

kirjutatud kuldsete tähtedega: „Au suurele Stalinile!" Alussammastesse on raiutud pealkirjad. Ühele alussambale on kirjutatud unustamatud read Stalingradi rinde sõdurite, komandöride ja poliitiliste töötajate kirjast seltsimees J. V. Stalinile. Teise alussambasse on raiutud sõnad Kõrgema Ulemjuhataja J. V. Stalini käskkirjast 7. novembrist 1943.

Sissepääs kanalisse Doni jõelt avaneb samuti võiduväravaga, mis on rajatud kolmeteistkümnendale lüüsile. Võiduvärava seintel on pealkirjad: „Au võidukale Nõukogude armeele!", „Au meie suurele kodumaale!" ja tohutud sügavreljeefid, mis ülistavad vapraid Nõukogude vägesid, kes purustasid saksa fašistlikud väed.

Kanali Volga-poolse kallaku lüüsid algavad sissepääsu võiduvärava otseses läheduses, Stalingradi juures. Väike vahemaa esimese ja teise lüüsi vahel on suuresti määratlenud teise lüüsi arhitektuuri. Kolmanda, linnaehituste piiril asetseva lüüsi arhitektuur on veelgi suurejoonelisem ja on kujundatud rikkalikumalt kui teistes vahelüüsides.

Kaugemal, kolmanda lüüsi taga algab stepp, mille nõukogude inimene on ümber kujundanud. Neljanda lüüsi taga avaneb üks huvitavamaid kohti kogu kanalis. Väga väikeses ruumis, orus, asetseb viis viimast Volga-poolse tõusu lüüsi, mis on omavahel seoses väikeste kunstlike järvede-vesistute kaudu. Kõik need lüüsid, millel on sama ruumiline alus, on samal ajal arhitektuuriliselt lahendatud erisuguselt.

Omapäraselt on arhitektuuriliselt kujundatud kaheksas lüüs. Lüüsi alumise osa hoonete juurde on paigutatud suured skulptuurikompositsioonid kilpidega, millesse raiutud pealkirjad meenutavad sangarlikke lahinguid Tsaritsõni pärast kodusõja aastail. Viieksas lüüs, mis lõpetab selle ehituste rühma, viib kanali veelahkmele. Lüüsi alumise osa juhtimishooned on lahendatud nagu sissepääs Volgalt Donile. Rida võimsaid poolsambaid annab hooneile suurejoonelisust ja monumentaalsust. Lüüsi ülemise osa juhtimishooneid kroonib kõigist teistest lüüsidest lahkuminevalt sammastik skulptuurilise kaunistusega lippude ja vanikute kujul.

Kümnenda lüüsi ülemine osa, mis sulgeb veelahkme Doni poolt küljest, on lahendatud samuti kui üheksandas lüüsis ruumilise kujundusega. Nelja küljega katusetipud kroonivad iga hoonet lüüsi ülemises osas. Kümnenda lüüsi ülemise ja alumise osa hooned, pumbajaam ja niisutusveehoidlad paiknevad üksteise lähedal ning ulatuvad Varvarovka vesistu laia kalda äärde. Nad kõik moodustavad ühtse arhitektuurikompleksi.

Uheteistkümnenda ja kaheteistkümnenda lüüsi arhitektuur Doni kallakul kordab seitsmenda ja üheksanda lüüsi alumise osa arhitektuuri. Ent looduslike olude erinevus, nende lüüside ülemise osa juhtimishoonete erinev lahendus, ehituste hüdrotehnilise osa kõrguste erinevus annavad neile individuaalsuse ja omaenda väljendusrikkuse.

Kaheteistkümnenda lüüsiga algab Karpovka vesistu, mis lõpeb kolmeteistkümnenda lüüsi võiduväravaga.

Kõik V. I. Lenini nimelise Volga-Doni kanali ehitused, mis paiknevad 101 kilomeetri pikkuses, on ühtse arhitektuurilise iseloomuga.

Uhtne stiil, tüübistatud arhitektuurilised liitdetailid, malmist valatud üksikosad ja ühine heakorra-põhimõte ühendavad kõik Volga-Doni laevatava kanali ehitused terviklikuks arhitektuuriliseks ansambliks. Iga ehitus kanali piirkonnas, isegi, kui ta on suuruselt tähtsusetu, niisutusveehoidlate väikesed hooned, sildade ja ülesõiduteede tõkkepuud, laevasõidu peatuskohad, laevasõidu orienteerumismärgid on lahendatud arhitektuuriliselt ja on lülitatud sellesse ansamblisse.

Tsimljanski hüdrosõlm, mida Tsimljanski meri lahutab Volga-Doni kanalist rohkem kui kahesaja kilomeetri kauguselt, on kogu ansambli orgaaniliseks lõppakordiks, säilitades sama arhitektuurilise stiili. Neljateistkümnenda lüüsi ülemise osa juhtimishooned on lahendatud monumentaalse võiduväravana. Värava suurejoonelised arhitektuurilised vormid on heas kooskõlas Tsimljanski sadama laia veteväljaga, mida Tsimljanski merest eraldavad tammid tuletorniga silmapiiril.

Neljateistkümnendast lüüsist allpool, väljapääsul Doni alamjooksule, asetseb viieteistkümnes lüüs. Selle alumise osa juhtimishoonete kõrged tornid on lahendatud postamentidena, millel asetsevad skulptuurid Doni kasakaist, kes ratsutavad tagumistele jalgadele püsti ajanud hobustel.

Tsimljanski hüdrosõlme peamisteks ja suurimateks ehitusteks on hüdroelektrijaam kaiatrepiga, raudbetoonist paisusilm ja muldpais. Kalatrepiga ja raudbetoonist paisuga otseselt külgneva hüdroelektrijaama arhitektuur on lahendatud suurtes vormides, mis viivad ta seosesse paisu suurejooneliste mõõtudega. Kalatrepi kõrge torn, mida kroonib metallist skulptuur, annab kogu hüdrosõlme kompositsioonile tarviliku siluetsuse ja väljendusrikkuse, ühendab arhitektuuriliselt hästi omavahel paisusilma ja hüdroelektrijaama.

Raudbetoonist paisusilma, millele on rajatud autoteesild ja mille alumises osas on teest kõrgemale tõusvad tugisambad, kaunistavad malmist sügavreljeefid, mis on paigutatud tugisammaste siledaile pindadele.

Silla kaitsepuud on kujundatud kunstipäraselt. Malmist valatud sügavreljeefid, silla ja laternate võrestik kullatud detailidega on heas kooskõlas paisu tugisammaste võimsate vormidega, mida kaunistavad suured raudbetoonist plaadid.

Kõik kanali, Tsimljanski hüdrosõlme ja niisutussüsteemi maapealsed ehitused on kaetud valge kivist kattega. Krohvimiseks on kasutatud valget tsementi ja marmoripuru. Lumivalged hooned kooskõlas hüdrotehniliste ehituste betooniga, metallist kunstipärase võrestikuga esimeste korruste akendel, valguskehadega piki lüüsikambreid ja randumissildu, skulptuurid, istutatud puud ja põõsad on tunduvalt muutnud ümbritseva looduse.

V. I. Lenini nimelise Volga-Doni laevatava kanali, esimese kommunismi suurehituse suure arhitektuuriansambli loomine on lõpule viidud. „Gidroprojekti" arhitektide kollektiivil seisavad ees uued suured ülesanded. Juba areneb täie hooga Stalingradi ja Kuibõševi hüdroelektrijaama projekteerimine Volgal. Uhendatuna ühtse arhitektuuristiili läbi Volga-Doni kanaliga, saavad nad osaks ühises arhitektuurilises ansamblis kommunismi suurehitustel, mida meie rahvas rajab Lenini-Stalini partei targal juhtimisel.

L. POLJAKOV,
Stalini preemia laureaat, „Gidroprojekti" peaarhitekt

Gruusias avati mälestussammas Lesja Ukrainkale

Surami (Gruusia NSV), 4. augustil (TASS). Gruusia töötajad tähistasid eile pidulikult ukraina kirjanduse klassikule Lesja Ukrainkale püstitatud mälestussamba, kirjaniku nimelise raamatukogu ja tema elule ning tegevusele pühendatud näituse avamist.

Looduslikult kaunis Surami kuurordis, kus elas ja 1913. aastal suri Lesja Ukrainka, toimus paljude tuhandete osavõtjatega miiting. Miitingust võtsid osa Tbilisi avalikkuse esindajad, Gruusia Hašuri, Boržomi ja Ordžonikidze rajooni töötajad, Moskva, Leningradi, Ukraina, Aserbaidžani ja Armeenia kirjanike delegatsioonid.

... Aeglaselt langeb mälestussambalt kate. Juuresolijate pilgule avaneb kirjaniku pronksist skulptuurportree viie meetri kõrgusel alusel. Selle on valmistanud Gruusia NSV teeneline kunstitegelane Tamara Abakelija. Gruusia, vene ja ukraina keeles on kirjutatud:

Lesja Ukrainka
1871—1913

NSV Liidu Nõukogude Kirjanike Liidu nimel esines sõnavõtuga kirjanik O. Maltsev. Kõnega esinesid Gruusia Nõukogude Kirjanike Liidu vastutav sekretär S. Tšilaja, Ukraina kirjanike delegatsiooni juht G. Zbenatski, aserbaidžani kirjanik M. Ibragimov, armeenia kirjanik N. Zarjan ja teised.

Suure vaimustusega võtsid miitingul viibijad vastu tervituse seltsimees J. V. Stalinile.

Pärast miitingu lõppu külastasid töötajad maja, milles asuvad Lesja Ukrainka nimeline raamatukogu ja tema mälestusele pühendatud näitus. Raamatukogusse on kogutud üle 3000 raamatu. Nende hulgas on väljapaistvate ukraina kirjanike teosed. Näituse arvukad väljapanekud kajastavad kirjaniku elu ja tegevuse mitmesuguseid perioode.

Ukraina kirjanduse klassiku Lesja Ukrainka mälestuse austamine kujunes Nõukogude Liidu rahvaste vääramatu stalinliku sõpruse kujukaks demonstratsiooniks.

David Guramišvili 160. surma-aastapäev

Augustikuu algul möödus 160 aastat Gruusia kirjanduse klassiku, luuletaja David Guramišvili surmast. Elades palju aastaid Ukrainas ülistas luuletaja oma teostes vene, ukraina ja gruusia vennasrahvaste sõprust. Seetõttu peab ukraina rahvas eriti kalliks David Guramišvili mälestust.

3. augustil toimus Mirgorodis David Guramišvili haual leinamiiting, millest võtsid osa Moskva, Gruusia ja Ukraina kirjanike delegatsioon ning Poltaava oblasti partei- ja ühiskondlike organisatsioonide esindajad. Luuletaja mälestusele pühendatud kirjanduslik õhtu Mirgorodis kujunes suureks sõpruseavalduseks vene, ukraina ja gruusia rahva vahel. Õhtust võtsid osa vennasrahvaste kirjanikud ning sajad kolhoosnikud ja töölised Mirgorodi rajoonist.

David Guramišvilile pühendatud õhtu korraldati 6. augustil ka Ukraina Nõukogude Kirjanike Liidu klubis Kiievis.

Sümfoonia Volgast

27. juulil, kommunismi suurehituste esiklapse — Volga-Doni kanali — avamise ajaloolisel päeval, tutvusid Moskva Gorki-nimelise Kultuuri- ja Puhkepargi külastajad V. Runovi uue teosega „Volga sümfoonia", mis on pühendatud looduse ümberkujundamise geniaalsele stalinlikule plaanile.

Sümfoonia on esimeseks programmiliseks teoseks puhkpilliorkestrile, milles kehastub kommunismi suurehituste teema. „Volga sümfoonia" koosneb neljast osast. Iga osa kohta on antud poeetiline epigraaf (luuletaja G. Vassiljevi tekst), mis avab vastava osa sisu: esimene osa kirjeldab vene rahva rasket minevikku, teine annab pildi Volga avarustest, kolmas näitab juhi kutsel teostatud hiigelehitust Volgal ja lõpuks, neljandas osas, kirjeldatakse nõukogude rahva rõõmu, kes tänab oma võitude innustajat, suurt rahu lipukandjat seltsimees Stalinit.

Teose lihtsus ja selgus, oskuslik instrumenteering, orgaaniline seos kooripartiiga iseloomustavad „Volga sümfooniat", teevad selle lähedaseks kuulajaile.

Sümfoonia kanti kontserdil ette meie ühe parima puhkpilliorkestri, NSV Liidu Sõjaministeeriumi Näidisorkestri poolt I. Petrovi juhatusel solistide P. Kiritšeki ja N. Jefroni ning Ulevenemaalise Teatriühingu Nõukogude Ooperiansambli koori kaastegevusel.

Tšehhoslovakkia Laulu- ja Tantsuansambel Moskvas

4. augustil toimus Moskvas „Ermitaaži" estraaditeatris Tšehhoslovakkia Riikliku Laulu- ja Tantsuansambli „Sluk" esimene külaliskontsert. Kollektiiv saabus Moskva NSV Liidu Ministrite Nõukogu juures asuva Kunstide Komitee kutsel. Kontserdil esitas ansambel NSV Liidu ja Tšehhoslovakkia vabariigi hümni. Nõukogude kunstitööliste nimel tervitas tšehhoslovakkia külalisi Vene NFSV rahvakunstnik A. Svešnikov. Külaliste poolt vastas ansambli kunstiline juht professor Rudolf Mrlian.

Pidulikult kõlasid koori ja orkestri ettekandes B. Aleksandrovi „Au suurele Stalinile". Kontserdi mitmekesine kava koosnes tšehhi ja slovakkia lauludest ja tantsudest, vene rahvalauludest ja nõukogude heliloojate lauludest.

Kontserdil, mis möödus suure edu tähe all, viibisid NSV Liidu Ministrite Nõukogu juures asuva Kunstide Komitee ja nõukogude muusikalise avalikkuse esindajad, samuti ka Tšehhoslovakkia ja teiste välissaatkondade juhid ja liikmed. Soojalt tänasid kontserdil viibijad külaliskollektiivi.

ASUTATAKSE VALGEVENE RAHVAKOOR

Seoses valgevene kirjanduse ja kunsti dekaadiga Moskvas käesoleva aasta lõpul luuakse Valgevene rahvakoor ühes tantsukollektiiviga. Koori kunstiliseks juhiks on Valgevene NSV teeneline kunstitegelane G. Tsitovitš. Baranovitši Rahvaloomingu Majas toimus hiljuti kooriliikmete valik Baranovitši, Bresti ja Grodno oblasti parimate isetegevuslaste hulgast.

J. Meituse „Noor kaardivägi" Rumeenias

J. Meituse ooperi „Noor kaardivägi" lavastamine Kluži Riikliku Ooperiteatri laval kutsus esile elava huvi Rumeenia avalikkuses. Ajakiri „Kontemporanul" avaldas lavastusest ulatusliku artikli, milles toonitatakse lavastuse novaatorlikku tähtsust. Kõneldes ooperi suurest edust, kriipsutab ajakiri alla, et tõelise kunsti aluseks on elu ja rahvamasside parimate püüdluste kajastamine.

Artiklis märgitakse, et ooper „Noor kaardivägi" kummutab mõningate rumeenia heliloojate arvamuse, nagu ei saaks kehastada tänapäeva teemat ooperis. Töö J. Meituse ooperiga rikastas ka Kluži ooperiteatri kunstilise kollektiivi kogemusi. Artiklis kirjutatakse, et „teatrikollektiivil, kes töötas suure entusiasmiga, õnnestus anda silmapaistev etendus. Ooperi „Noor kaardivägi" lavastus oli heaks kooliks Kluži Riikliku Ooperiteatri kollektiivile, kes esmakordselt lõi rumeenia laval suurepäraste nõukogude inimeste kujusid."

„PUNANE MOON" VROCLAVI TEATRI LAVAL

Vroclavi Riiklik Ooperiteater esines möödunud hooaja lõpul R. Glieri balletiga „Punane moon" Balleti lavastas Z. Patkowski, dirigeeris K. Wilkomirski. Balleti esietenduseks ilmus brošüür, kus valgustati R. Glieri elu ja loomingut, „Punase mooni" libretot ja muusikat.

Teatri kollektiiv saatis R. Glierile brošüüri ühes müürilehe ja plakatiga, millele oli kirjutatud: „Vroclavi Riikliku Ooperiteatri balletikollektiiv saadab südamlikke tervitusi nõukogude silmapaistvale heliloojale, balleti „Punane moon" loojale Uhtlasi tervitame suure Nõukogudemaa kultuuri- ja kunstiala töötajaid."

„Rahvaliku raamatu kuu" Itaalias

Kõik Itaalia Kommunistliku Partei organisatsioonid võtavad aktiivselt osa traditsioonilise „Rahvaliku raamatu kuu" läbiviimisest, mis on organiseeritud Rahvaliku Raamatu Keskuse initsiatiivil. Sellest kampaaniast võtavad samuti osa demokraatlikud organisatsioonid, progressiivsed kirjastused, ajakirjanikud, tuntud poliitika- ja kultuuritegelased. „Rahvaliku raamatu kuu" viiakse läbi võitluse loosungi all klerikaalse ja imperialistliku obskurantismi, kultuuri degradeerimise vastu, progressiivse kirjanduse levitamise eest.

Genuas on ametiühinguorganisatsioonid avanud 8 näitust, kus on müüdud raamatuid rohkem kui poole miljoni liiri eest. 40 parteisektsiooni müüs raamatuid 1 miljon 200 tuhande liiri eest. On loodud kuus raamatukogu mitme massilise organisatsiooni juures, valmistatakse uute raamatukogude avamist.

Florenzis on töötajaile müüdud raamatuid rohkem kui 3,5 miljoni liiri eest. Uhingu „Itaalia — NSV Liit" osakond organiseeris nõukogude kirjanike raamatute müümist. Kommunistliku Partei sektsioonid kohustusid looma enda juures parteilis-poliitilise kirjanduse raamatukogusid.

Milanos on organiseeritud „raamatukaravan", mis külastab provintsi peamisi asustatud punkte. Parteiorganisatsioonide vahel ja ettevõtteis käib võistlus progressiivse kirjanduse levitamise alal. 10. juuliks oli levitanud Kommunistliku Partei föderatsioon 88 tuhat eksemplari parteilis-poliitilist ja ilukirjanduslikku teost.

Kaks almanahhi

Kaks teineteise naabruses asuvat Nõukogude vennasvabariiki. Kaks nõukogude paljurahvuselise kirjanduse väesalka ja mõlemas — vene sektsioon ning venekeelne häälekandja.

Presiidiumi laual on korraliku välimusega raamat, mille helehalli pappköite kaanel eesti rahvusliku ornamendi raamistuses on pealkiri „Эстония. Альманах. IV". Samas on noorem almanahh „Советская Латвия" — teine number. See on paks raamat, peaaegu kaks korda suurem kui kogumik „Estonia", pehmes köites Riia siluetiga, valge purjega ja uusehituse tellingutega kaanel. On käimas nende mõlema almanahhi viimaste numbrite arutelu, mille Riias korraldas NSV Liidu Nõukogude Kirjanike Liit.

Sõnavõttudega esinevad Moskva brigaadi liikmed: kriitikud S. Babenõševa ja O. Reznik, Stalini preemia laureaat poeet M. Lukonin, kirjanikud D. Nagiškin ja P. Sažin; Lätis töötavad kirjanikud J. Grant, V. Berce, Stalini preemia laureaat N. Zadornov, J. Ratner jt.; Eesti NSV Kirjanike Liidu vene sektsiooni esindajad; algajad vene kirjanikud-riialased ... Erapooletus, karmis seltsimehelikus kriitikas, harvemini vaidlustes kujuneb välja hinne avaldatud materjalidele.

*

Neisse kogumikesse võetud teosed kõnelevad võitlusest rahu eest, meie suurepärasest elust. Nad aitavad lahti mõtestada minevikku, on suunatud tulevikku. Novellid, jutustused, olukirjeldused, luuletused, iga žanri ja iga autori teosed sisaldavad õilsaid patrioötlikke ideesid.

Mõlema almanahhi suund on õige. Oma põhilist ülesannet täites näitavad nad ulatuslikult oma vabariikide elu, seostades seda kogu meie ääretu kodumaa eluga.

Kahjuks aga ei ole lugejale pakutavate teoste enamiku kunstiline väärtus kaugeltki mitte alati küllalt kõrge.

Kogumikus „Sovetskaja Latvija" on kesksel kohal B. Burlaki sõjakroonika „Kohise, Doonau!" B. Burlak näitab end üksikuis episoodides andeka kirjanikuna, kes hästi näeb kõike ümbritsevat, kuid ta pole osanud valida kõige tähtsamat ja tarvilikumat materjali. Arvukate jõgedest üleminekute ja marsruutide üksikasjaline kirjeldamine, üldse kirjeldava materjali rohkus vähendavad teose mõju.

Romaani „Tee inimeste hulka" esimeses osas loob Pjotr Stalnoi ulatusliku maali läti töötava rahva elust. Romaani tegevus algab möödunud sajandi lõpul. Suure jõuga näitab autor kehvikutalupoja hädasid, kes rabeleb kulaku poolt kurikavalalt punutud orjuse-suhete võrgus. Hiljem kannab autor tegevuse üle linna, Riiga, kus eilsed sulased ja kehvikud õpivad klassi-solidaarsust. „Hakkame võitlema, Krišjan!" — nii lõpetab P. Stalnoi romaani esimese osa.

Kahjuks on tüüpilised kujud, iseloomustavad üksikasjad ja eredad värvid, mida autor on leidnud romaani alguseks, tuhmunud ja luitunud tema jutustuses linnast, tööliskassist.

V. Spiridonova kolmes lühijutus käsitletakse tänapäeva Läti küla. Jutustuses „Naabrid" näidatakse väikese kokkupõrke põhjal muutusi eilse väikeomaniku teadvuses. V. Spiridonova tähelepanuvõime, tema teksti lakoonilisus ja veenvus lubavad temalt oodata uusi huvitavaid teoseid.

J. Vanagi lastejutud („Jantari merele") ning V. Jadini ja M. Kincise lastejutud („Kolm sõpra"), viis olukirjeldust ja neli kriitilis-bibliograafilist kirjutust lõpetavad proosa osa almanahhis „Sovetskaja Latvija". Publitsistika kogu mitmekesisuse juures pole siin siiski kõik korras. Vaevalt oli hädavajalik selles almanahhis avaldada retsensiooni udehee kirjaniku Džansi Kimonko raamatu kohta „Seal, kus voolab Sukpai". Vaieldamatult on huvitavad S. Kuvšinovi „Kirjeldused Ameerikast", mis näitavad paljukiidetud „ameerika eluladi" nõukogude meremehe silmadega. Kuid olukirjelduste osa avavad Teise Ulemaailmse Rahupooldajate Kongressi delegaadi märkmed ei ole Anna Sakse kirjutanud täie jõuga, milleks on võimeline see suur proosameister, Stalini preemia laureaat. Juhuslikele vaatlustele rajatud M. Zorini olukirjeldus „Kuibõševi linna rajoonis", mis jutustab tööde algusest ühel kommunismi suurehitusel, on juba tuhmunud ja vananenud. Vähe leidlikkust ja vähe suuri üldistusi on ka N. Bahtjukovi ja S. Banki olukirjeldustes.

Ent ometi on proosa almanahhis „Sovetskaja Latvija" nr. 2 tugevam kui kogumikus „Estonia" nr. 4.

Almanahhi „Estonia" keskseks osaks on peatükid L. Zaitsevi ja G. Skulski romaanist „Kauges sadamas", mis jutustab meie sõjalaevastiku meremeeste elust, tõstab üles tähtsaid küsimusi, on kirjutatud elavalt ja huvitavalt. Mereäärses vabariigis pidi sellisele romaanile almanahhis ruumi leiduma. Kuid romaan „Kauges sadamas" ilmus täies ulatuses ajakirjas „Oktjabr" (Moskva) pool aastat enne almanahhi ilmumist. Ja ehkki selles ei ole süüdi autorid, vaid Eesti NSV Riiklik Kirjastus, kes almanahhi käsikirja peaaegu terve aasta kinni pidas, jääb fakt ikkagi faktiks — peatükid näivad praktiliselt äratrükina. Vaevalt saab lugeja selle eest almanahhi toimetuse kolleegiumile tänulik olla.

Raskeid ja vastutusküllaseid teemasid on asunud lahendama Tamara Tomberg jutustuses „Uus mõõdupuu". Siin on nii stahhaanovliku liikumise näitamine noore Nõukogude vabariigi oludes, seadmeisse hoolika suhtumise teema kui ka jutustus kõigest uuest perekondlikes suhetes. Näeme, kuidas mees, tsehhijuhataja Lõhmus, väldib märkimast oma naise, naistöölise Kati saavutusi, et mahajäänud osa tsehhi töölistest ei kahtlustaks teda perekondlikkuses. Ta kavatseb isegi Katile teha ettepaneku töölt ära jääda, kuid mõistab õigel ajal, et „nõukogude inimene ei saa suhtuda oma ellu väikese, vana mõõduga ..."

Olles materjali põhjalikult tundma õppinud ja jutustusse lülitanud palju tootmise kirjeldusi, mis iseendast on huvitavad, kuid ei arenda süžeed, on T. Tomberg oma jutustuse liigselt pikale venitanud. Pealeselle on mitme teema kokkupõrge kõik teemad summutanud ja seega vähendanud teose mõjuvust.

Veenva kriitika osaliseks sai arutelul G. Gerodniku töö „Kaks kohtumist". Jutustuse aluseks on võetud Olevi, praeguse kolhoosniku otsitud, autori poolt kontsrueeritud kohtumine raudteelastega, nüüdsete šeffidega, kellega ta kokku puutus juba kodanlikus Eestis hoopis teistes oludes. Ehkki üksikud kohad jutustuses on õnnestunud, keskne kuju — Olev — hästi lahti mõtestatud, on jutustus tervikuna süžeetu, ei ole kirjutatud küllalt kujukalt ega rahulda lugejat.

P. Kuusbergi artiklit A. Jakobsoni dramaatilisest novellist „Öö ja päeva piiril" arvustati kui kahvatut ja ilmetut. Tutvustavat materjali pakkuv G. Novogrudski olukirjeldus („Väikesel saarel"), D. Danini asjatundlik artikkel J. Schmuuli ja D. Vaarandi loomingust („Kaks poeeti") ning esituselt mõningal määral kuiv I. Amurski artikkel „Iidsel ajal tekkinud vendlus", mis käsitleb sellist tähtsat teemat nagu vene ja eesti rahva sõprus, ei suuda enam päästa almanahhi proosaosa, millest keskne pala („Kauges sadamas") on „välja langenud".

Luule osas leiame almanahhist „Sovetskaja Latvija" V. Alatõrtsevi poeemi „Lenin Riias", 16 luuletust üheksalt noorelt vene autorilt-riialaselt ja 12 tõlget viie läti poeedi luuletustest. Ehkki luule on almanahhis „Estonia" esindatud tunduvalt tagasihoidlikumalt, tuleb see osa siin kvaliteedilt tunnistada paremaks. Muide seisab M. Lukonini sõnade kohaselt ka Eestis elunevail vene poeetidel ees veel „õppeaeg, kuna meisterlikkus ja küpsus ei seisne rütmi ja värsimõõdu valdamises, vaid teema valikus ja oskuses end väljendada vastava sisu suhtes ainuõiges vormis, millega saavutatakse suurim mõju lugejale. Iga ande määr algab o m a mõtete väljendamisest o m a sõnadega."

Sellelt nõudlikult seisukohalt analüüsis M. Lukonin üksikasjaliselt N. Pavlova luuletusi, eriti luuletust „Tütred". Esimesel pilgul on siin kõik korras — on värsimõõt, rütm ja sisu.

Noor luuletaja kõneleb „miljoneist allkirjadest", mis on öelnud „ei!" sõjale, „põldude ääretust avarusest" ja „uutest kanalitest". Ent kogu luuletus on loid, sellel puudub emotsionaalne jõud. Selles ei ole midagi o m a. Pavlova on loomisprotsessist mööda hiilinud, kasutades ühest värsist teise rändavaid ilmetuid, ärakulunud väljendusi.

L. Smirnovi luuletus „Hommik" ei sisalda samuti o m a suhtumist teemasse, see on ainult näilik luule, selle ebaehtne vorm. Külmalt, suuresõnaliselt, kuid segaselt on kirjutatud L. Sofronovi luuletused, kusjuures luuletus „Lapsed" on ekslik ka ideelt — selles on nagu vastamisi seatud kaks nõukogude inimeste põlvkonda — vana, sangarlik põlvkond ja praegune, mida Sofronov on kujutanud (nagu ütles O. Reznik) „rahuarmastavais lillelistes värvitoonides".

Usku endasse ei ole jätkunud V. Simbergil, kes hiljem kaotas luuletuses „Rahu sümbol" tema poolt algul leitud õnnestunud intonatsiooni. Tema brigadir, kes unistab sellest, kuidas ta sügisel tõstab uue saagi viljavihke „rahu sümbolina", pole samuti saanud elavaks, vaid on jäänud literatuurseks tegelaseks.

„Tõelise poeesia näiteks" nimetas D. Nagiškin J. Schmuuli luuletust „Et õunapuud õitseksid", milles lüüriline pilt paisub suureks üldistuseks, kirglikuks üleskutseks võitlusele rahu eest. See luuletus kaunistab almanahhi, hoolimata isegi mõningaist väikestest puudustest tõlkija Val. Ruškise poolt.

Sõnavõtjad märkisid, et almanahh „Estonia" annab liiga vähe ruumi tõlketeostele. Almanahhis „Sovetskaja Latvija" on läti kirjandus esindatud tunduvalt rikkalikumalt, eriti luule osas. Kuid luule tõlked „Sovetskaja Latvijas" on enamikus nõrgad, ehkki nende loojaiks on kogenud tõlkijad (V. Rõždestvenski, V. Nevski jt.).

*

Hoolimata mõningaist organisatsioonilistest puudustest (läti kirjanike mitteküllaldasest aktiivsusest, eesti delegatsiooni väikesest arvust, almanahhi „Estonia" toimetaja H. Leberechti puudumisest jne.), tõi Riias korraldatud nõupidamine kahtlemata suurt kasu.

Osutades hoolikamat tähelepanu noortele kirjanikele, otsustavalt parandades tööd materjalide valiku ja toimetamise alal, tihedamas kontaktis eesti nõukogude kirjanikega võivad meie vene sektsiooni kirjanikud iga järgneva numbriga tõsta almanahhi ideelist ja kunstilist taset ja seda nad peavadki tegema.

Val. Ruškis

STALINI PREEMIA LAUREAATE

Vilis Lacis — läti rahva elu kajastaja

Vilis Lacis on omapärane kirjanik, kes oma eepilistes teostes oskab luua laiahaardelisi maalinguid ühiskonna elust ja eredaid, kordumatuid kujusid. Tema teoseid iseloomustavad sügav psühholoogiline karakteristika, konkreetne olustikuline joonistamiskunst, terav poliitiline satiir. Kirjaniku tähelepanu keskpunktiks on lihtsad tööinimesed, nende võitlus rõhujate vastu, parema ja vaba elu eest. Rahva elu on V. Lacise teoste peamiseks teemaks ja just siin peitub võti tema loomingu mõistmiseks.

Vilis Lacis sündis 1904 aastal väikeses kalurikülas Riia lähedal sadamatöölise pojana. Juba varasest lapsepõlvest alates ümbritsesid teda lihtsad tööinimesed. Esimese maailmasõja ajal, kui Saksa väed okupeerisid Läti, sõitis Laciste pere Venemaale — Siberisse. Varsti jõudis rinne ka sinna: algas kodusõda. Koltšaklaste eest põgenedes siirdusid Lacised Barnaulist maale. Noor Vilis oli sulaseks kulakute juures, hiljem töötas külanõukogu sekretärina.

1921. aastal pöördus Laciste perekond tagasi Lätti. See oli läti rahvale raske aeg. Läti kodanlus uputas rahvusvahelise reaktsiooni abil verre noore Nõukogude vabariigi. Lätimaa anti väliskapitali võimu alla. Tuhanded rahva õnne eest võitlejad lasti maha. Lätis määratses kontrrevolutsioon. Kodumaal leidis Vilis Lacis eest jõhkra ekspluatatsiooni, tööpuuduse, vägivalla, kõige ausa ja eesrindliku halastamatu mahasurumise. V. Lacis töötas kalurina ja sadamatöölisena, sulasena ja madrusena. Laevad kandsid teda kaugele, kuid ka seal, meretagustes maades, nägi ta sama pilti — sotsiaalset õiglusetust, kapitalistliku ühiskonna hundiseadust. Nagu üks tema varasemate jutustuste kangelasi, veendus ta, et „välja arvatud üks suur maa seal idas, kuhu tal polnud õnne sattuda, kõikjal rikkad inimesed rõhusid ja riisusid vaeseid ..."

Läti tolleaegne kirjandus ei erinenud suurt teiste kapitalistlike maade kirjandusest, kui ehk ainult selle poolest, et see oli nõrgem, provintslikum. Kuid samuti nagu lääneski, valitsesid siin dekadentlikud värsid ja romaanid ning formalistlik vigurdamine, mille taha kodanlikud paberimäärijad püüdsid peita oma mõttelagedust.

Kuid tolleaegses Lätis leidus ka ausaid kirjanikke, kes olid ustavad rahvale ja realistliku kunsti traditsioonidele. Nende kirjanike eesotsas seisid Janis Rainis ja Andrei Upit. Progressiivsete kirjanike looming oli kodanliku Läti müüdavate võimukandjate põlu all. Nende raamatud vaigiti enamasti surnuks. Kuid just nende poole pöördus noor Lacis.

See valik polnud juhuslik. Juba 1928. aastal sai Vilis Lacisest revolutsioonilise võitluse aktiivne osavõtja. Ta töötab sadamatööliste ametiühingus, sõlmib sidemed bolševistliku põrandaalusega, viib ametiühingus läbi partei joont. Lenini-Stalini partei suured ideed avavad talle ainsa õige tee rahva vabastamisele — revolutsioonilise võitluse tee.

Juba kuueteistaastase noorukina avaldas Lacis kohalikus läti ajalehes mõningad luuletused, följetonid ja artiklid. Vene kirjanike teosed, mida ta luges algkeeles, olid tulevasele kirjanikule suurepäraseks kirjanduslikuks kooliks.

1930. aastal kirjutas ta jutustuse „Naised" ja saatis selle ajakirjale „Domas" („Mõte"), mida toimetas Andrei Upit. Jutustus ilmus samal aastal. Selle tegelasteks on läti sõjapõgenikud Siberis. Jutustuse esiplaanil on kehvik Anton Lapa naise Pauline draama, kes armastab kulak Krusut. Pauline kuju on antud suure psühholoogilise meisterlikkusega. Kuid mitte see pealispinnal lebav süžeeliin ei määra jutustuse väärtust. Suure realistliku jõuga ja hea elutundmisega paljastatakse selles ekspluataatorliku korra kisendavat ebainimlikkust.

Andrei Upit soovitab noorel kirjanikul oma jõudu katsuda romaani alal, ja V. Lacis kirjutab 30-ndate aastate algul triloogia „Tiivutud linnud", mis koosneb romaanidest: „Viiekorruseline linn", „Mööda meresid" ja „Tiivutud linnud". Triloogia peategelasteks on töölised Voldis ja Karlis, kellele elu toob ainult sügavaid pettumusi. Pärast raskeid katsumusi taas kodumaale tagasi jõudes leiavad Voldis ja Karlis siit viimaks inimesi, „kellel on tugevad tiivad, inimesi, kes on valmis kõige kaugemaks ja raskemaks lennuks". Need on kommunistid — põrandaalused. Romaan lõpeb läti kommunistide salajase koosolekuga Riia lähedases metsas. Koosolekul viibivad ka Voldis ja Karlis, kes lõpuks on leidnud oma koha võitluses uue elu eest.

Triloogia on kirjutatud ebaühtlaselt. Siin leidub nii naturalistlikke stseene kui ka melodramaatilisi situatsioone. Kuid varasemate juttudega võrreldes on selles triloogias kodanliku korra kriitika veelgi sügavam ja selgesti on näidatud õige tee rahva vabastamiseks — võitlus kapitalistliku korra vastu.

Aastail 1932—1934 töötas Lacis romaani „Kaluri poeg" juures. See teos viis Lacise läti kirjanike esiritta. Kirjaniku poolt loodud kujud on haruldaselt tõetruud, realistlikud. Suure paljastusjõuga maalib Lacis siin külakurnajaid, kõiki tolleaegse Läti isandaid, kes elavad ausate tööinimeste kukul ja nende inimväärikust jalge alla tallavad. Ilge on see ekspluataatorite maailm, kus kõik inimlikud tunded on moonutatud.

Tõeliselt inimlikku näitab Lacis teises leeris — Läti tööinimeste juures, keda ta kujutab suure kaasatundmisega, südamliku soojuse ja siira armastusega.

Mõned kriitikud on kirjanikule ette heitnud, et ta näitavat romaanis „Kaluri poeg" mingit „kooperatiivset" teed kapitalismi parandamiseks. Kuid Lacis näitab just seda, kuidas romaani peategelase Oskari poolt organiseeritud kooperatiivis haaravad võimu ekspluataatorid, kujutades seega väga täpselt kodanlikule korrale tüüpilist käiku.

„Kaluri pojas" ilmneb eriti selgesti Lacise talent, tema kindel edasisammumine realismi teel. Siin avaldub tema haarav jutustamisoskus. Kuigi romaanis tegelikult ei sünni midagi erakordset, püsib lugeja ometi pideva pinge all. Lacis oskab igapäevaste nähtuste — tüli perekonnas, jutlustaja saabumine jne. — abil näidata karakterite kokkupõrkeid, pingelisi kirgi, keerukaid konflikte, ja mis peaasi — ta oskab individuaalses, üksikus näidata üldist, tüüpilist, paljastada sotsiaalsete vastuolude juuri, kodanliku korra sügavat õiglusetust.

1940. aasta suvel kukutas läti rahvas Nõukogude Liidu vennaliku abiga vihatud Ulmanise režiimi. Bolševik Lacis võttis neist ajaloolistest sündmustest aktiivselt osa. Esimeses rahvavalitsuses usaldati Lacisele siseministri koht. Kui Lätis kehtestati nõukogude võim, valiti Lacis Läti NSV Rahvakomissaride Nõukogu (hiljem Läti NSV Ministrite Nõukogu) esimeheks. Sellel kõrgel kohal teeb Vilis Lacis praegugi suurt riiklikku tööd.

Suure Isamaasõja aastail oli Lacis üks partisaniliikumise organiseerijaid ja juhtis Läti diviiside formeerimist. Samal ajal esines ta aktiivselt ka kirjanikuna. Läti ajalehtedes ilmusid tema tulised publitsistlikud kirjutused ja jutustused („Peremees tuleb koju", „Tenis Orga tänu", „Sündmus merel" jt.). Ta kirjutas jutustuse noorte osavõtust Suurest Isamaasõjast „Tuleviku sepad" ja näidendid „Minia" ja „Võit".

1945. aastal alustas V. Lacis oma suurt epopöat „Torm", mille ta lõpetas 1948. aastal ja mille eest talle omistati Stalini teise järgu preemia.

Romaan „Torm" on uus samm edasi kirjaniku loomingulises arengus. See on suurim teos senises läti nõukogude kirjanduses, haarates ajaloolisi sündmusi läti rahva elus. Esimene köide kujutab 1939.—1941. aastate sündmusi kuni Suure Isamaasõja alguseni. Teine köide on pühendatud läti rahva kangelaslikule võitlusele fašistlike röövvallutajate vastu. Kolmandas köites kujutatakse nõukogude inimeste ennastsalgavat tööd pärast võitu vaenlase üle.

Romaan „Torm" haarab enneköike oma avarusega, sündmuste kujutamise suuremõõtelisusega. Kirjanik püüab näidata kõiki Läti klasse, kihte, ühiskondlikke rühmitusi, sügavalt mõtestada ajaloolisi sündmusi, anda ammendavat pilti sotsiaalsest olustikust, avada kunstilistes kujudes rahva ajaloolist saatust, välja selgitada tema arengut edasiviivaid jõude.

„Kaluri pojas" avanes rahva saatus suhteliselt piiratud materjali alusel — teose keskuseks oli töölisasula, kuna kogu ülejäänud Läti jäi romaani vaatepiirist välja.

Romaanis „Torm" on näidatud mitmesuguseid kihte Ulmanise fašistliku diktatuuri perioodil. Ja kui algul näibki, et romaan on pühendatud läti intelligentsile, siis raamatust raamatusse avaneb üha rohkem kogu rahva ajalugu, Läti töötajate ajalugu.

Kirjanikul on eriti hästi õnnestunud uue Läti inimeste kujud — bolševike kujud, Läti kangelasliku tööliskassi ja töötava talurahva esindajad, kes relvaga käes ennastsalgavalt kaitsevad nõukogude võimu. Romaani võluvamaid kujusid on Andrei Sileniek, bolševistliku põrandaaluse juht, hiljem aktiivne uue elu ehitaja. Ta teenib ausalt ja ustavalt revolutsiooni, millele ta on pühendanud kogu oma elu. Selle rahvajuhi suurt jõudu tajuvad kõik teda ümbritsevad inimesed. Kõik, kes temaga kokku puutuvad, saavad nagu uut energiat, avastavad endas uusi, seni nende endagi eest varjatud jõude.

Kui nõukogude tankid 1940. aasta juunis Riiga sisse sõitsid, ja läti rahvas, heitnud enda kukilt müüdavad valitsejad, võimu oma kätte võttis, algas Läti töötajail uus, suur aeg. „Alandatud inimene tõstis pea", kirjutab Lacis. Neisse sõnadesse on nagu koondunud kogu suure epopöa peamine idee, mis viib edasi selle tegelaste arengut, teose süžeed, määrab selle sisu ja kompositsiooni. Tõetruudes, realistlikes piltides loob kirjanik uuele elule ärganud rahva majesteetliku kuju, keda innustavad sotsialismi suured ideed. Vabaduse kätte võitnud inimese kasvamine, mida ei suuda enam takistada ükski vaenulik jõud — see on romaani juhtmotiiv, mis läbib kõigi üksikute tegelaste, perekondade, kogu läti rahva saatust.

Meisterlikult on romaanis näidatud seda osa läti intelligentsist, kes otsis „kolmandat teed", kes oli endale loonud illusiooni „puhta kunsti" ja „puhta teaduse" võimalikkusest kodanlikus ühiskonnas. Säärased on kunstnik Pramniek ja ajakirjanik Sausum. Pikkade otsingute ja vankumiste järele, kui nad on enda nahal tundma õppinud ühiskondlikust võitlusest eemalseisvate inimeste traagikat, leiavad ka nemad lõpuks oma koha elus.

Piitsutava satiirilise jõuga on antud need stseenid, mis kujutavad reaktsiooni haisvat mädanood: lugeja silme eest mööduvad müüdavate valitsejate — president Ulmanise ja minister Nikura — jõledad kujud, spioonidepaar Osvald ja Edith Lanka, lömitavad kodanlikud intelligendid Melnudris ja Aina Perle, kulak Vilde, kapitalist Atauga jt. V. Lacis on suutnud õigesti avada läti kodanluse kosmopoliitliku ideoloogia, kes müütab oma isamaad küll hitlerlikule Saksamaale, küll ameerika-inglise imperialistidele.

Epopöa on väga raske žanr, mis nõuab väga hoolikat ja sügavat töötlemist. Selles mõttes pole Lacis veel teinud kaugeltki kõik oma romaanis-epopöas „Torm". Tohutu hulk tegelasi, romaani mitmeplaaniline kompositsioon, haaratud ajaloolise perioodi ulatus, süžeejoonte rohkus — kõik need on raskused, millega autor pole täiel määral toime tulnud. Selle tagajärjel jääb romaani üksikutes osades (eriti lõpu pool) mõnede sündmuste kirjeldamine katkendlikuks, visandlikuks. Paiguti tuhmuvad romaani kestel algul ilmekalt ja eredalt maalitud kujud, mõnede kohta annab autor hiljem ainult nappe informatsioonilisi teateid. Silmatorkav on tegelaste kõnelise karakteristika ühetaolisus. Epopöa viimases raamatus annab end tunda kiirustav, põgus kirjeldus. Need puudused on eriti pahandavad, kui kõrvutad neid romaani parimate lehekülgedega ja näed, et autor pole oma talendi jõudu lõpuni ära kasutanud. Kuid siiski need lüngad ei suuda varjutada selle suurejoonelise epopöa tähtsust.

Oma kodumaa uuele inimesele, tema uuele arenemisetapile on Vilis Lacis pühendanud oma uue romaani „Uuele rannale", mille eest talle omistati Stalini esimese järgu preemia.

See romaan haarab veelgi suuremat ajavahemikku kui „Torm". Tegevus algab 1921. aastal ja jõuab välja peaaegu meie päevadeni. Avaral ajaloolisel taustal jälgib kirjanik oma tegelaste saatust, võitlust vana ja uue vahel, kommunistliku elemendi võitu oma rahva elus.

Uues romaanis on Lacis üle saanud paljudest „Tormi" puudustest — tegelaste psühholoogiline karakteristika on sügavam, nende sisemaailma ja mõtteid on rohkem näidatud, ajalooliste sündmuste avamine on omandanud suurema kunstilise jõu. Romaani peamiseks mõtteks on nende põhjalike muutuste avamine, mis uue, kommunistliku võit on toonud kõigil rahva elu aladel. Selles romaanis on kirjanikul rohkem kui üheski teises oma teoses õnnestunud isikliku saatuse kaudu näidata toimuvate sündmuste ühiskondlikku mõtet. Igas näilikult argipäevases episoodis võib tajuda suuri sotsiaalseid nähtusi.

Romaani „Uuele rannale" parimad leheküljed kujutavad uue võitlust vanaga, mis väljendub raevukates kokkupõrgetes, perekondade, tavade ja harjumuste purunemises, kommunistliku moraali, uute humanistlike suhete juurutamises. Peamist kohta omab romaanis uue elu ehitamise, sotsialistliku korra loomise kujutamine.

Uue võit rahva ühiskondlikus elus toob endaga vääramatult kaasa ka inimestevaheliste uute suhete võidu. Näidates järske muutusi oma tegelaste saatuses, teravaid kriitilisi momente, avades neid muutusi täpses vastavuses iseloomude individuaalse omapäraga, rõhutab kirjanik kogu aeg toimuvate protsesside ühiskondlikku tähtsust.

Suure sotsiaalse mõtte sisaldab juba romaani esimene stseen, mis viib lugeja kohe peategelaste vaheliste suhete ringi. Noor naine Ilse Lidum veab lumemetuisanud teel kelguga väikest poega Arturit. Vastutulev pulmarong sunnib teda teelt kõrvale lumehange astuma. See pole juhuslik kohtumine: kirikust sõidab oma noorikuga koju Anton Paceplis, Ilse väikese poja isa. Pidulikult ehitud pulmarongis sõidab kaasa kulak Taurin, kes romaanis etendab tähtsat osa. Ja kuigi Ilse oma pojaga kodututena rändavad lumisel maanteel, tundub noore naise uhkes trotsis variatud hingelist jõudu. Juba siin on antud „algandmed" tegelaste kohta.

Süžeejoonte järgnev areng süvendab kodanliku tegelikkuse sotsiaalse metuse avamist. Koos Ilse ja Arturiga jõuab lugeja sulase Jan Lidumi koju. Siin kohtab Artur omavanust onupoega Aivarit. Aivari isa on kartmatu bolševik Jan Lidum. Kuid sandarmid heidavad Lidumi vanglasse, tema naine Olga sureb. Väike Aivar jääb vaeslapseks. Ta müüakse vallamaias avalikul oksjonil kulak Taurinile. Meisterlikult on autor maalinud oksjonistseeni, milles väljendub kogu kapitalistliku korra jõledus.

Uue korra hoopide all puruneb kulak Taurini kindlus. Purunevad ka lootused, mis ta on pannud lapsendatud Aivarile, kelle hinge ta on igati püüdnud mürgitada. Juhus viib Aivari uuesti kokku tema onupoja Arturiga, kelle vihased kulakute vastu suunatud sõnad talle südamesse langevad. Ulmanise režiimi

(Järg 8. lk.)

Edusamme ja puudusi noorte kunstnike töös

Viimaseil aastail on meil esile kerkinud rida noori kunstnikke, kelle tööd on leidnud tunnustamist vabariiklikel kunstinäitustel. Noorte kunstnike teosed kõnelevad õigeile aluseile rajatud kunstikaadri ettevalmistamisest. noorte üha süvenevast arusaamisest sotsialistliku realismi põhimõtteist, püüdest oma töödes lahendada tänapäeva nõudeile vastavaid tõsiseid loomingulisi ülesandeid. Selleks, et suunata noorte ideelist kasvu ja tööd, on EN Kunstnike Liidus moodustatud noorte komisjon. Sellega on noortele kunstnikele võimaldatud osa võtta kõigist EN Kunstnike Liidu üritustest, poliitilisest õppusest, loenguist, erialase kvalifikatsiooni tõstmise stuudiost jm. Noorte tööd vaadatakse läbi ja arutatakse sektsioonides, alates teose teema valikust kuni selle viimistlemiseni. Noortele antakse loomingulisi toetusi, neid suunatakse loomingulistele komandeeringutele ja kvalifikatsiooni tõstmise baasidesse. Noorte komisjon on käesoleva aasta jooksul korraldanud üldkoosolekuid, ekskursioone elektrimootoritehasesse „Volta" ja V. Kingissepa nimelisse Paberi- ja Tselluloosikombinaati. Ühiselt on külastatud RAT „Estonia" lavastust „Noor kaardivägi" ja on osa võetud sellele järgnevast arutelust näitlejate osavõtul. Maikuus viidi läbi kõigi loominguliste liitude ja kunstiasutuste noorte kohtamisõhtu, mille kavas oli näitus ning kohal viibinud kirjanike ja heliloojate loomingu ettekanded noorte teatri- ja muusikakunstnike poolt. Sellega on noortele kunstnikele antud enneolematult avarad võimalused enesetäiendamiseks ja tõsiseks loominguliseks tegevuseks.

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 35. aastapäeva tähistava näituse ettevalmistuse käigus ilmneb selgesti, kuidas noored kunstnikud on vastanud neile osutatud hoolitsusele ja kuidas nad täidavad oma kohustusi rahva ees. Need, kes on õigesti mõistnud nõukogude kunstniku kõrgeid ülesandeid, töötavad armastusega uute teoste loomisel, mis kajastavad mitmekülgselt meie tegelikkust. Nii töötab maalija E. Rebane suurema kompositsiooni „Koolinoored valmistuvad eksameiks" loomisel, mis kujutab õppivaid tütarlapsi lahtise akna juures kevadise maastiku taustal. E. Rebane maalib oma teost natuuri järgi. Tartu maalijal K. Polliil valmib noore koorijuhi portree ning ühistöös E. Polliga kompositsioon teemal „Vastuvõtt kommunistlikku noorsooühingusse". Pingeliselt töötavad I. Kimm, A. Viidalepp ja H. Viidalepp. Graafikuil valmivad peale raamatuillustratsioonide ja plakatite ka mitmes tehnikas teostatud graafilised lehed. nagu näiteks T. Kullesel sari põlevkivibasseini tööstusmaastikke, O. Soansil ja A. Venderil žanrilised kompositsioonid „Kiri seltsimees Stalinile", „Meie kõrgehitused" ja Pärnu kalatööstuseainelised tööd, S. Škopil teos „Eksamid", karikaturist E. Valter on loonud satiirilisi joonistusi rahvusvahelistel teemadel. Edu on märgata samuti noorte skulptorite juures. Seltsimees Stalini kuju monumentaalses skulptuuris lahendab A. Eskel. Mitu portreed tööeesrindlastest ja teaduse alal töötajaist on teinud A. Mölder, S. Rekk ja L. Rosin. L. Liiv teostab pisiskulptuuri akordionimängijast. Hoolas tegevus käib samuti tarbekunstnike juures, kes valmistuvad kujutava kunsti näitusega ühel ajal toimuvaks tarbekunstinäituseks.

Kahjuks pole mõned noored kunstnikud kasutanud neile antud laialdasi võimalusi viljakaks tööks. Osa on alles viimasel ajal asunud tõsisemale tööle, et oma senist pinnapealset suhtumist oma ülesandeisse hüvitada. E. Silm ja S. Kumari alustasid ühiselt maali „Lastepargis", millel tahetakse näidata mudilasi veetmas lõbusat ja askeldusterohket päeva lastepargis. Teema on kahtlemata huvitav ja võib loota, et kunstnikud tulevad sellega ka toime. Kuid karta võib, et maali lühike teostuse aeg ei luba lõpule viia kõiki häid kavatsusi nii nagu vaja. Kiirustamisel ei suudeta läbi mõelda ainet, luua elulist kompositsiooni ja kujusid ning töö jääb tihti paratamatult tooreks, viimistlematuks, missugusele puudusele on meie kunstikriitika korduvalt osutanud.

Kõige kergemat vastupanu teed on läinud andekas graafik L. Ennusaar, kes on loobunud käsitlemast talle jõukohaseid tänapäeva elu teemasid. Ta on asunud ainult Tallinna ja Tartu vanalinna maastike tegemisele, mis kunstniku väära arvamise järgi olevat „kergem".

Möödunud aastal diplomitöödega edukalt esinenud noored E. Maisaar, U. Külv, L. Andreste ja E. Lehis pole jõudnud kavandite variantidest kaugemale. Kunstiinstituudi õppejõud, maalisektsiooni büroo liige E. Maisaar on võtnud oma loomingulisse plaani kompositsiooni „Kommunistlike noorte brigaad Saesaare hüdroelektrijaama ehitusel" ja Stalini preemia laureaadi Juhan Schmuuli portree, nende tööde teostamiseks on ta saanud loomingulist toetust, kuid tagajärjeks on seni ainult ühel korral esitatud esialgne kavand. U. Külvi poolt ettenähtud kompositsioonid „Tootsi briketitööstuses", „Suusatajad" ning stahhaanovlase portree on samasuguses järgus. Kavandist pole edasi jõudnud ka E. Lehise ja L. Andreste ühistöö „Pioneerid seinalehte kujundamas".

Loomingulist passiivsust ja loidust ei saa vabandada ajapuudusega, nagu seda mõned kunstnikud püüavad teha. Kogu jõu kulutamisel mitmesuguseile juhuslikele töödele, nn. haltuurale, jäetakse sageli põhiline loominguline töö täiesti sööti. Kui kunstnikel on siirad ja tõsised kavatsused, siis leiab ta nende realiseerimiseks alati aega. Toogem näitena M. Vannast, kes põhitöö kõrval artellis „Salvo" on jõudnud teha skulptor L. Laasi portree. Vastutustundetu suhtumine oma ülesandeisse on aga tingitud osavõtu puudumisest meie kiiresti arenevast elust. Oma kodumaad armastav kunstnik ei saa jätta kajastamata nõukogude tegelikkust.

Noored kunstnikud ei tohi laskuda enesega rahulolumeeleolusse ja jääda puhkama diplomitööga teenitud loorbereile. Tõeliseks kunstnikuks võib saada ainult see, kes pidevalt ja püsivalt töötab oma ideelis-poliitilise silmaringi laiendamisel ja kunstilise meisterlikkuse tõstmisel. Seda andestamatum on kunstiinstituudi lõpetanute E. Saguri, K. Voogre, Š. Jassmani, V. Truupõllu jt. täielik eemaldumine oma erialasest tegevusest. Püsiva ja hoolika töö tagajärge näeme S Ridal, kes osavõtuga joonistamise stuudiost ja nätuuri tundmaõppimisega on saavutanud silmapaistvaid tagajärgi. On põhjust arvata, et temast kujuneb tubli maastikumaalija.

Meie põhiliselt terve, õiges suunas arenev kunstnikekollektiiv peab pidama võitlust kodanlike igandite esinemisega, boheemitsemise juhtumitega noorte seas, milledel ei tohi olla paika nõukogude kunstnike peres.

Noorte kunstnike komisjon ja Kunstnike Liidu juhatus on arutanud noorte kunstnike tööga seoses olevaid küsimusi, kuid pole suutnud nendega läbi viia järjekindlat ideoloogilist kasvatustööd ja suunata kõiki aktiivsele loomingulisele tegevusele. Selle lünga täitmine on meie edasilükkamatuks ülesandeks.

Nõukogude valitsus ja partei on loonud kõik tingimused kunstnike suureks loominguliseks tööks Nad loodavad, et noored kunstnikud annavad rahvale ideelis-kunstiliselt väärtuslikke teoseid. Täita seda usaldust on noorte kunstnike austav ülesanne.

S. Škop

MALL HAAS „Lõikuspidu kolhoosis" (Gobeläänikavand)

Rõivastusküsimusest massiesinemistel

Eesti NSV valitsuse ja bolševike partei otsusega korraldatakse meil iga 5 aasta järel vabariiklikud laulupeod, mis ühtlasi tähistavad meie vabariigi juubeliaastapäeva.

Praegu valmistume Eesti NSV 15. aastapäeva üldlaulupeoks. Nõukogude korra avarates tingimustes kutsub see järjekordselt kokku kõik laulu- ja mängukoorid ning tantsurühmad üle maa, et ühiselt laulda meie rahvaste suurest rahuarmastavast ülesehitustööst ja võidurikkast nõukogulikust elust. Niisugusel suurel massiesinemisel, mis liidab tuhandeid töötajaid kõige mitmekülgsematelt erialadelt laulu kaudu ühtseks pereks, on määratu suur poliitiline ja sotsialistlikku kultuuri edasiarendav tähtsus. Selle pidupäeva ettevalmistused on praegu käimas. Viimase ülevaatusena oli meil võimalus jälgida rajoonide laulupäevi k. a. juunis-juulis.

Käesoleva kirjutuse ülesandeks on juhtida nii Üldlaulupeo Peakomisjoni kui ka laulupeost osavõtvate kollektiivide tähelepanu kooride ja tantsurühmade rõivastusküsimusele, millele ei ole seni pühendatud vajalikku hoolt.

Kuidas on seda probleemi lahendatud siiani ja milliste tulemustega? Vaadeldes tagasi kahele eelmisele üldlaulupeole ja rajoonides toimunud laulupäevadele näeme, et selle küsimuse lahendamine on jäänud iga üksiku kollektiivi enda hooleks, mille tulemusena pakkusid esinenud koorid ebaühtlast ja kohati koguni ebameeldivat pilti. Rahvalike suurürituste sisu ja väline vorm pole veel ühendatud ühtseks kunstiliseks tervikuks. Viimane, Tallinna rajooni laulupäev näitas meile, et kollektiivide rõivastuse osas pole toimunud edasiminekut.

Kollektiivide rõivastuses tuleb märkida kaht põhilist viga: rahvarõiva moonutamist ja massikostüümide halba kujundamist.

Rahvarõivast moonutavaist tegureist nimetame kõigepealt kodanlike igandite esinemist. Kodanlikus Eestis räägiti rahvarõiva tungimisest „seltskonda". Et seltskonnadaamidele ei olnud rahvarõiva materjal vastuvõetav, siis hakati rahvakunsti „peenendama". Linase särgiriide asemel kasutati siidi, liistikud ja abud valmistati villase asemel sametist. „Lihtsatele" kostüümidele lisati rohkesti pitsrüüże, seelikute pikkust määrati valitseva moejoone järgi jne. Seda nimetati rahvarõiva edasiarendamiseks ja sellist stilisatsiooni pakuti rahvakunstina. Rahvaloominguga ei olnud sellel peenutsemisel aga midagi ühist. Mõningaid kodanliku aja igandeid võime leida veel meie laulupidude rõivastusest. On kasutatud rahvuslike rõõmsavärviliste liistikute või abude asemel musti nööritud pihikuid, mis on pärit kunagiste viini moežurnaalide järelmõjust. Samuti on mõned kollektiivide liikmed pidanud kaunimaks kanda linase särgi asemel rahvarõiva juurde siidpluusi.

Ebateadliku või hoolimatu suhtumise tagajärjena rahvarõivasse esinesid vabariigi 10. aastapäeva laulupeol mitmed kollektiivid moonutatud rahvarõivais. Laulupeo Peakomisjoni tellimusel trükiti Sindi tekstiilivabrikus „1. Detsember" tuhandeid meetreid puuvillast riiet, mille kirjaks oli lihtsustatud rahvusliku seeliku triibustik. Sellest materjalist valmistati tihti oskamatult rahvarõiva seelikuid, kusjuures igaüks seda oma maitsele vastavalt kas piki- või põikitriibulisena kasutas. Mitmel puhul nägime kollektiivide riietusena pikka kitsast puuvillast triibulist seelikut, valget pluusi ja vahel vanu etnograafilisi liistikuid ja kampsuneid, samuti eespoolmainitud musti pihikuid. Sellega on püütud leida rahvarõivale aseaine. Lubamatu omavolitsemine on ka juhuslikult kättesaadaval olevate kostüümi-üksikosade komplekteerimine tervikkostüümiks, nagu näiteks Läänemaa ruuduline seelik Põhja-Eesti käiste ja setu ehetega.

Ka massikostüümi juures esines silmanähtavaid puudusi. Massikostüümi all mõtleme kollektiivile loodud ühtlast kostüümi. Selle kasutamisel ilmneb meil oskamatust luua rahvuslikel ainetel sobiv ja maitsekas rõivas. Esines halbu värvikooskõlasid, maitsetuid lõikelahendusi ja rõiva kujundamisel ei ole sageli silmas peetud rahvakunsti eeskujusid. On arusaadav, et massikostüümi kujundamise nõudeid saab esitada ainult vastava eriala tundjaile, seepärast ei saa siin teha etteheiteid niivõrd neile kollektiividele, kes tulid välja ebaõnnestunud kostüümides, kuivõrd Laulupeo Peakomisjonile, kes selle küsimuse lahendamise on lasknud minna isevoolu teed. Sisult sotsialistliku ja vormilt rahvusliku kultuuri edasiviimisel ei ole meil seni küllalt suurt rõhku pandud rahvakunstipärandi rakendamiseks uute rahvalike massikostüümide loomisele.

Milliseid nõudeid peaksime esitama järgmise üldlaulupeo välisele kujundamisele kostüümide osas?

Kõigepealt rahvarõivas jäägu rahvarõivaks. Laulupidude kaudu me tutvustame oma rahvakunstirikkusi rahvale. Lubamatu on rahvusliku kostüümina esitada igasuguseid kombineeritud rahvarõivaid, mida sageli nimetatakse rahvarõiva edasiarendamiseks. Rahvarõivas on rahva terve kunstivaistu looming, kusjuures uute elementide orgaaniline sissesulatamine on toimunud aegade jooksul. Selle järjest paremate traditsioonide jätkamise tulemusena on jõutud kunstilise terviklikkuseni. Kui rahvarõivaid valmistas kogu rahvas tegelikuks tarvitamiseks, siis kujunesid välja traditsioonid materjali, lõike, värvide ja tikandite kasutamiseks, kusjuures rahvad ükstesist mõjutades omandasid sageli uusi elemente, mida aegade jooksul kas hüljati kui võõrast ja üleliigset või liideti orgaanilise tervikuna. Väga selge näitena võib märkida ukraina ja eesti rahvakunstis leiduvaid vöö- ja tikandikirju. Rahvarõiva arenemist saame jälgida nende rahvaste juures, kes seda tänapäevani igapäevases elus kannavad. Ka Eesti NSV saartel on rahvuslik kostüüm veel kasutamisel, kuid arenemist laiemas mõttes ei saa me jälgida muus osas kui tehnilises teostamises, sest rahvarõivast kantakse meil laiemalt veel ainult suurtel pidupäevadel rahvakunsti demonstratsioonina. Märksa suuremad arenemisperspektiivid on rahvarõiva-ainelisel kostüümil, mille loominguliseks teguriks on tarbekunst.

Tuleb rangelt eraldada etnograafiline kostüüm rahvarõiva aineil loodud kostüümist. Kui tahetakse kollektiive rõivastada rahvarõivaisse, siis olgu need õiged, etnograafilised, valitagu parimad näited rahvakunstist, kus avalduvad rahva hea kunstimaitse ja värvimeel. Seda muljet ei tohi rikkuda ka sportlikud tennisekingad, korktaldadega kingad ja muud ebasobivad lisandid rahvarõiva juurde, mis torkasid silma Tallinna rajooni viimasel laulupäeval mitme laulukollektiivi juures. Vabariigi 10. aastapäeva laulupeol esinejad Lihula, Setu, Pühalepa jt. rahvarõivastes kutsusid esile rahva tormilise aplausi, kuna need kollektiivid oma etnograafilistes värviküllastes kostüümides väljendasid hästi suure pidupäeva meeleolu. Tallinna rajooni laulupäeval jättis hea mulje eesti ja teiste Nõukogude rahvaste rahvarõivaid kandev ühendatud tantsurühmade kollektiiv.

Ei tohi aga piirduda ühe, kahe rahvarõiva näitega, nagu Mustjala või Rapla kostüüm, mis on suuremas enamuses laulukooride poolt kasutusele võetud. Meil on väga palju teisi kauneid värvikaid kostüüme, ka teiste vennasrahvaste omi, mida tuleks laiemalt tutvustada. Näiteks on kergesti valmistatav ja eriti tantsurühmadele sobiv Viru-Lüganuse rõivas, mille seelikumaterjaliks on ruuduline linane, või Tarvastu valge linane kostüüm, mis väga sobivad massiliseks kasutamiseks.

Samuti on vajalik rahvarõiva-aineliste massikostüümide loomine, mis on kujundatud meie ja teiste Nõukogude rahvaste rahvakunsti ainetel. Selliste kostüümide õnnestunumad näited pakkusid Tallinna rajooni laulupäeval terviklikku pilti. (Trükikoja „Kommunist" kollektiiv esines Tarvastu-ainelises rõivas, mis rahuldas massikostüümile esitatavad nõuded.) Massikostüüm peab olema kunstiliselt laitmatult kujundatud. Materjalina võime edukalt kasutada linast, puuvillast ja villast riiet jm. Omal kohal on siin eespoolnimetatud rahvarõiva-ainelise triibustikuga puuvillkangad, mis on kergesti kättesaadavad ja oskuslikul kasutamisel dekoratiivsed. Õnnestunud lahendusi selle materjali kasutamisel nägime mitme lastekoori juures. Massikostüümil peavad olema nähtavad rahvuslikud elemendid, kusjuures eriliseks nõudeks on värviõõmus dekoratiivsus ja lõikeline lihtsus kaunite proportsioonidega.

On aeg pühendada kõige tõsisemat tähelepanu laulupidude välise kujundamise plaanipärasele organiseerimisele. Seda tuleks alustada juba rajoonide laulupäevadega, et kollektiivid kasutaksid juba nüüd otstarbekalt olemasolevad ressursid kostüümide valmistamiseks ja kindlustaksid sellega 1955. a. toimuva üldlaulupeo tervikliku pildi.

Et parandada meie laulupidudel seni esinenud puudusi, tuleks kõigepealt korraldada diskussioon rahvarõivaprobleemide lahendamiseks ja töötada üksikasjaliselt välja kindlad abinõud olukorra parandamiseks. Üldlaulupeo Peakomisjoni juurde on tarvilik luua komisjon, kelle ülesandeks oleks järgmise laulupeo kujundusliku külje organiseerimine rõivastuse osas. Väga otstarbekohane on, et rõivastusküsimust laulupidudel ja massiesinemistel asuksid lahendama spetsialistide ja kostüümikunstnike kollektiivid. Suurt kasu tooks massikostüümi kavandite võistluse korraldamine ja võistluste tulemuste paremiku populariseerimine.

Oluline on ka asjatundjate nõuandjate viibimine kohapeal nii rahvarõivaste kui ka massikostüümide valmistamise juures. Kui kollektiivid näitavad kostüümiloomisel oma initsiatiivi, mis on vägagi hinnatav, siis tuleks uued kavandid ja materjalide proovid vastava komisjoni poolt kinnitada.

Plaanipäraselt organiseeritud demonstratsioonide dekoratiivne kujundus annab osavõtvatest kollektiividest ühtse ja võimsa mulje. Nagu meil tuleb lahti saada kõigist igandeist ja juhuslikest nähtustest meie ühiskonnas, nii peame seadma endile kõrgeks eesmärgiks sisu ja vormiühtsuse saavutamise kõigi kunsti- ja kultuuriürituste läbiviimisel.

L. Edela
H. Kruusi

Vennasvabariikide kunstnike teoste näitus Harkovis

Harkovi Riiklikus Kujutava Kunsti Muuseumis on saanud traditsiooniks korraldada vennasvabariikide parimate kunstimeistrite loomingu näitusi.

Suurt huvi äratas eesti kunstnike teoste näitus, kus olid esitatud A. Vaino puugravüürid, P. Luhteini illustratsioonid, O. Kangilaski ofortide seeria jt. Leningradi kunstnike-graafikute näitusel oli eksponeeritud joonistusi ja illustratsioone G. Vereiskilt ja A. Pahhomovilt. Muuseumi külastajad tutvusid samuti Stalini preemia laureaadi N. Žukovi ligemale kahesaja tööga. Näitusteli olid esitatud ka Gruusia, Valgevene, Armeenia jt. vabariikide kunstnike teosed.

Viimase poole aasta jooksul on muuseumi külastanud 550 ekskursiooni. Traktoritehases, elektromehaanikatehase kultuuripalees ja raudteelaste J. V. Stalini nimelises kultuuripalees olid välja pandud rändnäitused teemal „Nõukogude kunstnikud võitluses rahu eest".

Muuseumis on avatud nõukogude kunstniku M. Matorini tööde näitus, mis koosneb ligi kolmesajast teosest.

Uus näitus Tallinna Riiklikus Kunstimuuseumis

Tallinna Riiklikus Kunstimuuseumis on avatud uus näitus „Vene revolutsioonieelne ja nõukogude kunst", mis on organiseeritud Leningradi Riikliku Vene Kunsti Muuseumi rändnäituse baasil ja tunduvalt laiendatud Tallinna ja Tartu muuseumivarade ning erakollektsioonide abil.

Näituse külastajad tutvuvad vene kunsti arenemise ajalooga alates XVIII sajandist, vene rahvusliku kunsti realistlike traditsioonide kujunemise ajajärguga, mis kajastuvad A. Antropovi loomingus, F. Rokotovi portreedes, D. Levitski ja V. Borovikovski teostes.

XIX sajandi alguse kunstnike looming on esindatud A. Kiprenski, A. Orlovski, A. Venetsianovi ja V. Tropinini töödega. Sajandi teise kolmandiku autorite ja peredvižnikute maalidest tutvustatakse A. Korsuhhini, V. Perovi, N. Ge, I. Šiškini, I. Kramskoi, I. Repini, V. Surikovi, N. Jarošenko, K. Savitski jt. teoseid.

A. Arhipovi, S. Vinogradovi, K. Juoni, V. Bogdanov-Belski, B. Kustodijevi, S. Ivanovi tööd näitavad revolutsioonieelset perioodi.

Nõukogude kunsti osakonnas on esitatud A. Gerassimovi, I. Brodski, G. Rjažski, A. Bubnovi, A. Pahhomovi, G. Vereiski jt. loomingut.

Näitus on avatud iga päev kella 12 kuni 20-ni. Ekskursioonijuhid teenindavad külastajaid eesti ja vene keeles.

Heliloojad külastasid Vääna-Jõesuu pioneerilinnakest

Seoses üleliidulise raudteelaste päevaga külastasid möödunud pühapäeval Vääna-Jõesuu pioneerilinnakest heliloojad H. Ilves, H. Kõrvits ja A. Blumberg.

Vääna-Jõesuu pioneerilinnakeses viibivad raudteelaste lapsed. Looduslikult kaunis laagripaik roheliste mändide all sinetava mere käärus on ehitatud välja nägusaks ja mugavaks puhkepaigaks.

Üleliidulise raudteelaste päeva puhul toimus pioneerilinnakeses rida mitmesuguseid üritusi. Sõitsid külla lastevanemad, toimus Riikliku Nukuteatri etendus, esines laagri tantsu- ja lauluansambel, kes muide võttis osa ka Tallinnas toimunud pidustustest, lõbutseti merevees ja rannaliival.

Õhtul toimus pidulik lõke. Kaunil lõkkekohal, mis loodusliku amfiteatrina mahutab kogu rõõmsameelse laagripere, toimusid mitmekesised ettekanded pioneeridelt.

Heliloojad H. Ilves ja H. Kõrvits tervitasid noori Nõukogude Eesti heliloojate poolt ja jutustasid meie heliloojate tööst. A. Blumbergi juhatusel laulsid lõkkeõhtust osavõtjad ühiselt pioneerilaule. Suure menuga esitasid Üleliidulise Raudteelaste Keskklubi noorte ansambli liikmed rahvaste tantse.

Uhises rongkäigus, pioneeride orkestri helide saatel suundusid noored õhtuhämaruses tagasi pioneerilinnakesse, et puhata muljeterohkest ja huvitavast peopäevast.

RIIKLIKU FILHARMOONIA ESTRAADIKUNSTNIKE ESINEMISED LÄTI NSV-s

Läti NSV-s viibib praegu Eesti NSV Riikliku Filharmoonia estraadikunstnike brigaad, kes esineb kontsertidega peale Riia ja Riia-lähedaste suvituskohtade veel Liepajas, Ventspilsis ja Daugavpilsis. Kunstnike brigaadi kuuluvad V. Sapožnin, V. Fridolin, M. Mihhailova, G. Tsvetkova, A. Lilleste, Ü. Rannaste jt.

Kontserdil tutvustatakse eesti ja teiste nõukogude kirjanike ja heliloojate teoseid ja rahvaloomingut.

RAT „ESTONIA" KONTSERTBRIGAADIDE ESINEMISED VABARIIGIS

Lähemail päevil sõidab külalisreisile Riikliku Akadeemilise Ooperi- ja Balletiteatri kaks kontsertbrigaadi. Brigaadid esinevad põlevkivibasseinis, Rakvere, Pärnu, Rapla jt. rajoonides. Külalisesinemistel annavad teatri lavajõud kuus kontserti, samuti esitavad vabariigi linnades ja rajoonides B. Aleksandrovi ja M. Matvejevi muusikalist komöödiat „Sinu kõrval".

Tsirkuse uus kava

Tallinna tsirkuses algas uus, käesoleva hooaja kolmas kava — „Meie sõpradele". Huviga jälgivad külalised nõukogude tsirkuseartistide esinemisi, nende mehisuse, osavuse ja julguse demonstratsiooni.

Huviga vaadatakse žonglööride Martõnovite esinemist. Külastajate poolehoiu võidavad keerukaimate õhuatraktsioonide teostajad Lebedinskaja ja Štšetinin. Akrobaatilisi numbreid tutvustavad tsirkuseartistid Naumovid, võimlemisharjutusi — Zvjaginid. Osavaid tasakaaluharjutusi traadil esitab artist Reznikov. Mitmekesiseid numbreid pakub naisžonglöör Širai.

Uut humoorikat repertuaari tutvustavad klaunid Trjapitsõn ja Orlov, kes esinevad edukalt ka muusikaliste ekstsentrikutena. Nende konferanss aitab siduda ühte kogu kava.

Külaliskollektiiv kaevanduslinnast

Möödunud laupäeval ja pühapäeval esinesid Tallinnas Kadrioru kontsertväljakul Kiviõli Kombinaadi kultuuriklubi isetegevuslased. Et tegemist oli külalistega meie vabariigi ühest võimsamast tööstuslikust tuiksoonest — põlevkivirajoonist — oli huvi kontsertide vastu Tallinna töötajate hulgas elav, seda enam, et esinevate kollektiivide seas oli ka kaevurite kuulus rahvatantsurühm, milline möödunud aastal Moskvas üleliidulisel ametiühingute kunstilise isetegevuse ülevaatusel oma suuri võimeid tõendas esikoha saavutamisega.

Külaliste esinemise avas segakoor noore dirigendi sm. Kutuzovi juhatusel. Koori saatis üheksaliikmeline instrumentaalansambel. Hoolimata tagasihoidlikust lauljate arvust (umbes kolmkümmend inimest) kõlas koor kandvalt ja jõuliselt, kusjuures paremini õnnestusid hoogsad, marsi karakteriga laulud, nagu Zahharovi „Meie jõud" ja Muradeli „Nõukogude aatomist", mis esitati kaasakiskuva innu ja vaimustusega. Nüansirikkamat esitust oleks vajanud Kolesnikovi „Kasaka mõte Stalinist" ja Makarovi „Metsa ääres kasvas vaher". Kahtlemata avarduvad koori kunstiliste võimaluste raamid normaalse arvulise suhte saavutamisega nais- ja meeshäälte vahel; praegu on viimased liig suures vähemuses, mis loomulikult ahendab koori dünaamiliste ja tämbriliste nüansside skaalat.

Mõningaid küsimusi tekitas koori saade. Ansambli koosseis vajab kahtlemata täiendamist rea keelpillidega (balalaikad, domrad), samuti tuleks tugevdada bassi. Praeguselt koosseisult on raske nõuda ansamblilist tasakaalu ja kooriga ühtse terviku moodustamist. Täiendamine keelpillidega muudaks ansambli painduvamaks, millisel juhul oleks võimalik rakendada ansamblit palju ulatuslikumalt: niihästi koori kui tantsurühma saateks ja ka iseseisvalt. Kui meenutada, et alles möödunud talvel esines Kiviõli rahvatantsukollektiiv korraliku rahvapilliorkestri saatel, siis võib arvata, et võimalusi praeguse ansambli laiendamiseks peaks kohapeal leiduma.

Kiviõli Kombinaadi kultuuriklubi lauluansambel esinemas Tallinna Kadrioru kontsertväljakul

Külaliskontsertidel kuuldud solistidest valmistas meeldiva üllatuse deklamaator sm. Jeršova, kes esitas Gorki „Laulu jahikullist" ja Issakovski „Kõneluse trepil". Eriti esimeses ettekandes näitas noor kunstnik suurt veenmisjõudu, kirglikku kaasaelamist ja meisterlikku sõna ning žesti kasutamise oskust. Head olid ka deklamaatorid Pärnaste, Kopli ja Heistonen.

Soojalt võttis publik vastu laulusolistide Sõtševskaja ja Petrovi ettekanded. Esile tahaks tõsta sm. Sõtševskaja meeldivatämbrilist häält ja vaba esinemist. Sm. Petrov esitas mehiselt Muradeli „Rahu eest võitlejate laulu" ja Kõrveri „Tagasi tulles", kuid rohkem tähelepanu peaks laulja pöörama intonatsioonilise kindluse saavutamisele.

Sundimatult lõbusad ja temperamentsed olid lauljad Nekrassova ja Kulakova, kes koos esitasid vene rahvaviisi ja tšastuška. Publiku südamlikke kiiduavaldusi teenis Novikovi laul „Utle pojake" trio ettekandes. Triosse kuuluvad ema ja kaks poega Tsikoorid, kusjuures üks poegadest saadab akordionil.

Suurt virtuooslikkust näitas tantsupaar Sõtševski-Vihula hoogsa madruste tantsu „Õunake" („Jablotško") esitamisel.

Nagu arvata võis, kujunes publiku peamiseks huviobjektiks rahvatantsukollektiiv ja seda täiesti põhjendatult. Näeb ju veel kahjuks üsna harva meie lavadel nii meisterlikku rahvatantsu, nagu seda pakuvad Kiviõli Kombinaadi tantsijad.

Kollektiivile on omane äärmine kergus ja hoog liigutustes ning miimikas peegeldub haarav tantsimisrõõm. Ettekannetes pole midagi pingutatut, puist või kunstlikult tehtut, kõik on loomulik, vaba ja sundimatu. Mõistagi pole need selle eesrindliku kollektiivi juhuslikud omadused, vaid on saavutatud kõigi tantsijate ja eeskätt kollektiivi juhi S. Sõtševski hoolsa töö tulemusena.

Kava esimeses pooles esitatud eesti tantsudest õnnestus kõige paremini E. Loo seatud „Heinal". Üldse võib märkida, et vaatajad elavad kaasa süžeelistele tantsudele rohkem kui neile, mis baseeruvad abstraktsetel võtetel ja sammudel.

Kollektiivi rikkalikust repertuaarist andis tunnistust rohke tantsude valik: peale eesti tantsude oli kavas veel vene, ukraina, karjala-soome, moldaavia jt. rahvaste tantse. Ereda ja värviküllase ettekande poolest jäid eriti meelde humoorikas „Bainovskaja kadrill" (Knjazevi seade), Raude seatud „Ristukondra" ja kelmikas naistetants „Bulba". Lõpunumbrina esitatud temperamentne „Hopakk" tuli kordamisele.

Loodetavasti ei katke nende külaliskontsertidega loodud sidemed Kiviõli ja pealinna töötajate vahel, vaid tugevnevad ja avarduvad paljude vastastikuste külaskäikudega, muutudes kauniks, meie isetegevusliku kunsti viljelejaid ja sõpru üha tugevamini liitvaks traditsiooniks.

V. Ojakäär

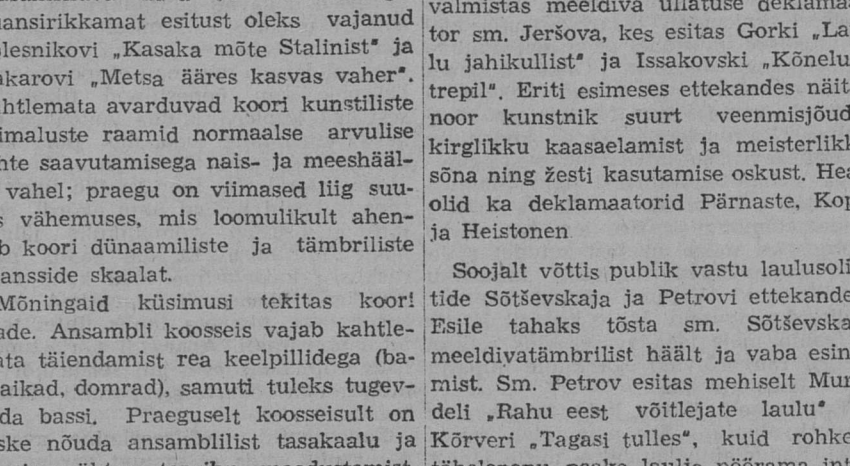

Kiviõli kaevurite tantsuansambel esinemas

Lavastusi uuel teatrihooajal

Vabariigi teatrid on teinud hoolikaid ettevalmistusi uueks teatrihooajaks. Kuni käesoleva aasta lõpuni on ette nähtud üle kolmekümne uuslavastuse ettevalmistamine ja lavaletoomine. Nii lavastab Riiklik Akadeemiline Ooperi- ja Balletiteater „Estonia" ooperi „Boris Godunov" ning balletid „Pähklipureja" ja „Šeherezade". V. Kingissepa nim. Tallinna Riiklik Draamateater toob lavale kaks algupärast näidendit — A. Jakobsoni dramaatilise satiiri „Kaitseingel Nebraskast" ja V. Grossi „Ankeet".

RT „Vanemuises" esietendub uue teatrihooaja algul A. Eichenwaldi operett „Tubakakapten" Oleg Moraljovi lavastuses. Ettevalmistamisel on G. Puccini ooper „Madame Butterfly", mille lavastab U. Väljaots. Balletikollektiiv Ida Urbeli juhtimisel toob lavale R. Glieri balleti „Vaskratsanik" ja draamakollektiiv A. Kahhari näidendi „Uuel maal" Lavastab A. Poljakov.

„Endla" teater toob esimesena lavale Galaki tragöödia „Kuldse kotka all" („Lõpetamata laul"), mille lavastab külalisena V. Kingissepa nim. Tallinna Riikliku Draamateatri peanäitejuht I. Tammur.

Tšernigovi teatri külalisetendused Tallinnas

12.—24. augustini toimuvad Tallinnas Ohvitseride Maja Suveteatris T. Ševtšenko nimelise Tšernigovi Riikliku Ukraina Muusika ja Draamateatri külalisetendused.

Külalisetendustel esitab teater A. Korneitšuki komöödia „Ukraina steppides", I. Tobilevitši draama „Õnnetu", M. Staritski draama „Pole määratud" (kõik teatri peanäitejuhi, Ukraina NSV teenelise kunstniku D. Kotevitši lavastuses), N. Lõssenko ja I. Kotljarevski rahvaooperi „Natalka Poltavka" (A. Vronski lavastuses), T. Ševtšenko draama „Nazar Stodolja" (N. Bali lavastuses), I. Karpenko-Karõi draama „Naimõtška" ja J. Galani tragöödia „Kuldse kotka all" (mõlemad A. Vronski lavastuses). Lavastuste kunstiline kujundus on S. Makarovilt.

TEATRID PÕLEVKIVITÖÖLISTEL KÜLAS

KIVIÕLI (Tallinna oblast) (ETA). Rakvere Vene Draamateater esitas neil päevil Kiviõli Kombinaadi klubis progressiivse ameerika kirjaniku Howard Fasti draama „Juudas" („30 hõbeseeklit").

Viimase aja jooksul on põlevkivitöölisi külastanud Tartu „Vanemuise" teater L. Tolstoi romaani „Anna Karenina" dramatiseeringuga ning koomilise ooperiga „Corneville'i kellad", Tallinna V. Kingissepa nimeline Riiklik Draamateater eesti klassiku A. Tammsaare romaani „Tõde ja õigus" esimese osa — „Vargamäe" dramatiseeringuga ja Vene Draamateater näidendiga „Armastusega ei naljatata".

ISETEGEVUSLASTE NUKUTEATER

Vabariikliku Santehnilise Kontori Tartu kollektiiv eesotsas keevitaja R. Ventseliga organiseeris käesoleva aasta algul nukuteatri, mis on andnud juba kaks lavastust. Esimesena näidati töötajaile R. Ventseli nukumontaaži „Ameerika elulaad". Hiljuti etendus nukuteatris teistkordselt nukunäidend lastele, mis on seatud muinasjutu „Tänulik kuningapoeg" ainetel.

Kaks maailmakirjanduse meistriteost

K. KIVI

Maailma- ja vene kirjanduse suurima kriitilise realisti Leo Tolstoi kirjanduslik pärand on tohutu suur. See on saanud mitte ainult vene ja teiste Nõukogude rahvaste, vaid kogu inimkonna omanduseks, kuuludes hindamatu väärtusena maailmakultuuri varaaita. M. Gorki ütleb L. Tolstoi kohta: „60 aastat kostis see karm ja õiglane hääl, mis paljastas kõiki ja kõike, ta jutustas meile vene elust peaaegu sama palju kui kogu muu kirjandus ühtekokku."

Möödunud aastal ilmusid kaks Tolstoi kuulsamat romaani „Anna Karenina" ja „Ülestõusmine" eestikeelses tõlkes. Tolstoi määratu suur talent koos kirgliku tõeotsimise ja sügavaima armastusega oma maa ja rahva vastu viis teda kunsti kõige kõrgematele tippudele. Tolstoi oli geniaalne kunstnik, kes andis mitte ainult vene elu võrratuid pilte, vaid ka maailmakirjanduse esmaklassilisi teoseid, nagu kirjutas temast V. I. Lenin, kes on üldse andnud Tolstoile kõige sügavama, õiglasema ja geniaalsema hinnangu. „L. N. Tolstoi esines kui suur kunstnik juba pärisorjuse ajal. Reas geniaalsetes teostes, mis ta andis oma rohkem kui pool sajandit kestnud kirjandusliku tegevuse jooksul, kirjeldas ta peamiselt vana, revolutsioonieelset Venemaad, mis jäi ka pärast 1861. aastat poolpärisorjuslikuks, küla-Venemaad, mõisniku ja talupoja Venemaad. Seda ajajärku Venemaa ajaloolises elus kirjeldades suutis L. Tolstoi oma töödes käsitleda niipalju suuri küsimusi, suutis tõusta niisuguse kunstilise jõuni, et tema teosed on omandanud maailma ilukirjanduses ühe esimestest kohtadest. Revolutsiooni ettevalmistamise ajajärk ühel pärisorjapidajate poolt rõhutud maal tõusis tänu Tolstoi geniaalsele valgustamisele esile kui samm edasi kogu inimkonna kunstilises arenemises," ütleb V. I. Lenin artiklis, mis on kirjutatud Tolstoi surma puhul.

V. I. Lenini artiklid L. Tolstoist on parimaks tunnustuseks Tolstoi loomingu suurusele ja ülevusele, kuid nad paljastavad ka halastamatult selle reaktsioonilise ja utoopilise eksiõpetuse, mis sisaldus Tolstoi loomingus. V. I. Lenini artiklid väljendavad kõige paremini nõukogude lugejate suhtumist geniaalsesse kirjanikku. Need artiklid on meile mitte ainult selle eeskujuks, kuidas bolševistlikult analüüsida kogu Tolstoi loomingut, vaid õpetavad meile bolševistlikku meetodit, kuidas üldse hinnata iga kirjanduslikku nähtust, kuulugu see siis kas minevikku või olevikku, nad õpetavad meid analüüsima niihästi iga üksiku kirjaniku loomingut kui ka terveid ajajärke ja andma neile õige bolševistliku hinnangu. Ses mõttes on V. I. Lenini artiklid Tolstoist hindamatu väärtusega kirjandusteadusele ja kirjanduskriitika arenemisele.

Tolstoi peamine kirjanduslik tegevus kuulub Venemaa ajaloo sellesse järku, mis oli kahe pöördepunkti — 1861. ja 1905. aasta — vahel. Kogu maa majanduslik ja poliitiline elu kubises alles pärisorjuse jäänustest ja samal ajal kinnitas energiliselt kanda kapitalism, mida istutati Venemaa pinda ülalt, s. o. valitsevate ringkondade poolt ja mis samal ajal kasvas hoogsalt ka altpoolt.

Sotsiaalne tegelikkus haaras täielikult Tolstoi kriitilise mõtte. Selle tegelikkuse moodustas kapitalismi kujunemine politseilik-isevalitsuslikul maal ja kõik kapitali esialgse akumulatsiooniga kaasaskäivad viletsused. Seda viletsust süvendas aga sajakordselt kapitalismi poolt väljatöötatud kõige uuemate röövimisvõtete ülekandmine Vene pinnale.

Tolstoi kirjutas romaani „Anna Karenina" aastail 1873—1877, pühendades sellele ligi viis aastat pingutavat tööd. Ta tegi romaani kaksteist korda ümber, muutis selle plaani, paigutas ümber peatükke, muutis tegelaste iseloomustusi, viskas mõned tegelased hoopis välja ja tõi sisse uusi. Sellega taotles ta järjest suuremat selgust, täpsust ja ilmekust.

Romaanis „Anna Karenina" kujutab Tolstoi aadli elu Venemaal kapitalismi kujunemise ajajärgul ja analüüsib seda sügavalt ja teravalt. Sel ajal polnud Tolstoi veel lõplikult asunud patriarhaalse talurahva ideoloogia pinnale, kuigi seda võis juba ette näha. „Anna Karenina" on üleminekuaja teos, romaan, mis peegeldab tollele ajajärgule iseloomulikke konflikte, kus vanad klassivõimuvormid kokku varisesid ja asemele tekkisid uued, samuti klassivõimu vormid.

K. Levini, romaani ühe peakuju kaudu, näitab Tolstoi, milles see vene ajaloo pöördeline ajajärk seisis: „... talle oli nüüd eriti huvitav rääkida ning kuulata neid harilikke majapidamise jutte viljasaagist, tööliste palkamisest jne., mida, Levin teadis seda, peetakse üldiselt väga madalaiks, aga mis Levinile nüüd tundusid tähtsad. „See polnud võib-olla tähtis pärisorjuse ajal või pole tähtis Inglismaal. Mõlemal juhul on tegemist kindlakskujunenud oludega; aga meil Venemaal on nüüd, kus kõik on kummutatud ja alles kujunemas, küsimus sellest, milliseks meil olud kujunevad, ainus tähtis küsimus," mõtles Levin."

V. I. Lenin rõhutab, et see iseloomustus, mille Tolstoi Levini kaudu ajajärgule 1861. ja 1905. aasta vahel annab — meil on nüüd kõik see kummutatud ja alles kujunemas — on äärmiselt tabav. See, mis on kummutatud, on pärisorjus ja kogu talle vastav „vana kord". Seda „vana korda", pärisorjuslikku korda tundis tol ajal iga venelane. See aga, mis „alles kujuneb", on rahva laiematele kihtidele täiesti tundmatu, võõras ja arusaamatu. Tolstoi näeb seda „alles kujunevat" kodanlikku korda hämaralt kui mingisugust hirmutist, näeb selles midagi Inglismaa taolist. „Alles kujunev" uus kord tundub talle hirmutisena just sellepärast, et ta nii õelda printsipiaalselt hülgab iga katse selgitada enesele selle „Inglismaa" ühiskondliku korra põhijooni, selle korra seost kapitali võimuga, raha osaga ja vahetuse tekkimise ning arenemisega. Nagu narodnikud, ei taha Tolstoi näha, ta suleb silmad ja pöörab selja mõttele, et see, mis Venemaal kujuneb, pole midagi muud kui kodanlik kord.

V. I. Lenin ütleb et selle aja, s. o. 1861.—1905. aasta ja ka hilisema aja Venemaa ühiskondlik-poliitilise elu lähemate ülesannete seisukohalt oli küsimus, „kuidas kujuneb" see kord, kodanlik kord, mis on omandanud erineva kuju Inglismaal, Saksamaal, Ameerikas, Prantsusmaal jm., tõepoolest tähtis küsimus, kui mitte „ainus tähtis" küsimus, nagu tähendas Tolstoi, siis ikkagi üks tähtsamaid küsimusi. Kuid Tolstoile oli selle küsimuse konkreetne ja ajalooline käsitlus täiesti võõras ja tundmatu. Ta arutab seda küsimust abstraktselt, ta tunnustab ainult kõlbluse „igaveste" aluste, religiooni „igaveste" tõdede seisukohta, mõistmata, et see seisukoht on ainult vana („kummutatud") korra, pärisorjusliku korra ideoloogiline peegeldus.

Levin kuulub sünnilt põlisesse maaaadlisse, ta põlgab kõrgema aadli ringkondi, nn. aadlibürokraatiat. Levini kui jõuka mõisniku tegevusalaks on mõisapidamine, mis nõuab väsimatut hoolt ja majanduslikku initsiatiivi, teisiti ootab mõisnikku laostumine ja tuleb asuda tšinovnikuna kroonut teenima. Selline saatus on tabanud näiteks Stiiva Oblonskit ja paljusid teisi vaesunud aadli esindajaid. Tolstoi kujutab suure sümpaatiaga Levinit, head mõisahärrat, tõeotsijat, mõisnike klassi üht paremat esindajat. Kuid Levinile kaasa tundes näitab Tolstoi ühtlasi seda, kuidas elu sunnib Levinit ekspluateerima oma töölisi, mõisas töötavaid moonakaid.

Levin kirjutab põllumajanduslikke küsimusi käsitlevat raamatut, milles ta läheneb narodnikute vaadetele. Ta väidab selles raamatus, et Venemaal ei saa olla tööliskküsimust, sest vene töölisel on teistest rahvastest täiesti erinev vaade maale. Kuid praktikas veendub ta vastupidises: ta põrkab tegelikkuses kokku tööliskküsimusega, ta on sunnitud võimalikult rohkem töölisi palkama ja võimalikult odavama tasu eest, elu asetab ta häbitu ekspluataatori olukorda. Aga samal ajal on tema teadvus, tema kõlbeline isik kirglikult kapitalismi ja ekspluateerimise vastu. Ta mõtiskleb piineldes sotsiaalse ebaõigluse üle ega salga enese ees, missugused on ta tõelised vahekorrad töölistega. Ta teab, mis on tõeliselt tema heaolu allikaks ja näeb selgesti läbi liberaalsete semstvotegelaste tühisust. Nii tõuseb tema ette armutult valiku küsimus: kas elada ekspluataatorina või lüüa lahku ekspluataatorite klassist. Kuid pole kerge loobuda varandusest, võimu ja üleoleku tundest. Tolstoi näitab, missuguste tugevate sidemetega on Levin seotud teda sünnitanud klassiga. Ja Levin ei lahendagi lõplikult oma elu piinavat küsimust.

Levini autobiograafilises kujus näitab Tolstoi enda kui tõeotsija elu. Tolstoi kutsub aadlit üles maha jätma ebamoraalne, tühine ja ebaterve linnaelu ja pöörduma põllumajanduse arendamisele ja organiseerimisele tingimustes, mis lepitavad talupoja ja mõisniku huvid.

(Järg 6. lk.)

Aserbaidžani kunstilise kollektiivi esinemised

Esmakordselt külastab meie vabariiki aserbaidžani vennasrahva silmapaistev kollektiiv, aserbaidžani rahvakunsti innukas propageerija, Aserbaidžani NSV Riiklik Laulu- ja Tantsuansambel.

Kollektiivi kunstiline küpsus ja meisterlikkus on laialdaselt tuntud üle oma vabariigi piiride. Eriti tulemusrikkaks kujunes ansambli esinemine 1950. aasta lõpul Moskvas aserbaidžani kirjanduse ja kunsti dekaadil. Peale aserbaidžani rahvalaulude, -tantsude ja -mängude kuulub ansambli repertuaari teiste vennasrahvaste rahvaloomingut nii laulu kui tantsu alal ja aserbaidžani ja teiste nõukogude heliloojate tänapäeva laule.

Ansambli repertuaari kuuluvad ka aserbaidžani klassiku Uzeir Gadžibekovi laulud, nagu kantaat „Tervitus Stalinile" Suleiman Rustami sõnadele. Rohkesti laule on aserbaidžani ühelt silmapaistvamalt heliloojalt, Aserbaidžani teeneliselt kunstitegelaselt, Stalini preemia laureaadilt Seid Rustamovilt. Tema laulud kuuluvad aserbaidžani kaasaegsete laulude paremikku. Toitudes oma loomingus aserbaidžani rikkalikust rahvamuusikast, arendab Seid Rustamov oma lauludes edasi aserbaidžani rahvalaulule omast dünaamilisust, emotsionaalsust, tahtejõulisust, kajastades seega tänapäeva nõukogude inimeste elutunnetust.

Uudisloomingu propageerimise kõrval jätkab ansambel hoolikalt ka aserbaidžani folkloori kogumist, rahvakommete, -mängude, -tantsude ja -laulude loomingulist töötlemist.

Aserbaidžani NSV Riikliku Laulu- ja Tantsuansambli koosseisu kuuluvad peale koori ja tantsurühma veel rahvapilliorkester ja solistide rühm.

Ansambli kunstiliseks juhiks on Seid Rustamov, tantsuala juhiks Amina Dilbazi, koorijuhiks Gadži Hanmamedov ning rahvapilliansambli juhiks Rašid Efendijev.

Tallinnas toimuvad ansambli kontserdid 9. augustil Vene Draamateatris ja 10. augustil Lauluväljakul sõjalaevastiku päevale pühendatud rahvapeol.

5. augustil esinesid külalised Tartus, 6. augustil Kiviõlis ja 7. augustil Kohtla-Järvel.

Massiline kultuuritöö kolhoosides

TURI (Tallinna oblast) (ETA). Türi rajoonis on 13 rahvamaja, 2 kolhoosiklubi ning ligi 20 maa- ja kolhoosiraamatukogu. Praegu, millal suur hulk hoosnike hulgas Taikse rahvamaja. Ta jad ja raamatukogud viinud oma tegevuse üle vahetult põllule, teenindades seal põllundusbrigaade.

Suurt massilist kultuuritööd teeb kolhoosnike hulgas Taikse rahvamaja. Ta on organiseerinud agitatsioonibrigaadi, kes esineb loengute, vestluste ja kontsertidega. Enam kui 100 lugejat võtab raamatuid Edasi põllumajandusliku artelli raamatukogust. Raamatukogu juhataja sm. Tavast toob kolhoosnikele raamatuid koju ning propageerib laialdaselt nõukogude kirjandust. Praegu teevad kultuurhariduslikud asutused ettevalmistusi kolhoosnike teenindamiseks viljakoristamisel.

Partei rajoonikomitee viis neil päevil koos rajooni täitevkomitee kultuurharidusosakonnaga läbi rahvamajade ja raamatukogude juhatajate ülerajoonilise nõupidamise. Koosolijad kuulasid EK(b)P rajoonikomitee propaganda- ja agitatsiooniosakonna juhataja sm. Erdmani ettekannet rahvamajade ja raamatukogude ülesannetest kolhoosnike massilisel kultuurilisel teenindamisel viljasaagi koristamise perioodil ning partei rajoonikomitee sekretäri sm. Rumbachi ettekannet kultuurhariduslike asutuste ülesannetest kolhoosnikele põllumajandusliku artelli põhikirja selgitamise alal. Vahetati ka kogemusi.

Tähelepanelikult kuulati Taikse rahvamaja juhataja sm. Männi sõnavõttu, kes jutustas selle kultuuriasutuse töökogemustest.

SUURENEB HUVI NÕUKOGUDE RAAMATU VASTU

VILJANDI (Pärnu oblast) (ETA). Rajooni raamatukauplused said järjekordse partii uut kirjandust — ligi 1500 köidet.

Pidevalt suureneb töötajate huvi nõukogude kirjanduse vastu. Viimase nelja kuu jooksul müüsid rajooni raamatukauplused 60 protsenti raamatuid rohkem kui möödunud aasta sellesama aja jooksul.

Rajooni 27 raamatukogu töö on paranenud ja raamatufondid täienenud. Kolme viimase kuu jooksul on raamatute arv neis 85 000 köitelt suurenenud 100 000 köiteni.

Vana ja uus setu rahvalaulus

Hiljuti toimus sõjajärgsel perioodil arvult kolmas folkloorikogumise ekspeditsioon setude juurde. Selle korraldamisest võtsid osa Riiklik Kirjandusmuuseum, Musfondi Eesti Vabariiklik Osakond ja Riiklik Teatri- ja Muusikamuuseum.

Ekspeditsiooni eesmärgiks oli koguda folkloorialast materjali, välja selgitada setu tänapäeva rahvalaulu olemuse ja arenemise küsimusi, uurida vene ja setu rahvaloomingu vastastikust seost ja mõju.

Nende ülesannete täitmisel püüdsime vältida varemail ekspeditsioonidel (1948—1949. a.) tehtud vigu, nimelt liigse rõhu asetamist materjali rohkusele, arvestamata küllaldaselt selle sisulist väärtust. Rahvalaule püüdsime üles kirjutada elava ettekande (mitte etteütlemise) järgi.

Allpool tahaksin veidi jutustada meie ekspeditsiooni töötulemustest, tähelepanekuist setu rahvaloomingu alal ja nendest põhilistest muudatustest, sellest uuest, mis tänu nõukogude korra viljastavale mõjule iseloomustab ka setude elu.

Alustasime oma tööd Räpina rajoonis ja lõpetasime selle Petseris Pole kahtlust, et õige vähesed tunnevad setude elu, omavad õiget kujutlust setudest kui hõimust, kes asub peamiselt Pihkva järve läänepoolsel kaldal ja Petseri rajoonis. Tsaarivalitsuse ajal kuulus see piirkond peamiselt Pihkva kubermangu juurde. Olles pikemat aega eraldatud ülejäänud Eestist, ei võtnud setud seetõttu ka osa eesti rahva kultuurielust. Eesti kodanluse võimupäevil suhtuti setudesse põlgusega, nende kultuurilist mahajäämust mõnitati. Kõik see soodustas setude endassetõmbumist. See on ka üheks põhjuseks, miks on just setudel säilinud tänapäevani tugevasti mineviku traditsioonid. Võtame näiteks kas või väliseid tunnuseid. Mitte kusagil Eestis ei kohta meie igapäevases elus sellisel hulgal rahvarõivaid ega kuule niipalju rahvalaule kui siin.

Erakordselt tähtis koht setude elus on rahvalaulul. See nagu elab rahva seas. Rahvalaulu lauldakse mitte ainult pidupäevadel, see on tihedalt seotud kogu rahva elu, töö ja elamustega. Seetõttu on ka setu rahvalaul äärmiselt rikkalik oma temaatikalt ja väljendusvormilt. Lauldakse rukkilõikusel ja linakitkumisel, lauldakse varakevadel, kui loomad esmakordselt aetakse karjamaale. Tööst vabal ajal kostab kiigelt laulu, mis on põimitud lihtsate mängudega, umbes samadega, mis on sajandite kestel rõõmustanud nende isaisade puhkehetki. On mänge, milles ilmneb teravalt sotsiaalne moment, näiteks „Vaesõ ja rikka mäng".

Huvi pakub ka tutvumine setu laulude interpreteerimiskunstiga. Meil nimetatakse sageli setu laulude ettekannet leelutamiseks. See pole aga õige. Setud ise mõistavad leelutamise all põllutööde, näiteks rukkilõikuse ajal lauldavate laulude ettekannet, mille keskel on refrään „leelo-leelo".

Setu laulud on peamiselt koorilaulud. Ainult mõnda laululiiki, sõltuvalt žanrilistest iseärasustest, lauldakse üksikult, näiteks hällilaulud, nutulaulud, („kuulja ikmine"), karjuselaulud. Koor koosneb eestlauljast (eestütleja), ülemisest häälest („killõ") ja alumisest häälest („torrõ"). Ülemine hääl on teistest staatilisem, see vastab teataval määral vene rahvalaulu täitehäälele (подголосок), ja ta meloodiline joon piirdub sageli vaid kahe heliga (põhitoon ja toonika terts). Ülemist häält laulab alati ainult üks inimene, sõltumata koori üldisest suurusest, samal ajal kui alumist häält võib laulda ükskõik kui palju lauljaid. „Killõ" laulab terava, kurguhäälega, kusjuures pingne heli alatasa tõuseb. Siit tuleneb setukoorile omane võte — nn. „kergütamine". Kui laul on tõusnud nii kõrgele, et laulmine muutub juba raskeks, tuleb appi eestlaulja, kes toimib väga lihtsalt. Ta alustab nimelt järgmist muusikalist lauset tooni võrra madalamalt ning koor siirdub otsekohe teise tonaalsusesse. Minu teada ei esine sellist omapärast interpreteerimisvõtet ühegi teise rahva juures. Saanud möödapääsmatuse tõttu traditsiooniks, kasutatakse seda võtet ka siis, kui ülemine hääl pole veel eriti kõrgeks tõusnud, lihtsalt selleks, et vältida laulu liigset monotoonsust. Selline „äkiline modulatsioon" mõjub tõepoolest värskendavalt.

Mis puutub alumisse häälesse („torrõ"), siis jätkab ta eestlaulja poolt alustatud meloodilist joont. Kui eestlaulja partii on improvisatsioonilist laadi, siis on alumine hääl hoopis stabiilsem, kuigi siingi esineb erinevaid variante.

Põhiliselt on setu koor kahehäälne, kuna kolmehäälsus tuleneb eestlaulja liitumisest kooriga ning alumise hääle hargnemisest.

Kõik need setu koori laulmisviisi iseärasused nõuavad põhjalikku ja üksikasjalist uurimist. Äärmiselt huvitav ja tähtis on seejuures jälgida häälejuhtimist, mida aga varemail ekspeditsioonidel pole seni õnnestunud fikseerida, sest iga kupleed laulus lauldakse erineval viisil ning seda, mis juba kord on lauldud, sama täpsusega ei korrata. Magnetofonile ja fonograafile ülesvõetuna sulavad hääled ühte akordi, selle tõttu ei osutugi võimalikuks jälgida hääle juhtimist. Et üle saada neist raskusist katsetasime tööd kahe fonograafiga üheaegselt. Jagasime koori kahte ossa, üks osa laulis ühte, teine teise fonograafi. Aparaadi nõrk tundelisus võimaldas esinejail seista kõrvuti ning laulda vastavasse aparaati üksteist segamata.

Fonograafide dešifreerimine avastas palju uut, mida ei saanud varem oletada. Alles sellisel kombel on tehtud algus setu laulu häälejuhtimise selgitamiseks mis näitab laulu vaba voolavust ja häälte ristlemist. Sama kehtib ka teksti kohta, nimelt ei laula koor teksti sõna-sõnalt, silp-silbilt, vaid mõned lauljad lisavad sinna ka omi sõnu.

Kõik need uurimused vajavad veel teoreetilist üldistust, mis kahtlemata rikastab tunduvalt meie kujutlust setu laulu struktuurist ja olemusest.

Millest laulavad siis nüüd setud? Ka selles suhtes õnnestus meie ekspeditsioonil teha huvitavaid tähelepanekuid.

Nõukogude võimu aastad on toonud setude ellu põhilise murrangu. Esmakordselt tunnevad nad endid vabade, täieõiguseliste kodanikena. Uksikuist, killustatud majandeist on loodud suured kolhoosid, põldudel töötavad traktorid, on ehitatud rahvamaju ja klubisid, paljud külad on radiofitseeritud.

Kuid meie nõukogulik tegelikkus liigub edasi selliste hiigelsammudega, et setud ei ole suutnud veel kujunenud ajalooliste tingimuste tõttu oma kultuurilises elus sellele hästi järele jõuda. Selletõttu ei ole ka setu tänapäeva rahvaloovming veel leidnud uue ajastu sisule vastavat vormi.

Sellised sündmused, nagu Suur Isamaasõda, kollektiviseerimine, võitlus rahu eest, looduse ümberkujundamine, stalinlikud kommunismi suurehitused on leidnud kajastuse ka setu tänapäeva lauludes. Kohtamegi setu laule, milles lauldakse Stalinist, rahust, Volga-Doni kanalist, kolhoosidest:

„Inne kävve me kraavi kaivma
ja latsõ kõik lätsi lapjuga.
Künnivä massina',
tahtva tettä traktori.
Siis masina' iks kraavi künnivä
ja traktori' kanalit"

Nii laulab Kreepa Pihlaste Võidu kolhoosist Haudjasaare külast. Samalt laulikult kirjutasime üles ka laulu metsavööndite istutamisest ja rahust. Kreepa Pihlaste omab suurt populaarsust mitte ainult setu külades, vaid ka naabruses asuvates vene külades. See kuulsus on täiesti põhjendatud — Kreepa laulab rahva jaoks, üksi rahva pidustus ei möödu ilma temata.

Suurepärase laulu rahust kirjutasime üles Verhuulitsa külas Kalinini-nimelises kolhoosis. Selle koostajaks ja ettekandjaks on Anne Mäeste.

„Meeleh omma meil sõa haava
kulla sõa koletise'
Ega-iks rahvas inäp sõta teha-ai
tüülise tüllü minnä'
Noks rahvas rahhu nõudva,
rahvas rahhu armastasõ."

Muide sama laul esitati 1951. a. küla kunstilise isetegevuse ülevaatusel, kuid Räpina kultuurimaja juhataja eksituse tõttu kuulutati see Mikitamäe külanõukogu Rahu kolhoosi loominguks. Tegelikult on ta loodud Allika (praegu Kalinini-nimelises) kolhoosis.

Nagu juba märkisin, ei valitse tänapäeva setu laulu sisu ja vormi vahel vastavust. Laulude sisu ja temaatika on aktuaalsed, kuid lahendus on antud vana rahvalaulu vaimus, sageli on viis isegi laenatud mõnest pulmalaulust või teisest rahvalaulust. On selge, et selline olukord ei saa kaua kesta. Juba hakkab läbi imbuma ka setude olustikku uus meloodika, noored laulavad meelsasti uusi tšastuškasid, mille viisidel pole midagi ühist arhailiste setu lauludega — viimaste vastu noorsugu muutub ka üha rohkem ükskõikseks. Samal ajal suhtub vanem põlvkond tšastuškadesse põlgusega. Seega oleme tunnistajaiks Setumaal toimuvast omapärasest võitlusest vana ja uue vahel rahvaloomingus.

Ekspeditsiooni üheks eesmärgiks oli, nagu juba ülalpool märkisin, koguda folkloorialast materjali ka setu külade naabruses asuvatest vene küladest. Ka selles osas pakkus ekspeditsioon nii mõndagi huvitavat, mis võimaldab järeldusi teha mõlema kultuuri vastastikkusest suhtest. Nii õnnestus üles kirjutada vene rahvalaule, mis on intonatsiooniliselt lähedased setu lauludele, nagu näiteks pulmalaulu „Armas isake, soe mu peakest" (Ljubnitsa külas). Uht õige populaarset setu laulu refrääniga „Toonuška-leelo-hopp!" lauldakse vene keeles sama refrääniga.

Nõukogude aastail, ja ka varem, on kogutud õige suur hulk setu rahvaviise ja -laule. See materjal on vägagi ulatuslik, kuid kahjuks peame tunnistama, et eesti heliloojad pole siiani tundnud nende vastu vajalikku huvi. Setu rahvalauluga tutvumine, selle loominguline kasutamine tooksid meie professionaalsesse muusikasse värskust. Setu rahvalaulude töötlemine aitaks ühtlasi kaasa setude omapärase muusikakultuuri rikastamisele, selle vabanemisele arhailisest piiratusest, soodustaks ta arengut.

A. Garšnek

Kaks maailmakirjanduse meistriteost

(Algus 5. lk.)

Tolstoi peab talupoegi ja mõisnikke ühiskonna peamiseks jõuks. Suure armastusega kirjeldab ta miljööd, milles toimub mõisniku ja talupoja tegevus: loodust, põllutööd, loomi jne. Tolstoi suhtub linna ja linnakultuuri eitavalt, tema arvates linn oma tööstuse, teaduse, tehnika ja kunstiga ainult laostab füüsiliselt ja vaimselt inimesi ja põhjustab nende väljasuremist.

Tolstoi on arvamisel, et vahekorrad inimeste vahel tuleb põhjalikult ümber korraldada, pannes uute vahekordade aluseks kõigile sundusliku ja tervendava töö, kristliku armastuse ligimese vastu ja isikliku enesetäiustamise. Vaga talupoja Fokanõtši kaudu arvab Levin leidvat oma eluideaali — see on õiglane, jumalale meelepärane elu maal, mõisamajas. Tolstoi lootis, et sel viisil teostub õnneliku elu ideaal maa peal ega lähe tarvis valitsemis- ja majandussüsteemi põhjalikku lammutamist, pole tarvis revolutsiooni.

Kuid talupojalt omandatud „tõde" ei toonud olulisi muudatusi Levini ja talupoegade vahekorda. Levin jätkab oma elu kui tüüpiline mõisnik. Talupojad aga kohtlevad teda endiselt nagu mõisahärrat, kes kunagi ei suuda mõista nende huvisid, kõik need tõed ja järeldused, millele Levin jõuab, on reaktsiooniline utoopia. Seda on niihästi vaga, jumalale meelepärane elu, et saavutada sotsiaalset harmooniat, kui ka feodaalse mineviku idealiseerimine.

Tolstoi tahtis vaga talupoja Fokanõtši kuius näidata kõlblusideaali, mille järgi elumõte ja tõelise õnne alus ei seisa mitte ühiskondliku korra teooriates, vaid inimese kõlbelises elus. Kuid objektiivselt näitas Tolstoi Fokanõtšis talurahvahulkade meeleolu. Ja see meeleolu, nagu tähendab V. I. Lenin, väljendus miljonite talupoegade eemalseismises poliitikast, väljendus müstitsismis, maailmast lahkuda tahtmises, „kurjale mittevastupanemises" jõuetutes sajatustes kapitali ja rahavõimu aadressil.

L. Tolstoi on romaani üles ehitanud kahel plaanil. Esimesel plaanil kujutab ta abielutragöödiat, Anna Karenina ja Vronski tragöödiat, perekonna lagunemist ja näitab linnaelu ning kodanliku kultuuri ebakõlbelisust. Teisel plaanil kujutab ta Levini ja Kitty abielu kaudu patriarhaalset mõisaelu.

Esimesel plaanil näitab Tolstoi meile Anna Karenina sügavat psühholoogilist draamat. Anna Karenina on ühe Peterburi kõrge aukandja naine, nn. suurmaailma hiilgav esindaja. Kuid Anna ei sarnane teiste suurmaailma iludustega, teda eraldavad neist kõlbeline üleolek ja hingeline ilu. Anna ei armasta oma esimest meest Kareninit, kuiva ja mõistuslikku inimest, kes tegeleb ainult oma isikliku karjääriga. Samuti ei leia ta lõplikku õnne ka armastuses Vronski vastu. Seda õnne tumestavad kogu aja rasked hingelised kannatused. Seltskond hülgab ta, esimene mees lahutab ta armastatud pojast ega anna talle ka abielulahutust. Leidmata kellegi poolt kaastunnet märkab ta samal ajal, et Vronski muutub tema vastu järjest ükskõiksemaks ja külmemaks. Nii jõuab Anna surmamõtteni ja lõpetab oma elu enesetapmisega.

Me näeme naise tragöödiat, kes, kuuludes ise nn. kõrgemasse seltskonda, viskleb selle silmakirjaliku moraali pihtide vahel ja hukkub. Tema olukorra traagilisus oleneb selle sotsiaalse keskkonna tingimustest, mis Anna-taolises olukorras osutuvale naisele laseb osaks saada ainult jäist põlgust, üksindust ning mahajäetust. Kuid naise orjastatud olukord tol ajal ei võimaldanud Annal väljapääsu leida teisel teel, töö ja ühiskondliku võitluse teel. Nii tegi konflikt sotsiaalse keskkonnaga Annast selle keskkonna ohvri.

Kogu oma võimsa talendi jõuga paljastab Tolstoi seda aristokraatliku keskkonda, milles Anna sündis, kasvatuse sai ja elas ning mille ohvrina ta hukkus. Karenin on kuiv, auahne, väiklane, endaga rahulolev inimene. Ta on niisama silmakirjalik nagu see seltskondki, kuhu ta kuulub. See seltskond peab teda väljapaistva mõistusega inimeseks, kuid tegelikult on ta ainult hingetu bürokraatliku aparaadi elav kehastus. Oma kabineti seinte vahel toimuva töö tõttu jääb ta täiesti eluvõõraks, ta tunneb elust ainult selle „kajastusi" — projekte, paragrahve ja tsirkulaare. Karenini kuju on antud terava satiiriga. Selles avaldub Tolstoi vaenulik, täielikult eitav suhtumine valitsevasse bürokraatiasse, ebakõlbelise linnaelu kaitsjasse ja arendajasse.

Vürst Oblonski ehk Stiiva, nagu teda seltskonnas kutsutakse, on vana laostuva aadlisoo esindaja. Laiade eluviiside tõttu satub ta järjest suurematesse ainelistesse raskustesse. Ta on muretu ja kergemeelne inimene, kes lööb läbi abiellumisel saadud naise mõisa ja muutub lõpuks finantstuusade sulaseks. Ta on tolle ajajärgu tüüpiline esindaja, kus kapitalistlike vahekordade arenedes vene aadel, olles oma enamuses linna kolinud, hakkas järjest rohkem deklasseeruma ja oma klassi endassesulgumisest vabanema.

Krahv Vronski on aristokraatliku seltskonna üks hiilgavamaid kujusid. Ta eluviisid ja -kombed on tüüpilised noorele rikkale aristokraadile. Vronskil on oma moraaliseadustik, mis vastab täpselt aristokraatliku nn. „kuldse" noorsoo eluvaadetele. Selles on kindlalt ära määratud, mida võib ja mida ei või teha. „See seadustik hõlmas küll ainult kitsast ala, kuid see-eest olid need reeglid vankumatud ja Vronski ei olnud kunagi neist üle astunud, kunagi polnud ta hetkegi kahelnud, täites seda, mida ta pidi täitma. Need reeglid määrasid kahtlematult, et valemängijale tuli maksta, aga rätsepale polnud tarvis, et mehele ei pea valetama, aga naisele võib, et petta ei tohi kedagi, ainult abielumeest võib, et solvamisi ei tohi andeks anda, aga ise solvata võib" jne. Kõik need reeglid võisid olla küll arutud, halvad, aga nad olid vankumatud, ja järgides neid, tundis Vronski, et ta on rahulik ja võib käia „pea püsti". Kuid juba esimesel tõsisel tuleproovil osutuvad need reeglid paikapidamatuteks. Annat armastades mõistab Vronski, kui kõlvatu ja närune oli ta endine elu ja et ta peab seda põhjalikult muutma. Anna enesetapmine vapustab teda ja ta murdub sisemiselt ning hakkab samuti surma otsima, minnes vabatahtlikult sõtta. Vronski ei leidnud endale kohta elus.

Romaanis kujutatud kõrgema seltskonna inimeste elu on jälestamisväärt tühi ja viljatu, nad on abitud üleskerkivate sotsiaalsete küsimuste lahendamisel, nad purustavad teadlikult või ebateadlikult oma perekonnaelu. Me näeme romaanis vaimust vaeseid, elujõuetuid, vastuoludesse takerdunud kõrgema aadli ja bürokraatia liikmeid, keda läänest tulnud lurjused „pühendavad" usulise müstitsismi ogaratesse saladustesse. Eelseisva hukkumise ja möödapääsmatu katastroofi aimust õhkub nendc armetust olemasolust.

Nii läbib kogu Tolstoi romaani kahtluse ja eitamise vaim. Tolstoi suhtus eitavalt kujunevasse ja kanda kinnitavasse kapitalismi, kuid samal ajal ei uskunud ta ka enam oma klassi — aadli — jõusse.

Tolstoi on oma kunstimeisterlikkuselt maailmakirjanduse suurte loojate hulgas üks suurimaid. Ta kirjeldab ühesuguse sugestiivse kunstilise jõuga nii ühiskondlikke elutingimusi kui ka oma kangelaste siseelu ja Venemaa loodust. Tema kunstimeisterlikkuse üht külge, kangelaste siseelu kujutamise oskust, iseloomustab Tšernõševski järgmiselt: „Krahv Tolstoi tähelepanu on kõige rohkem pööratud sellele, kuidas ühed tunded ja mõtted teistest arenevad: teda huvitab jälgida, kuidas antud olukorrast või muljest... vahetult tekkiv tunne läheb üle teisteks tunneteks, tuleb uuesti tagasi oma endisse lähtepunkti ning jälle ja jälle rändleb..., kuidas esialgsest aistingust tekitatud mõte viib teistele mõtetele, kistakse ikka kaugemale ja kaugemale..."

„Anna Kareninas" on Tolstoi kunstimeisterlikkus eriti kõrge just isiku kujutamise alal, portreede maalimise kunstis.

Romaani eestikeelse tõlkega ei saa rahule jääda. Mõnes suhtes näib tõlkija S. Holberg viibivat nn. „mineviku vangistuses", ta ei tunnista sõna „partei", mis kehtib tänapäeva keeles ja kirjanduses, ta tõlgib igale marksismileninismi klassikute lugejale tuntud sõna „liberaalne partei" „vabameelse erakonnana", nii nagu see oli pruugiks kodanliku korra ajal, ja tekitab seega noorematesjugejates ainult arusaamatust. Toimetaja ei ole suvatsenud teda parandada.

Enamik meie ilukirjanduse tõlgete toimetajaid ja tõlkijaid pole seni aru saanud, et venekeelne „вот" pole sageli eesti keelde tõlgitav, veel vähem aga on see tõlgitav sõnaga „vaat". Selle „vaat" sissetoppimine lausesse muudab lause võõrapäraseks ja kohmakaks. Käesolevas tõlkes „võidutseb" sõna „vaat" nii öelda täiel rindel.

Kõige rohkem on tõlkija patustanud algteksti sõna-sõnalisse tõlkimisse kaldumisega, venekeelsest lauseehitusest krampliku kinnipidamisega, milletõttu esineb korduvalt arusaamatuid, segaseid ja kohmakaid lauseid. Sel-

VENNASRAHVASTE HELILOOJAID-KLASSIKUID

Nikolai Lõssenko

Ukraina muusikakultuuri arenemine on tihedasti seotud Nikolai Lõssenko nimega. Helilooja loomingulise tegevuse algus langeb XIX sajandi kuuekümnendaile aastaile, Venemaa ühiskondliku elu tõusu perioodile, millal vene revolutsionääride-demokraatide ideed levisid aina rohkem, õhutades rahvuslikku liikumist ka tsarismi poolt rõhutud teiste rahvuste juures. Lõssenko maailmavaate kujunemisele avaldas sügavat mõju tutvumine vene klassikalise kirjanduse ning ukraina rahvalauliku Ševtšenko sütitava luulega. Hoolimata tsarismi survest suutis ta oma loomingus kajastada tolleaegseid eesrindlikke vaateid ja surmani jääda tõeliseks kunstnikuks-demokraadiks.

Oma loomingulistes taotlustes leidis Lõssenko eeskuju suurtelt vene klassikutelt, eriti aga Glinkalt. Nagu Glinka, nii lähtus ka Lõssenko oma loomingus rahvamuusikast ning rahva elu tõepärasest kujutamisest. Täie õigusega loetakse Lõssenkot ukraina klassikalise muusika rajajaks.

Lõssenko sündis 1842. a. Ta lapsepõlv möödub Poltaava maalilise looduse keskel. Kohalikelt talupoegadelt kuuldud rahvalaulud ja muistendid õpetasid teda juba varakult armastama ukraina rahvakunsti. Helilooja õpinguaastad Harkovi gümnaasiumis ning hiljem Kiievi ülikoolis mõjutasid tema iseloomu ning maailmavaate kujunemist. Oli ju Kiievi ülikool möödunud sajandi kuuekümnendail aastail progressiivsete ideede keskuseks Ukrainas. Lõssenko liitus demokraatlikult häälestatud üliõpilaste rühmitusega ning võttis sageli osa selle illegaalseist kokkutulekuist. Siin kasvas temas huvi ukraina rahva elu vastu — ta hakkas koguma rahvalaule, neid töötlema ning populariseerima. Uha suuremat tähtsust omandas muusika Lõssenko enda elus.

1867. a. siirdus Lõssenko Leipzigi konservatooriumi, mille ta oma erakordse andekuse tõttu lõpetas kahe aastaga. Kuid ta tundis, et vajab hoopis elavamat muusikalist keskkonda, vaba skolastikast ja formalismist. Lõssenko otsustas sõita Peterburisse, kus ta tutvus oma tulevase õpetaja Rimski-Korsakovi ning teiste eesrindlike vene muusikategelastega. „Võimsa rühma" loomingulised põhimõtted leiavad Lõssenko juures elavat vastukaja. Temast saab tuline võitleja realistliku muusika eest, rahvusliku heliloomingu rajamise eest.

Möödunud sajandi kaheksakümnendad ning üheksakümnendad aastad on viljakaimad helilooja elus. Eriti suurt tõmbejõudu omab Lõssenko juures Gogoli rahvalik looming, mis nagu iseendast nõuab muusikalist kehastust. Gogoli süžeedele loob ta ooperid „Jõuluöö" „Uppunu" („Maiöö") ja oma silmapaistvama teose „Taras Bulba". Rahva muinasjuttude aineil on kirjutatud ta kolm lasteooperit: „Kits kepsleja", „Pan Kocki" ja „Talv ja kevad".

Üheks populaarseimaks teoseks, mis on leidnud tunnustust üle Ukraina piiride, on Lõssenko operett „Natalka-Poltavka" Selle muusika rajaneb ukraina rahvaviisidele, mida Lõssenko on suure oskusega töödelnud. Neil aastail kirjutab Lõssenko ka rohkesti soolo- ja koorilaule Ševtšenko, Franko, Lesja Ukrainka, Heine jt. tekstidele.

Lõssenko vokaalloomingus omab aga erilist tähtsust Ševtšenko luule, mis oma rahvalikkuse ning eesrindlike ideede poolest jäi heliloojale alati lähedaseks. Alustades üksikute soolo- ja koorilauludega Ševtšenko sõnadele jõuab helilooja oma grandioosse tsüklini „Muusika Kobzarile", mis koosneb 87 numbrist. Enamus neist on kirjutatud soolohäälele klaveri saatel, ülejäänud koorile ning

ansamblitele. Oma meloodilise joonega on paljud soololaulud (näiteks „Oh, üksinda ma, üksinda") niivõrd rahvalikud, et neid lauldakse ka tänapäeva Ukrainas rahvalauludena. Suuremate numbritena kuulub tsüklisse kaks ajaloolis-kangelaslikku kantaati.

Lõssenko ooperid omavad ukraina muusikakultuuri ajaloos silmapaistvat kohta. Esmakordselt esinevad ukraina heliloomingus ajaloolis-heroilise rahvadraama, lüürilis-olustikulise, muinasjutulis-fantastilise, satiirilise ning lasteooperi žanrid. Ooperite realistlik põhilaad, helikeele eredus ning südamlikkus on tihedas seoses ukraina rahvaloominguga. Ooperite tegevustik ning tegelased on antud kujukalt ja huvitavalt.

Suur on Lõssenko panus ukraina kammermuusika arendamisel. Huvitavad ja omapärased on ta rahvaloomingul põhinevad klaveripalad. Suurematest kammermuusika teostest on märkimisväärsed lõpetamata jäänud keelpillikvartett (d-moll) ja keelpillitrio (a-moll). Eredalt rahvuslik on Lõssenko fantaasia kahele ukraina teemale viiulile (või flöödile) ja klaverile, milles helilooja imiteerib banduura ja lüüra kõla.

Kogu oma loomingulises tegevuses püüdis Lõssenko alati kirjutada rahvale mõistetavas ja lähedases vormis. Ühes oma kirjas silmapaistvale ukraina muusikalise folkloori uurijale F Kolessale (17. mail 1896. a.) selgitab ta oma seisukohti suhtumise kohta rahvalaulu. Ta kirjutab muuseas: „Oma kooriseadeis püüdsin algul kasutada keerulist harmooniat ning vähemalt neljahäälsust, kuid hiljem tulin selgusele, et kõik see on üleliigne ning mitte rahvapärane. Tutvumine Melgunovi, Paltšikovi ja Balakirevi vene rahvalaule käsitlevate uurimustega aitas mind seda kriteeriumi üle tuua Ukrainasse. Ma ei kaotanud selletõttu midagi, ei jätnud maha oma isikupära, kasutasin ära vaid mõtteid ning jäin oma koju oma kodupinnale..."

Kõrvuti loomingulise tööga tegeles Lõssenko viljakalt rahvalaulude propageerimise, kogumise ning ümbertöötamisega. Tulise patrioodina pühendus helilooja kogu oma energiaga ukraina rahva mineviku ja oleviku uurimisele. „Muusikule on suureks tarviduseks liikuda külainimeste hulgas, õppida tundma nende maailmavaadet, üles kirjutada nende jutustusi, mälestusi, vanasõnu ja laule. Kogu see sfäär on inimesele vajalik nagu õhk; selleta oleks patt alustada oma tööd nii muusikul kui ka filoloogil. Rahvaluules on elu!" kirjutab helilooja.

Juba ülikoolipäevil organiseeris ta üliõpilaskoori, mida ka ise juhatas. Laialdast kontserditegevust jätkas Lõssenko ka pärast õpingute lõpetamist ning Kiievisse elama asumist (1876. a.). Raskel sotsiaalse ja rahvusliku surve ajastul olid kontserdid üheks vähestest legaalseist võimalusist propageerida rahva seas progressiivseid ideid.

Helilooja progressiivsed vaated, ta elav osavõtt ühiskondlikest sündmustest ilmnesid juba ta noorpõlves. Tsaarivalitsuse poliitikat piitsutas ta satiirilises ooperis-pamfletis „Andrašaad". Kui 1876. a. ilmus määrus ukraina trükisõna ning etenduste ärakeelamise kohta, vastas Lõssenko sellele ägedas protestivaimus kirjutatud teosega „Edasi, võitlusse!" 1905.—1907. a. revolutsiooni päevil ei jäänud Lõssenko kõrvale rahva taotlusist. Ta lõi rea uusi revolutsioonilise paatosega teoseid, nende hulgas I. Franko sõnadele kirjutatud hümni „Igavene revolutsionäär". Hümn muutus kiiresti üheks armastatumaks ja populaarsemaks revolutsiooniliseks lauluks, mis kõlas tööliste konspiratiivkortereis, revolutsioonipühadel ning demonstratsioonidel.

Suur tähtsus oli ka Lõssenko pedagoogilisel tegevusel. Ta võitles muusikakooli asutamise eest, kus valmistataks ette ukraina noori muusikuid rahvaloomingu ja klassikute põhialuste omandamise baasil, kritiseeris teravalt Vene Muusikaühingu muusikakooli tööd Kiievis, kus valitses kuiv, iganenud õppemeetod.

Alles 1904. aastal õnnestus Lõssenkol avada oma muusikaline õppeasutus, kust on võrsunud rida silmapaistvaid ukraina muusikakultuuri tegelasi.

Lõssenko suri 1912. a. Maksim Gorki kirjutas sel puhul: „Lõssenko surma ma mõistan kui suurt kaotust, kuid lugedes ta matusekirjeldust tajun mingit rõõmuvärinat südames: nii armastab rahvas oma inimest. Kui sügavalt õpetlik on see kurb, kuid nii suursugune inimese ärasaatmise tseremoonia, kes on teeninud oma üritust, ja kui rõõmus on tajuda, et rahvas on mõistnud ta töö suurust... Kaunis on surm, kui ta kutsub esile sellise elu tärkamise, sellist armastuse tunnete puhangut ja austust kadunu vastu."

Lõssenko looming on saanud eeskujuks mitmele ukraina heliloojate põlvkonnale, ta looming elab edasi, võites üha suuremat populaarsust Nõukogudemaa vennalike rahvaste peres.

V. Paalma

Preemiate määramine rahvusvahelisel kinofestivalil Karlovy Varys

NÕUKOGUDE KINEMATOGRAAFIA EDU

KARLOVY VARY, 3. augustil (TASS). Täna toimus 7. rahvusvahelisel kinofestivalil preemiate ja diplomite pidulik kätteandmine.

Koosolijate ees esines kõnega tšehhoslovakkia peaminister A. Zapotocky. Oma kõnes, mida korduvalt kiiduavaldustega katkestati, rõhutas Zapotocky 7. rahvusvahelise kinofestivali suurt poliitilist ja kultuurilist tähtsust ning soovis sellest osavõtjaile uut edu festivali idee teostamises, mis väljendub loosungis: „Rahu eest, uue inimese eest, täiuslikuma inimkonna eest!"

Seejärel sõnavõtnud rahvusvahelise kinofestivali žürii esimees, Praha Muusikakultuuri Akadeemia rektor M. Brousil, iseloomustas festivali preemiatega autasustatud ja audiplomeid saanud filme. Eriti üksikasjaliselt peatus Brousil Nõukogude kinematograafia väljapaistva teose, filmi „Unustamatu 1919. aasta" kunstiväärtusel. „See teos," ütles Brousil, „paistab välja kõrge ideelisuse ja kunstimeisterlikkuse poolest, loob haarava pildi ajaloolisest leninlik-stalinlikust ajastust ja vastab oma revolutsioonilise jõuga sügavalt kaasaja vaimule." Brousil ütles, et nõukogude kinokunst, mis on eeskujuks kogu maailma progressiivsele kinematograafiale, demonstreeris käesoleval festivalil uuesti oma ületamatut taset. Brousil märkis Hiina Rahvavabariigi, rahvademokraatiamaade ja Saksa Demokraatliku Vabariigi kinematograafia väljapaistvaid edusamme.

Algab festivali autasude kätteandmine. Nõukogude kinotöötajate delegatsiooni nimel võtab Stalini preemia laureaat režissöör Tšiaureli peaminister A. Zapotocky käest vastu festivali kõrgeima auhinna — „Suure preemia", mis määrati filmile „Unustamatu 1919. aasta". Saalis puhkevad tormilised kiiduavaldused. Kostavad hüüded „Elagu Nõukogude Liit!"

Seejärel antakse kätte teised preemiad, mis määrati paramatele filmidele rahvusvahelisel kinofestivalil. Sealhulgas on „Rahu preemia", mis määrati Nõukogude Liidu ja Saksa Demokraatliku Vabariigi kinematograafia tootele, kunstilisele dokumentaalfilmile „Me oleme rahu poolt". „Rahupreemiaga" autasustati ka Saksa Demokraatliku Vabariigi filmi „Kutsumata külalised".

„Vabaduse eest võitlemise preemiaga" autasustati Hiina Rahvavabariigi filmi „Rahvavõitlejad" ja Korea Rahvademokraatliku Vabariigi filmi „Uuesti rindele".

„Rahvaste sõpruse preemiaga" autasustati Tšehhoslovakkia värvilist filmi „Homme tantsitakse kõikjal"

„Tööpreemia" määrati Ungari filmile „Lahinguristsed".

„Sotsiaalse progressi eest võitlemise preemia" said Rumeenia film „Mitria Cocor" ja India film „Babla".

Preemia sõjalise reportaaži eest said Korea Rahvademokraatliku Vabariigi kroonika- ja dokumentaalfilmid, sealhulgas dokumentaalfilm, mis paljastab ameerika imperialiste, kes kasutavad bakterioloogilist relva Koreas.

Preemiad biograafilise filmi eest määrati Poola filmile „Chopini noorus" ja Ungari filmile „Semmelweiss".

Preemia muusikalise filmi eest sai Ungari film „Erkel"

Tšehhoslovakkia rahupooldajate komitee preemia määrati Tšehhoslovakkia värvilisele dokumentaalfilmile „Võidumarss".

Eriline audiplom määrati posthuumselt nõukogude kinorežissöörile Igor Savtšenkole filmi eest „Taras Ševtšenko".

Preemiad osatäitmise eest määrati nõukogude näitlejale Sergei Bondartšukile Taras Ševtšenko osa eest samanimelises filmis, Bulgaaria näitlejale Milka Tuikovale peaosa täitmise eest filmis „Danka". Prantsuse näitlejale Pierre Frenais'le progressiivse prantsuse pedagoogi ja teadlase osa täitmise eest filmis „Hr. Fabre" ja poola näitlejale Jan Czeczerskile töölise Pleva osa eest filmis „Esimesed päevad".

Preemia dokumentaalfilmi eest töötajate võitlusest vabaduse ja rahu eest määrati Hiina Rahvavabariigi filmidele „Avaldage vastupanu Ameerikale, toetage Koread" ja „Võitlev Vietnam"

Preemia dokumentaalse reportaažfilmi eest sai nõukogude värviline film „Esimene mai 1952 Moskvas"

Preemia teadusliku filmi eest määrati nõukogude värvilisele filmile „Maailmaruum".

Preemia kasvatusliku filmi eest sai Ungari värviline film „Kangelaslik noorsugu".

Preemia lühifilmi eest, arvestades stsenaariumi, anti Uruguai filmile „José Artigas".

Preemiad multiplikatsioonifilmi eest määrati nõukogude värvilisele filmile „Sarmiko" ja Tšehhoslovakkia värvilisele filmile „Õunake — kuldvili".

Preemia värvilise filmi eest sai nõukogude dokumentaalfilm „Nõukogude Gruusia".

Preemia dokumentaalsete ülesvõtete eest määrati Ungari operaatorile Istvan Gomoki-Nagyle vaatefilmi eest „Meie järvede elu".

Audiplomid määrati Poola filmile „Ime veski juures", Inglise kunstilisele filmile „Valged koridorid". Tšehhoslovakkia kunstilisele filmile „Lazy ärkab", Tšehhoslovakkia kunstilisele filmile „Suured seiklused", Albaania täismetraažilisele dokumentaalfilmile „Kuulsuse tee", Saksa Demokraatliku Vabariigi instruktaažfilmile „Vabaharjutused", Hollandi lühidokumentaalfilmile „Muusikariistad" ja Tšehhoslovakkia lühifilmile „Maria Justinova".

Pidulikul koosolekul austasid koosolijad püstitõusmisega võitluspostil langenud Korea Rahvademokraatliku Vabariigi kino-operaatoreid ja surnud nõukogude kinorežissööri Igor Savtšenkot.

Rahvusvahelise kinofestivali žürii nimel tutvustas Brousil koosolijaid läkitusega kogu maailma kinotöötajaile, mis võeti vastu eile kinofestivalist osavõtjate miitingul. Lõpuks ütles Brousil tervituse Tšehhoslovakkia vabariigi presidendi Klement Gottwaldi auks, kõigi maade töötajate juhi, õpetaja ja sõbra, ülemaailmse rahu lipukandja Jossif Vissarionovitš Stalini auks. Saalis puhkeb tormiline ovatsioon. Kõik koosolijad tõusevad püsti ja skandeerivad valjusti: „Elagu seltsimees Stalin!" „Stalin-Gottwald-rahu!"

---

lega on tõlkija saavutanud seda, et Tolstoi selgest ja täpsest stiilist ja keele puhtusest on vähe järele jäänud. Toome mõned näited: I kd. lk. 64 „... siis peatus ta rõõmu ja õrnusega oma suhete mälestustel Leviniga". Lausest selgub, et suhetel olid mälestused ja et nende „suhete mälestustel" peatumine tekitas rõõmu ja õrnust, kuid kuidas see Leviniga seotud oli, jääb lugejale mõistmatuks. Kentsakas ja vigane lause on tingitud muidugi sellest, et tõlkija on visalt jälginud venekeelset lauseehitust. Sõnade tõlkimine teksti täpse mõtte edasiandmise asemel on viinud selleni, et mõni lause on saanud vastupidise mõtte, vastupidise sellele, mis tal on algtekstis. Näiteks järgmine lause lk. 319, I kd.: „Kui sa tunnistad seda hüveks," ütles Sergei Ivanovitš, „siis ausa inimesena ei saa sa seda mitte armastada ega mitte kaasa töötada selle asja kasuks." Samalaadilisi näiteid võiks kogu teose kahe köite ulatuses tuua üsna rohkesti ja see ei tee sugugi au meie tõlgete ikkagi veel küllalt madalale tasemele.

*

1882. aastal võttis Tolstoi osa rahvaloendusest, kusjuures ta tutvus Moskva elanike kõige vaesemate kihtide eluga. Teda rabas see töötavate rahvahulkade kohutav viletsus, mida ta nägi, kõrvuti rikaste luksusliku ja muretu eluga. Rahvaloenduse tööst osavõtmise tagajärjel kirjutas ta artikli „Mida me siis peame tegema?" See artikkel oli juba väga lähedane „Ulestõusmise" ideele.

Romaan „Ulestõusmine" on L. Tolstoi elu viimse ajajärgu loomingus tippsaavutuseks. Tolstoi oli sel ajajärgul lõplikult lahku löönud oma klassist ja asunud patriarhaalse talurahva positsioonidele. Tolstoi ründas oma romaanis kirgliku vihaga kodanlikku korda, kirikut, majanduslikku ja ühiskondlikku süsteemi, mis on rajatud rahvahulkade orjastamisele ja millega kaasas käib rahvahulkade viletsus ja vaesus, talupoegade ja kõigi väikeomanike laostumine. Ta paljastas kogu seda vägivalda ja silmakirjalikkust, mis iseloomustab kodanlikku korda. Suure jõuga näitas Tolstoi sotsiaalseid kontraste, ta kirjeldas sellise viha ja kaastundega rahva elu, tsaari türmi ja sunnitöö põrgut, paljastas nii sügavalt ja halastamatult tsaari-Venemaa kogu riiklikku ja ühiskondlikku korda, et näib, nagu oleksid need leheküljed dikteeritud vihkamisest ja raevust, mis kasvab ülestõusuks.

Romaanis leidsid kunstilise kehastuse kõik need valulised mõtted, mis vaevasid ja kiusasid kirjanikku juba alates 1880. aastast. Tolstoi alustas romaani kirjutamist 1889. aastal ja lõpetas selle alles kümne aasta pärast.

Tolstoi kujutab romaanis vene ühiskonna mitmesuguseid sotsiaalseid kihte: kõrgemat aadlit ja Moskva ning Peterburi bürokraatiat, vaimulikkonda ja sektante, kaupmehi ja sõjaväelasi, töölisi ning talupoegi. Me näeme Peterburi ja Moskva aristokraatlikke salonge, jõukat häärberit ja küla kohutavat vaesust, kohut ning vanglat. Valitsusaparaati ja riiklikke asutusi näidates rõhutab Tolstoi teravalt nende asutuste klassiiseloomu kapitalistlikus ühiskonnas.

Romaani keskseteks kujudeks on vürst Nehljudov ja Katjuša Maslova, autor näitab meile nende elu ja saatust. Vürst Nehljudov on erandlik isik maa-aadli hulgas. Ta on oma iseloomu paljude joonte poolest Tolstoi lemmikkangelaste Olenini, Bezuhhovi ja Levini sugulane, nende järglane. Nehljudovit nagu ta eelkäijaidki iseloomustavad pingelised tõeotsingud, kuid oma klassiga suhete katkestamisel läheb ta oma eelkäijaist kaugemale.

Tolstoi propageerib oma kangelase suu kaudu ikka ja jälle usku ja annab neidsamu inimkonna päästmise retsepte, mis „Anna Kareninaski". Meie ees on kisendavad vastuolud, milles lõpuniviidud kujul avalduvad kirjaniku kogu loomingulise tee vastuolud. V I. Lenin näitab meile nende vastuolude klassilisi ajaloolisi põhjusi, öeldes Tolstoi kohta: „Tolstoi teostes avaldus just talurahva massilise liikumise nii jõud kui ka nõrkus, nii võimsus, kui ka piiratus."

Katjuša Maslova on Nehljudovi nooruse kergemeelse kiindumuse ohver. Selle tagajärjel satub neiu prostitutsiooni teele. Katjušat kohtus süüalusena nähes ärkab Nehljudovis südametunnistus ja ta püüab lunastada oma süüd langenud naise ees. Nehljudov jõuab järeldusele, et kogu tema mineviku jõleduste põhjus peitub selles, et ta oli ühiskonnas privilegeeritud olukorras. Ta otsustab loobuda oma seisuslikest eesõigustest, annab oma maa talupoegadele rendile ja seejärel loobub ka omandiõigusest, kuigi ta elu väliselt jääb endiseks. Muudatused toimuvad ainult tema sisemaailmas. Ta otsib pääsu evangeeliumist ja jõuab mõttele, et inimese õnn seisab ligimesearmastuses, andestamises oma vaenlastele ja jumalasõna kuulamises.

Sama pingeline võitlus toimub Katjušas. Algul näeme teda naiivse, helgete ideaalidega tütarlapsena, piiritu usaldusega inimeste vastu, kuid mahajätmine armsama poolt põhjustab temas valulise pettumuse ja selle tunnetamise, et kõik see, mida räägitakse headusest ja jumalast, on ainult pettus. Ta muutub hingeliselt nüüriks ja vajub mülkasse. Vanglas viibimine paneb Katjuša mõtlema oma minevikule ja ta jõuab äratundmisele, et minevik oli ränk eksitus. Nii algab ülestõusmine.

Kirjanik valgustab selles romaanis 19. sajandi lõpu Venemaa elu tähtsamaid külgi ja annab kunstilise meisterlikkuse poolest haruldasi rahvaelu visioone. Tolstoi kujutab niivõrd õigesti, ja seda isegi majanduslike detailide mõttes, paljaksriisutud ja väljasurevat vene küla, et „Ulestõusmise" üksikud osad võivad olla illustratsiooniks V. I. Lenini tööle „Kapitalismi arenemine Venemaal" ja teistele Venemaa reformijärgset põllumajandust käsitlevatele teostele.

Kuid Tolstoi ei kutsu võitlusele ülekohtuse ühiskonna vastu, ta näeb pääsu iga inimese kõlbelises enesetäiustamises. Sellelt seisukohalt suhtub ta ka narodnikutesse ja sotsiaaldemokraatidesse, keda ta näitab oma romaanis. Tolstoi suhtub sümpaatiaga narodnikutesse, ta ülistab nende enesesalgamist ja valmisolekut ohverdada kõik rahva heaks. Samuti leiab loomulikult tema tunnustuse vägivallavahendite eitamine narodnikute poolt. Kuid sotsiaaldemokraatide juures rõhutab kirjanik eitavaid jooni, auahnust, väiklust, egoismi jne., mis muidugi on Tolstoi poolt ränk eksitus.

Tolstoi oli jäädavalt minevikku kaduva ühiskondliku korra suur paljastaja, humanist ja mässaja ning selles mõttes on tema looming lähedane ja arusaadav kõigile maailma rahvastele, kes võitlevad oma vabaduse eest. Tolstoi jõudis romanis „Ulestõusmine", võrreldes oma teiste teostega, kodanliku korra kritiseerimises, paljastamises ja eitamises kõige kaugemale. Romaan on tulvil kirglikku protesti rõhumise ja ekspluateerimise vastu ja õpetab seega vihkama kodanlikku korda.

Kuid seejuures esinesid Tolstoi vaadetes suured vastuolud, mis V. I. Lenin järgmiselt kokku võtab: „Kuid tuline protesteerija, kirglik paljastaja ja suur arvustaja on ühtlasi ilmutanud oma teostes Venemaale läheneva kriisi põhjustest ja kriisist väljapääsemise abinõudest sellist arusaamise puudumist, mis on omane ainult patriarhaalsele, naiivsele talupojale, mitte aga euroopaliku haridusega kirjanikule. Võitlus feodaal- ja politseiriigi vastu, monarhia vastu, muutus temal poliitika eitamiseks, viis õpetusele „kurjusele mittevastupanemisest", viis täielikule kõrvaletõmbumisele rahvahulkade revolutsioonilisest võitlusest aastail 1905—1907. Võitlus kroonukiriku vastu ühtis jutlusega uuest, puhastatud usundist, s. t. uuest puhastatud, rafineetud mürgist rõhutud rahvahulkade jaoks. Maa eraomanduse eitamine ei viinud kogu võitluse koondamisele tõelise vaenlase vastu, mõisnike maavalduse ja selle poliitilise võimuvahendi, s. o. monarhia vastu, vaid viis unistavaile, laialivalguvaile ja jõuetuile õhkamistele. Kapitalismi ja selle poolt rahvahulkadele tekitatavate hädade paljastamine ühtis täiesti apaatse suhtumisega sellesse ülemaailmsesse vabadusvõitlusse, mida peab rahvusvaheline sotsialistlik proletariaat."

„Ulestõusmise" eestikeelses tõlkes esineb sedasama sõnasõnalise tõlkimise pahet, mida tuli konstateerida ka eelmise tõlke puhul. Võtkem kas või järgmine lause lk. 12: „Haletsedes vaatas ta nüüd sellele sunnitööle. milles asusid (minu sõrendus, K K.) esimestes tubades kahvatud kõhnade kätega pesunaised..." Eesti keeles ju nii keegi ei ütle ja ka tõlkija E. Hiir ise selliselt ei kirjutaks! Kohati on see sõna-sõnaline tõlkimine viinud selleni, et lausest või lause osast ka pead murdes aru ei saa. Näiteks lause lk. 45: „„Teie soovite küsimust esitada," sõnas eesistuja ja vihjas käega prokuröri jaatavale vastusele, et ta võib küsida." .. Vihjas käega prokuröri jaatavale vastusele — see on ju täielik absurdsus! Kuid E. Hiire tõlke vooruseks on märksa rikkalikum sõnavara ja ühtlasem stiili- ning keeletunne, mida kahjuks „Anna Karenina" tõlke puhul ei saa öelda.

KINO

„Kutsumata külalised"

Uus saksa kunstiline film

Saksa demokraatlik kinostuudio „Defa", mis tegutseb alles kuus aastat, on pikkamööda muutumas oma sõltumatuse ja rahvusliku ühtsuse ning rahu eest võitleva rahva võitlusruuporiks. „Truu alam", „Jumalate nõukogu", „Kirjuruuduline" ja teised parimad viimaseaegsed saksa filmid paljastavad reaktsioonilist preisi militarismi ja ookeanitaguseid sõjaõhutajaid. Mitte kunagi veel pole saksa kino kogu oma olemasolu kestel tootnud nii palju filme, mis õhutavad võitlusele rahu eest.

Filmi „Kutsumata külalised" lavastas „Defa" kinostuudios noor režissöör M. Helberg kirjanike-antifašistide K. ja J. Sterni stsenaariumi järgi. See film valmis lühikest aega enne seda, kui Adenauer niinimetatud „üldisele" lepingule alla kirjutas, millega pandi alus fašistliku veermahti taasloomisele. Kogu film on suunatud ühele eesmärgile: takistada sõjaettevalmistusi Lääne-Saksamaal ja paljastada agressoreid. Filmis avaldub selgesti mõte, et seda suudab teha ainult rahvas ise.

Film viib vaataja väheldasse Bärenweileri külla Lääne-Saksamaal. Elu selles külas on veel üsnagi patriarhaalne. Bärenweileris ei ole kommuniste, suurimat autoriteeti talupoegade juures omab vaimulik, kelle osa mängib nõukogude vaatajaile tuntud 80-aastane näitleja, Rahvuspreemia laureaat Eduard von Winterstein. Külas elab igasuguseid inimesi, kuid nad kõik tahavad ainult rahu, välja arvatud endine hitlerlik ohvitser. „Mina ei tegele poliitikaga, kuid mind huvitab üks küsimus: kuidas vältida uut sõda?" ütleb filmis hiljutine rindemees Weimann, ja see küsimus erutab kõiki Bärenweileri küla elanikke.

Ühel selgel päikesepaistelisel päeval ilmub äkki just viljakoristamise ajal silmapiirile sõja tunnus. Rühm ülbeid ameerika ohvitsere hakkab planeerima uut aerodroomi, pööramata väiksematki tähelepanu põllul töötavatele talupoegadele. Bärenweileri küla saatus on otsustatud — see asula pühitakse maapinnalt minema.

Ja siis algab võitlus. Inimesed, kes alles äsja elasid ainult oma isiklikele väiklastele huvidele, sirguvad meie silma all. Siin pole enam üksikuid väikekodanlasi, vaid siin on oma õiguste kaitsele tõusnud rahvas. Nii külavanem, kes alles eile naiivselt uskus, et sõjaks valmistuvad venelased, ja vaimulik, kes aastaid on oma koguduse liikmeile õpetanud, et kurja tuleb tasuda heaga, kui ka eilne sõdur, kes ei taha tegelda poliitikaga, — kõik tõusevad oma küla kaitsele. Algul on see inimeste stiihiline protest, kes kaitsevad kodu, mille elasid juba nende esivanemad. Hiljem aga, kui sellega ühineb ümbruskonna ja töölisasula elanikkond, kasvab see protest teadlikuks üldrahvalikuks võitluseks rahu eest, uue sõja õhutajate vastu.

Võitlus on raske. Kohalik valitsus, kellelt talupojad kaitset otsivad, saadab nende vastu politsei. Kirikuvürst — piiskop vallandab vastuseks usklike abipalvele ametist nende vana ausa pastori. Ameerika kontrollkomisjon lükkab külaelanike palve irvitades tagasi. Hukkamõistetud küla ründavad kord Bonni politseinikud, kord ookeanitaguse militaristid. Inimesed peavad end vaos hoidma, et mitte provokatsioonile alistuda. Paistab, et rahvas on iga minut solvajaile vihaselt kallale tungimas. Kuid inimesed talitsevad ennast ja väljendavad oma protesti vaikides, rikkumata seaduse eeskirju. Mitte igaüks neist ei usu, et see vaikiv võitlus võiks lõppeda relvastamata rahva võiduga. Traagiliselt lõpeb ühe üksiku naise elu, kelle mees on rindel langenud: kaotades usu võitluse edusse, poob ta end meeleheites puu külge, mille ta mees omal ajal on istutanud.

Režissöör M Helbergil on eriti õnnestunud rahvastseenid. Raevutormi kutsub esile talupoegade laialikihutamise stseen politsei poolt linnaväljakul, stseen, mis tundub kinokroonikana. Sügava mulje jätavad need ülesvõtted, mis näitavad, kuidas tööliste kolonnid, kes solidaarsuse täheks talupoegadega tulevad Bärenweilerisse, pühivad oma teelt ameerika okupantide piketid. Lõpuks näeme, kuidas kõikjal üle maa tõusevad miljonid lihtsad inimesed toetama väikese Bärenweileri küla elanikke.

Massistseenid on filmis kõige paremad. Just siin, viimastes stseenides, saavutab näitlejate mäng (H. Simon — rindemees Weimann, A. Garbe — külavanem, M. Legal — sõdurilesk, E. von Winterstein — vaimulik) kõige suurema väljendusrikkuse. Nad näitavad veenvalt, et Lääne-Saksamaa lihtsad inimesed tahavad rahu ja võitlevad selle eest, missugused ka on nende poliitilised ja usundlikud vaated. Selles mõttes on filmi „Kutsumata külalised" tähtsus kahtlemata suur. Film õhutab aktiivsele võitlusele uue maailmasõja õhutajate vastu. Ega see film asjata nii ärevusse ajanud Adenauerit ning tema kaasajooksikuid Film on tõetruu, sest selle aluseks on faktid rahva võitlusest. Ja ekraanil näitavad need faktid miljonitele ausatele sakslastele teed ühtse, sõltumatu, rahuarmastava ja demokraatliku Saksamaa loomiseks.

N. Jefimov

Eesti NSV Kinemato graafiaministeeriumis

Hiljuti arutas Eesti NSV Kinematograafiaministeerium riikliku kinovõrgu ülesandeid vabariigi põllumajandusala töötajate kinoalasel teenindamisel eelseisva viljakoristamise ja -varumise perioodil. Kolleegium kinnitas ulatusliku üirituste kava, mille teostamine on praegu käsil.

Rajooni TSN Täitevkomitee kinofikatsiooniosakonnad rakendavad käiku päevakohaste loosungitega kaunistatud agitatsiooniautod, mis külastavad kindla marsruudi kohaselt kõiki kolhoose, sovhoose ja traktorijaamu kõrgeväärtuslike nõukogude ja rahvademokraatiamaade filmidega. Kinoseanssidega kaasuvad EK(b)P rajoonikomiteede poolt suunatud lektorite ja propagandistide loengud. Koos kultuurharidusosakondadega organiseeritakse ka isetegevuslikke ettekandeid. Erilist tähelepanu osutatakse põllumajanduslike populaar- ja õppefilmide demonstreerimisele, mis tutvustavad vennasvabariikide saavutusi põllumajanduse alal.

Maa rändfilmikogud linastatakse filme, mis kutsuvad vabariigi põllumajandusala töötajaid üles viljavarumise ja -koristamise kampaania edukaks läbiviimiseks Pideva ülevaate koristustööde käigust annavad rändkinode poolt demonstreeritavad valguslehed.

Uusi filme

Augusti teisel poolel linastub vabariigi kinoteatrites Tbilisi Kinostuudio uus värviline kunstiline film „Kõrguste vallutajad". Kaunite loodusevaadetega film kõneleb alpinistide julgest spordist, nende kõrguste vallutajate mehisusest, oskusest ja seltsimehelikkusest Kaukaasia mägestikus, kus aasta-aastalt tõusevad nõukogude alpinistid kõrgustele, mis seni loeti vallutamatuks.

Film „Kõrguste vallutajad" on valmistatud N. Tihhonovi ja D. Rondeli stsenaariumi järgi. Muusika on loonud heliloojad A. Balantšivadze ja P. Gabitšvadze.

Rahvademokraatimaade filmidest tuleb ekraanile Tšehhoslovakkia uus kunstiline film „Operatsioon „B"". Filmi teemaks on 1947. aastal Tšehhoslovakkias toimunud sündmused, kus üksikud fašistlikud bandid püüdsid terrori kaudu rikkuda rahulikku ülesehitustööd vabariigis. Film jutustab tšehhi rahva valvsusest, oma kodumaa kaitsel seisvate sõdurite kõrgetest moraalsetest omadustest.

Film-näidenditest linastub järjekordselt P. Sheridani kuulus komöödia „Keelepeksukool", M. Gorki nimelise Moskva Akadeemilise Kunstiteatri lavastuses. Film-lavastuses mängivad peaosi teatri juhtivad näitlejad M. Janšin, O. Androvskaja, V. Jeršov, A. Ktorov, P. Massalski, T. Mihhejeva ja teised. Saatemuusika on Stalini preemia laureaadilt D. Kabalevskilt.

Vilis Lacis — läti rahva elu kajastaja

(Algus 3. lk.)

kokkuvarisemine viib Aivari ära Taurinite juurest. Relvaga käes võitleb ta uue Läti eest. Pärast vaenlaste minemakihutamist võtab ta aktiivselt osa uue parema elu ehitamisest. Aivari isiklikku saatust kujutab kirjanik kui uue, elujaatava võitu vana ja väljasureva üle. Ka romaani teiste paljude tegelaste saatuse määravad murrangulised ühiskondlikud sündmused.

Kõrge hinnangu sai romaan „Uuele rannale" rühma lugejate kirjas, mille avaldas „Pravda". Selles kirjas avatakse täiesti õigesti teose sügav idee: „...romaani peamiseks ja tõeliseks kangelaseks on läti rahvas, lihtsad töörahvas, kes eile olid veel hirmutatud ja alla surutud, täna aga on selja sirgu ajanud ja loovad uut elu".

V. Lacis on kirjanik, kes oskab inimest näidata mitmekülgselt — töös, võitluses ja isiklikus elus. Lacise poolt loodud kujud on elavad, realistlikud portreed. Suure meisterlikkusega ehitab kirjanik kompositsiooni, tuleb hästi toime tegevustiku mitmeplaanilise arendamisega. Kuid tal ei õnnestu alati saavutada ühesugust terviklikkust. Andrei Upit kirjutas omal ajal Lacise teoste kohta, et need on kirjutatud „oskusliku, kuid paiguti liiga kiirustava käega". Kahjuks esineb seda puudust ka viimases romaanis.

*

Astudes kirjandusse kui kirjanikvõitleja, A. M. Gorki traditsioonide jätkaja, lahkas V. Lacis julgesti kapitalistliku korra paiseid. Nõukogude korra võit Lätis tiivustas tema talenti, andis talle jõudu luua suurejoonelisi epopõasid, mis kujutavad rahva kangelaslikku teed uuele elule.

M. Kuznetsovi järgi

UUSI RAAMATUID

Poliitiline kirjandus

J. Stalin. KESKKOMITEE POLIITILINE ARUANNE UK(b)P XV KONGRESSILE. 3. detsembril 1927. Sisukorras: I. Ulemaailmse kapitalismi kasvav kriis ja NSV Liidu välisolukord. II. Sotsialistliku ülesehitustöö edusammud ja NSV Liidu siseolukord. III. Partei ja opositsioon. IV. Üldkokkuvõte. Lõppsõna Keskkomitee poliitilisele aruandele. Trükitud 10 000 eks. 218 lk. Hind kõites 2.65 rbl.

Õpikud

L. Alttoa ja H. Raigna. METOODILINE JUHEND „AABITSA" KASUTAMISEKS. Trükitud 2500 eks 30 lk. Hind 45 kop.

А. Педусаар и Н. Пентре. УЧЕБНИК РУССКОГО ЯЗЫКА. II klassile. Kaanejoonis V Aljakult. Trükitud 16 000 eks. 152 lk. Hind kõites 1.20 rbl.

N. Bergman ja M. Natanson. SAKSA KEELE GRAMMATIKA. VIII—XI klassile. Trükitud 5000 eks. 310 lk. Hind kõites 2.80 rbl

E. Janno, E. Salun, S. Rebane, H. Bachmann. LUGEMIK. IV klassile. Trükitud 19 000 eks. 268 lk. Hind kõites 2.25 rbl.

Karl Prinkman. KEEMIA. IX klassile. Trükitud 4000 eks. 170 lk. Hind kõites 2.25 rbl.

ÕPETAJATE INSTITUUTIDE ÕPPEPROGRAMMID. Välisriikide geograafia. Eesti NSV Haridusministeeriumi väljaanne. Trükitud 1000 eks. 38 lk. Hind 50 kop.

Laste- ja noorsookirjandus

V. Majakovski. KELLEKS SAADA.

Majakovski on neid poeete, kes oma värssides on alati ülistanud loovat tööd ja töösangareid, sotsialistlikku tööd kui au ja kuulsuse asja. Ka tema lastevärsid „Kelleks saada" kajastavad seda tööindu, mis on omane kõigile nõukogude inimestele. Paljude meeldivate illustratsioonidega varustatud raamatus aitab suur sõnameister lastel lahendada probleemi, kelleks saada ning tutvustab neid paljude elukutsete rõõmude ja muredega. „Uhtki meistrit vist, pole osavamat tislerist" arvavad raamatu väikesed kangelased teose alguses, kuid siis selgub, et tööalasid on lõpmata palju, mille poole tuleks püüda, peaasi aga — peab selgeks õppima ameti. Majakovski poolt noortele avatud elukutsed, nii töölise kui inseneri, arsti, autojuhi, või lenduri oma, on üks parem ja toredam kui teine, kuni selgub sotsialismimaa ülev tõde:

„Meie maal kõik tööd on head,
vali millist tahad!".

Raamat eelkooliealistele lastele. Tõlkinud F. Kotta. Illustreerinud S. Škop. Trükitud 20 000 eks. Hind 1 rbl.

Howard Fast AN EPITAPH FOR SIDNEY. THE RICKSHAW. THE LITTLE FOLK FROM THE HILLS.

Selles väikeses kogus esitatud kolm jutustust on võetud mehise rahu eest võitleja ja silmapaistva ameerika kirjaniku Howard Fasti raamatust „Lahkumine" (1949). Neis on erilise selgusega näidatud, kuidas kujunevad karastatud ja kõhklematud imperialismivastase rinde võitlejad. Jutustus „Epitaaf Sidneyle" on pühendatud ühe tagasihoidliku, väliselt silmapaistmatu inimese mälestusele rahva hulgast, kes võttis osa Hispaania vabariigi kaitsmisest „Lincolni pataljoni" ridades. „Rikša" ja „Väike rahvas mägedest" on jutustused Indiast, kus Fast sõjapäevadel viibis kirjasaatjana.

Raamat koolidele klassivälised lugemiseks. Varustatud sõnastikuga. Trükitud 1500 eks. 54 lk. Hind 70 kop.

Populaarteaduslik kirjandus

A. S. Fjodorov. TULIÕHK.

„Tuliõhk" on raamat hapnikust — looduse ääretu varaaida kõige laialdasemalt levinud keemilisest elemendist, mis on elu aluseks maakeral. Hapnikuta on mõeldamatu ka valdav osa tehnilisi protsesse, teda kasutatakse spetsiaalselt mitmesugustes tootmisseadistes. Seetõttu leiab hapnik üha rohkem kasutamist tööstuses ja hapniku saamiseks vajalike seadiste tootmine on muutunud masinaehitustööstuse suureks eriharuks.

Kõnesolevas raamatus jutustabki autor meile selle põlemiseks ja hingamiseks hädavajaliku keemilise elemendi „tuliõhu", mida hiljem hakati nimetama hapnikuks, avastamisloost, tema omadustest, õhust hapnikku tootvate tööstuslike seadiste ehituse ja töötamise põhimõtetest, hapnikust lõhkeainena, gaasilisest hapnikust, aga samuti ka seliest, kuidas kasutatakse hapnikku üksikuis rahvamajandusharudes, arstiteaduses, lennuasjanduses jne. Teose kaudu saame ülevaate hapniku tootmise primitiivsetest moodustest minevikus kuni keeruliste laboratoorsete seadiste ja võimsate hapnikumasinateni tänapäeval, tutvume selle raske, ent kuulsusrikka teega, mille on läbinud teadlased ja insenerid mitme sajandi kestel, et rakendada hapnikku inimkonna hüvanguks.

Raamat populaarteaduslikust sarjast. Tõlkinud H. Johanson. Kaane kujundanud V. Toots. Trükitud 5000 eks. 52 lk. Hind 95 kop.

Ajakirjad

„EESTI BOLŠEVIK" nr. 7.

Juulinumber sisaldab juhtkirja „Kolhoosielu stalinlik põhiseadus". Edasi annab kuukiri venekeelse tõlke järgi tõlgitud Mao Tse-dungi 1937. aastal kirjutatud filosoofilise töö „Vastuolust". Kolmkümmend viis aastat tagasi toimunud VSDT(b) Partei VI kongressile on pühendatud H. Aasamaa artikkel „Bolševike partei kurss relvastatud ülestõusule", kommunismi suurehituste esiklapse avamisele tehniliste teaduste kandidaadi H. Lepiksoni artikkel „V I Lenini nimeline Volga-Doni kanal — stalinliku ajastu suurehitus". Väljapaistvast sündmusest mitte ainult Eesti, vaid ka kogu Vene töölisliikumise ajaloos kirjutab ajalooteaduste kandidaat A. Vassar „Kaheksakümmend aastat Kreenholmi streigist". Partei elu teemal on kirjutus EK(b) Partei Keskkomitee massilise agitatsioonitöö sektori juhatajalt M. Krasnoselskajalt „Partei rajoonikomiteede kõnelejate gruppide tööst". Rahvusvahelistel teemadel I. Andrejevi artikkel „Skandinaavia maad agressorite plaanides". 64 lk. Hind 2. rbl.

„ABIKS AGITAATORILE" nr. 14.

Sisukorras juhtkiri „Täidame auga seltsimees Stalinile antud sõna". Materjale vestlusteks annab I. Visnapuu kirjutus „Täidame edukalt maaparandustööde plaani", agitatsioonitöö kogemusi jagab E. Arusoo „Kuidas me korraldame agitaatorite kollektiivi tööd vilja koristamise ja varumise perioodil". Rubriik „Eesrindlaste kogemuste tribüün" annab Tallinna Ehitustrusti kommunistlike noorte ja noorte krohvijate brigaadi brigadiri Danil Onjanovi jutustuse „Eesrindliku tehnoloogia juurutamise eest ehitustöödel". Rubriigis „Agitaatori teatmik" on ülevaade Berliinis juulikuus toimunud Ulemaailmse Rahunõukogu erakorralisest istungjärgust. Lõpuks vestluste teemasid ja plaane ning agitaatoreile soovitatavat kirjandust. 48 lk. Hind 40 kop.

„SOTSIALISTLIK PÕLLUMAJANDUS" nr. 7. Juuli 1952. 80 lk. Hind 4 rbl.

Eeloleva nädala RAADIOSAADETEST

PÜHAPÄEV, 10. AUGUST. I programm: Kell 9.30 olukirjeldusi kommunismi suurehitustelt, k. 10 saade lastele — raadioajakiri „Alati valmis!", k. 10.30 saade lastele — „Suur ja lai on maa, mis on mu kodu", põimik, k. 11.15 saade — „Nõukogude inimeste rahuliku töö kaitsel", k. 11.35 mereväe punkpilliorkestri kontsert, k. 12.20 populaarseid klassikalisi sümfooniaid — Beethoveni V sümfoonia, k. 13 laule, koore ja ansambleid nõukogude kinofilmidest, k. 16 laule meremeestest, k. 17 kontsert-mõistatus, k. 19 Riikliku Meeskoori kontsert, k. 19.30 saade põllumajanduse alal töötajaile, k. 19.55 soovikontsert meremeestele, k. 20.45 sõjalaevastiku päevale pühendatud sõnalis-muusikaline saade vene keeles, k. 21.25 kontsert populaarsest muusikast, k. 22 Balti laevastiku isetegevuslaste kontsert.

II programm: Kell 16.30 estraadikontsert, k. 18.30 sõjalaevastiku taluansambli ja isetegevuslaste kontsert, k. 19.30 kirjanduslik saade, katkend L Zaitsevi ja G. Skulski romaanist „Kauges sadamas". **Lainel 247 m:** Kell 20 kontserdi ülekanne Leningradist, k. 20.30 montaaž Kalmani operetist „Montmartre'i kannike", k 22.20 „Teater mikrofoni ees", k. 22.50 soovikontsert meremeestele.

ESMASPÄEV, 11. AUGUST. I programm: Kell 10.30 kontsert vene muusikast, k. 12.20 Sõja-õhujõudude laulu- ja tantsuansambli kontsert, k. 13.15 estraadikontsert, k. 14 kirjanduslik-muusikaline kontsert „Muusika Ogarjovi elus" (Moskvast), k. 16.10 tadžiki heliloojate laule, k. 16.40 spordisaade, k. 17 saade lastele vene keeles — „J. Schmuuli luuletusi ja poeeme", k. 17.30 saade noortele — sõnalis-muusikaline saade „Noortel teed on lahti igal alal", k. 19.20 nõukogude heliloojate laule, k. 20 Kortšmarjovi kantaat „Vaba Hiina", k. 20.30 vestlus — „Sotsialistlik võistlus on ehitustöö kommunistlik meetod", k. 20.45 romansse ja laule Lydia Koidula sõnadele (E Laidre), k. 21 sõnalis-muusikaline saade „Rimski-Korsakov — looduse poeet", k. 22 nõukogude heliloojate tantsusüite.

II programm: Kell 18 kirjanduslik saade „Mineviku luulemeistreid — Lydia Koidula", k. 18.30 hiina helilooja Si Sin-hai „Kantaat Kollasest jõest" (Moskvast), k. 19.30 vestlus kommunismi suurehitustest. **Lainel 247 m:** Kell 20 soovikontsert metsatööstuse alal töötajaile, k. 20.45 katkendeid J. Straussi operettidest, k. 21.20 „Teater mikrofoni ees", k. 23 kontsert Arenski loomingust.

TEISIPÄEV, 12. AUGUST. I programm: Kell 11.15 saade mudilastele — raadiomäng „Mõistata!", k. 11.35 kontsert — rahvaviise eesti sümfoonilises muusikas, k. 12.20 katkendeid operettidest, k. 13.15 kontsert Moskva saatjale, k. 14 puhkpilliorkestri kontsert, k. 16.10 V. Makarovi laule, k. 17 saade lastele — „Muusikaline varalaegas" (Moskvast), k. 17.30 raadiotehnilisi küsimusi, k. 17.45 Katsi ja Kompanejetsi laule, k. 19.20 saksa kaasaegseid laule, k. 19.30 saade põllumajanduse alal töötajaile, k. 20 soovikontsert Pärnu Kalakonservitehase töötajaile, k. 20.35 loeng — „Hästi ette valmistuda uueks õppeaastaks" (Eesti NSV haridusministri asetäitja sm. Mettus), k. 20.50 isetegevuslasi mikrofoni ees, k. 21.15 kirjanduslik saade sarjast „1951. a. Stalini preemia laureaate" — I saade N. Zadornovi triloogiast „Kauge maa", k. 21.45 Mussorgski klaveripalade tsükkel „Piidid näituselt".

II programm: Kell 18 saade noortele, k. 18.30 Beethoveni kolmas sonaat do-mažoor, k. 19.30 vestlus vene keeles: „Narva Kreenholmi tööliste streik 1872. a." (P. Sillaots).

KOLMAPÄEV, 13. AUGUST I programm: Kell 11.15 Chopini kontsert klaverile ja orkestrile e-moll (Gusjeva), k. 12.20 kirjanduslik-muusikaline kontsert „Õitse, kolhoosi maa!" (Moskvast), k. 13.15 rumeenia rahvalaule ja -tantse, k. 14 katkendeid Massenet' oopereist, k. 17 saade lastele — „Konstruktoritest", L. Davõdovi olukirjeldus, k. 17.15 kontsert lastele eesti rahvapillimuusikast, k. 17.45 saade lastele — „Avastuste kaart", K Ibrjajevi olukirjeldus, k. 19.20 ukraina tantse, k. 20 „Vargamäe", kuuldemäng A. H. Tammsaare romaani „Tõde ja õigus" järgi, k. 21.30 Bachi kammermuusikat, k. 21.40 saade „Vabariigi põldudel", k. 21.50 Nõukogude rahvaste laule ja tantse.

II programm: Kell 18 vestlus sarjast „„Demokraatia" ameerika moodi" — „Monopolide poliitiline masin", k. 18.15 tadžiki ja turkmeenia ooperimuusikat, k. 18.30 eesti heliloojate laule kooride ja solistide ettekandes, k. 19.30 saade „Sotsialistliku võistluse päevik"

NELJAPÄEV, 14 AUGUST. I programm: Kell 9.30 kirjanduslik saade vene keeles — „Mineviku luulemeistreid — Lydia Koidula", k. 11.15 saade lastele — katkend N. Solovjovi jutustusest „Lõikus", k. 11.35 laule ja tantse nõukogude operettidest, k. 12.20 Balakirevi loomingut, k. 13.15 estraadikontsert, k. 14 Beethoveni sonaat nr. 4 mi-bemoll mažoor, k. 16.10 vene laule, k. 17 saade lastele — „Mihhail Frunze", kuuldemäng Tallinna V. Kingissepa nim. Draamateatri näitlejate esituses, k. 17.50 laule kodusõja kangelastest, k. 19.20 nõukogude heliloojate laule kodumaast, k. 19.30 saade põllumajanduse alal töötajaile, k. 20 aariaid Saint-Saensi ooperist „Simson ja Delila" (A. Roolaid), k. 20.15 loeng „Rahvaste vankumatu sõprus", k. 20.40 kontsert „Vennasrahvaste noori heliloojaid" — Babadžanjani „Heroiline ballaad", k. 21.10 II saade N. Zadornovi triloogiast „Ookeani poole", k. 21.40 saade „Vabariigi põldudelt", k. 21.50 eesti rahvamuusikat (orkester).

II programm: Kell 18.30 ungari muusikadekaadi avamine, k. 19.30 saade noortele vene keeles — „Traktorijaamade kommunistlikud noored viljakoristamisel" (reportaaž).

REEDE, 15. AUGUST. I programm: Kell 10.45 Rimski-Korsakovi kantaat „Laul targast Olegist", k. 11.15 Eesti NSV Stalini preemia laureaatide kontsert, k. 12.20 estraadikontsert, k. 13.15 kontserdi ülekanne Leningradist, k. 14 muusika-hariduslik saade „Helilooja A. Ljadov" (Moskvast), k. 16.10 kerget muusikat, k. 17 saade lastele — „Suuri helimeistreid" — Dargomõžski, k. 17.30 Borodini, Rimski-Korsakovi ja Mussorgski muusikalisi pilte, k. 19.20 marsse, k. 19.30 Ziganovi helitöid, k. 19.45 ooperisaade — Tšaikovski „Jolanthe", k. 21.20 ülevaade ajalehe „Literaturnaja Gazeta" viimaseist numbreist, k. 21.40 saade „Vabariigi põldudel", k. 21.50 kontsert raadiokuulajate poolt koostatud kavaga.

II programm: Kell 18 vestlus — „Sotsialistlik ülesehitustöö rahvademokraatiamaades", k. 18.15 katkendeid Lecocq'i operetist „Väike noorik", k. 18.30 banduristide ansambli kontsert (Moskvast), k. 19.30 saade agitaatoreile — „Eeskujulikult läbi viia ja lõpetada viljakoristamine".

LAUPÄEV 16. AUGUST. I programm: Kell 9.30 „Uusi raamatuid", k. 10.45 baškiiria laule rahust, k. 11.15 kontsert Glazunovi ja Delibesi balletimuusikast, k. 12.20 saade tsüklist „Laulumeistrid laulust", k. 13.15 ungari muusikadekaadi kontsert, k. 14 soovikontsert, k. 16.10 nõukogude heliloojate laule, k. 17.25 saade lastele — „Arvud jutustavad", G. Kubiitski olukirjeldus, k. 17.45 vene rahvalaule Voroneži rahvakoori ettekandes, k. 19.20 kontsert Aljabjevi kammermuusikast, k. 19.45 rahvusvaheline ringvaade, k. 20 laule nõukogude operettidest (A. Treier), k. 20.35 kontsert NSV Liidu rahvaste muusikast, k. 21.10 III saade N. Zadornovi triloogiast — „Ookeani poole", k. 21.40 saade „Vabariigi põldudel", k. 21.50 populaarne kontsert eesti muusikast.

II programm: Kell 18 orkestrimuusikat ja laule kinofilmidest, k. 18.30 poola massilaule.

Raamatute tellijaile

Tellitavate teoste erikauplusse, Tallinn, Kinga 6, saabusid tellijaile Makarenko teoste 6. ja Nekrassovi teoste 10. köide.

Makarenko teoste uus köide sisaldab jutustusi ja kirjandusliku sisenaariume ning Nekrassovi teoste kogumiku järjekordne köide kirjaniku kirjavahetust aastaist 1840—1862. a.

Kollegium: L. Auster A. Juhkam P. Kuusberg ja E. Männik
Toimetaja asetäitja L. Tigane

„SIRP JA VASAR"
Toimetus Tallinn Pikk t. 58 postkast 388 toimetuse tel 432-46
Trükikoja Punane Täht trükk Tallinnas
Tellimishind toimeta kuuks 6 rubla
MB-13444 Tellimuse nr. 1558